

KONEC ROAMINGU
- A CO DÁL

ROZHOVOR S JEFFREYM SACHSEM:
MOBILY MOHOU BOJOVAT S CHUDOBOU

CO PŘINESE ODCHOD
BOHUSLAVA SOBOTKY

RESPEKT²⁵

ŘÍZEK NA ČAPÁKU

Uvnitř politické kampaně Andreje Babiše

ROČNÍK XXVIII
19. – 25. 6. 2017 | 42 Kč
SK 1,99 € / DE 3,00 € / BE 3,20 € / AU 3,00 €

25

9 770862 654000

Vytvořili a tančí Ana Leonor Ladas Grete Smitaite Katarina Kadijevic Nella Turkki Rin Ishihara Tereza Krejčová
Věra Ondrašíková Zuzana Pitterová & Min Tanaka Koncept, scénografie, režie Min Tanaka

tanaka

 Divadlo
Archa

A Body

tanaka

A Body

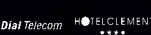
tanaka

A Body
19.22.23.6.
2017

Způsobem

Partners

Media partner

RS009827

Adresa redakce:

Pernerova 47, 180 07 Praha 8

E-mail: redakce@respekt.cz**E-mail na jednotlivé pracovníky:**prijmeni@respekt.czweb: www.respekt.cz

Telefon: 233 074 525

Zákaznická linka

(po-pá 8-17): 233 071 197,

predplatne.respekt.cz,predplatne@economia.cz**Šéfredaktor:** Erik Tabery**Asistentka šéfredaktora:**

Radka Fuksová, tel. 233 074 525

Zástupci šéfredaktora:

Marek Švehla, Petr Třešňák

Digitální média:

Michal Ischia, Jan Růžička

Webeditor: Pavel Kroulík**Editoři:** Martin Kontra, Ivan Lamper**Redakce vydání:**

Nad'a Buchtová, Kateřina Mázdřová

Kresby: Pavel Reisenauer**Grafická úprava:** Tomáš Didunyk

(art director), David Němec

Obrazová redaktorka: Kateřina Malá**Fokus:** Tomáš Brolík, Hana Čápková, Petr

Horký, Ondřej Kundra (vedoucí), Silvie

Lauder, Tomáš Lindner, Jiří Nádoba,

Jiří Sobota, Jaroslav Spurný, Ivana

Svobodová, Kateřina Šafaříková

Rozhovor: Kateřina Mázdřová**Kultura:** Jindřiška Bláhová, Pavel Turek,

Jan H. Vitvar (vedoucí)

Civilizace: Martin Uhlíř**Jazyková redakce:** Petra Švehlová,

Hana Vařáková

Fotografové: Milan Jaroš,

Matěj Stránský

Digitální design: Zdeněk Lébl**Vydavatel:** Economia, a. s.

IČO 28191226, tel. 233 07 1111

Vydavatelský servis zajišťuje

Economia, a. s.

Ředitel redakcí: Vladimír Piskáček**Ředitel inzerce:** David Voráček**Brand manager:** Pavel Volčík,

tel. 233 071 077

Inzerce:

Jan Sapožnikov, tel. 777 239 336,

jan.sapoznikov@economia.cz**Přijem inzerce:** Jakub Mašek,tel. 233 071 775, inzerce@respekt.cz**E-shop:** www.respektstore.cz**Tiskne:** Europrint, a. s.**Rozšiřují:** PNS, Česká pošta,

PressMedia, CZ Press, ISSN 0862-6545,

ev. č. MK ČR E5197. Náklady ověřuje

ABC ČR, člen IF ABC.

Uzávěrka: 17. 6. 2017

© Economia, a. s.

Autorská práva vykonává vydavatel.

Bez písemného svolení vydavatele je zakázáno jakékoli

užití části nebo celku díla, zejména rozmnožování

a šíření jakýmkoli způsobem, mechanickým nebo

elektronickým, v českém nebo jiném jazyce.

K čemu nám jsou?

Vrací se to pořád dokola – podivná touha neustále někoho řídit, dirigovat. Někdy se to projevuje agresivní reakcí na jiné názory, jako by nešlo prostě o jiné stanovisko, ale rovnou o útok na civilizaci. Jindy touhou ostatní nepřetržitě nějak sešněřovávat, ořezávat, aby všichni zapadli do jedné a té samé škatulky, ze které nikdo nevyčnívá.

Minulý týden svou kapitolku připsal šéf Senátu Milan Štěch, který prohlásil: „Myslím si, že je tu velká skupina lidí, kteří pracují jako OSVC (překlad: živnostníci) a nejsou z národohospodářského hlediska efektivně využiti. My máme tolik OSVC, jako mají typicky agrární země na jihu Evropy, a nikdo neví, jaký je jejich přínos pro tvorbu HDP.“

Tady už se chce zvolat: Najděte si konečně jinou hračku. Před pár měsíci jsem byl v Litomyšli, kde mi jedna živnostnice vyprávěla, že s manželem mají malý projekt, který několik let pipaljí a sotva se jím užívá. Dovolenu neměli minimálně pět let a v některých momentech bylo tak zle, že šla ještě uklízet, aby vydělali na chod domácnosti. Nestěžovala si, protože je to její volba a těší ji, co dělá. Rozplakala se až ve chvíli, kdy kvůli kampani za EET nabyla dojem, že se na ni – živnostníci – všichni „pocitivě zaměstnaní“ lidé dívají jako na zlodějku, protože ministr financí Andrej Babiš o drobných podnikatelích mluvil jen jako o podvodnících.

A teď předseda Senátu. Pan Štěch sice zdůraznil, že jsou i dobří živnostníci, ale to neustále oznamování, že je nutné nějak je podusit, se opakuje až příliš často. Politici si musí uvědomit, že lidé tu nejsou od toho, aby tvořili HDP, to není smyslem svobodného člověka. Ten, pokud neporušuje zákony, si může dělat, co chce, a stát ho nemusí vůbec zajímat.

Sociální inženýrství – projevuje se i čím dál častějšími výroky politiků, že lidé nemají studovat to, co chtějí, ale to, co potřebuje průmysl – tu má silné kořeny a v poslední době zase bují. Politici by měli nechat lidi být a snažit se hlavně o svůj byznys: vytvořit efektivní stát, který lidem slouží, ne je řídí.

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,
inspirativní čtení vám přeje

ERIK TABERY

šéfredaktor

 WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

Týdeník Respekt byl založen v listopadu 1989 skupinou samizdatových novinářů. Profiluje se jako liberální, kritické médium, které v rámci své svobody lidského ducha a nutnost pochybovat p i jejím každodenním napl ovaní.

Obsah

KOMENTÁŘE

12 **Sobotkovo sbohem**
Erik Tabery

13 **Mimo realitu**
Tomáš Lindner

14 **Putinovo slabé místo**
Ondřej Kundra

15 **Proč je polarizace teď tak
hluboká**
Fareed Zakaria

TÉMA

16 **Reportáž z Babišovy politické
kampaně**
Ivana Svobodová

AGENDA

24 **Chovancova hra
s uprchlickými kvótami**
Kateřina Šafaříková

O KOM SE MLUVÍ

30 **Šéf ČEZ Daniel Beneš**
Jaroslav Spurný

THE ECONOMIST

32 **Britské volby a co dál**

KONTEXT

40 **Hodnota virtuálních platidel
raketově roste**
Petr Horký

PÍLOHA

44 **Impact Journalism Day**

ROZHOVOR

52 **S americkým ekonomem
Jeffreyem Sachsem**
Tomáš Lindner

KULTURA

57 **Kapela The 1975**
Pavel Turek

CIVILIZACE

67 **Homo naledi: současník
moderního člověka?**
Martin Uhlí

16

ANDREJ BABIŠ A JEHO VOLEBNÍ KAMPA

ESKÁ ARISTOKRACIE V MIKULOV

34

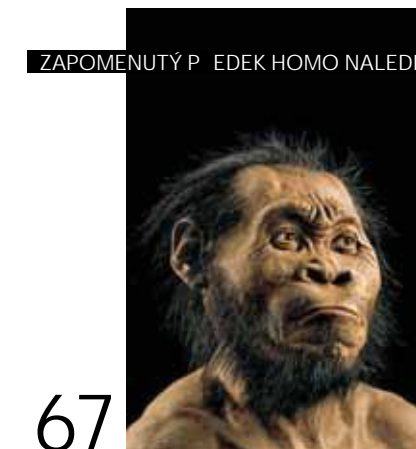
ALTERNATIVNÍ MĚNY

40

57

THE 1975

ZAPOMĚNUTÝ PĚDEK HOMO NALEDI

67

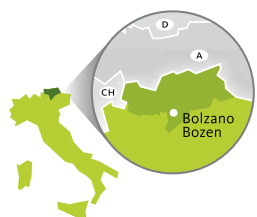

ROZHOVOR S JEFFREYEM SACHSEM

52

Jižní Tyrolsko hledá lamače rutiny.

Jižní Tyrolsko Tě hledá.

V létě do Alp? Rozhodně ano. Italské Dolomity v Jižním Tyrolsku nabízí 300 slunečných dní v roce a nesčetné množství horských stezek pro turisty, cyklisty i zkušené horaly. Stejně rozmanitá je i kombinace alpské a středomořské kuchyně, která vám zpříjemní chvíle zaslouženého odpočinku. Objevte s rodinou a přáteli to nejlepší ze severní Itálie.

www.suedtirol.info/leto

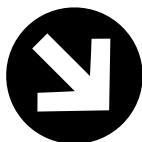
SÜDTIROL
Jiná Itálie

RESPEKT

Vidět zase hvězdy

Sv telný smog zaplavuje noc co noc celé esko s výjimkou pár míst na Šumav a v Beskydech. Ministr životního prost edí Richard Brabec (ANO) to na popud astro-nomické spole nosti chce zm nit. Prom - nou by m lo projít p edevším ve ejné osv tlení – bývá zby- te n silné nebo svítí i nahoru. Zdrojem smo- gu jsou také p esv tlená obchodní centra, pr myslové areály i ob í billboardy.

DESPEKT

Nedáme

Ú ad pro zastupování státu ve v cech majet- kových odmítá p evést pražskou Invalidovnu na Národní památkový ústav. Ten tu chce ud lat sídlo filharmo- nického sboru a vý- stavní prostory. Není pochyb, že prom ny umí – za barokní Kuks dostalo esko nedáv- no prestižní evropskou cenu. A koli ú ad má objekty p edávat, jak- mile o n projeví zájem n jaká státní instituce, tentokrát v c blokuje a nad rámec svých práv památká e hodnotí – na opravu prý nemají zajist ěné peníze.

Několika českým premiérům se během výkonu funkce rozpadlo manželství. Co by se mělo změnit, aby ta práce neměla tak destruktivní vliv na osobní život jejich vykonavatelů?

FOTO ARCHIV

PETR ŠMOLKA Poradna pro rodinu, manželství a mezi- lidské vztahy

Politici bývají jedinci se silnou potřebou moci a vlivu. Dané rysy se s výkonem premiéřské funkce umocňují. Okolí se k nim chová devótně. Chybí-li životní zkušenosti, mívají pocit, že jim je dovoleno vše, co si „kmán“ dovolit nemůže. I premiér je ale pouhý obratlovec. Obdiv je i pro něj silným afrodiziakem a ženy muže s vlivem a „přístupem ke zdrojům“ obdivují víc než nýmandy. Prevencí destrukce by mohl být lepší výběr vlivných politiků. Budou-li osobnostně zralí a dobře ukotvení ve vztazích, funkce sama by je neměla se- mlít. Měli by se bránit životu v rezervacích vysoké politiky, uchovat si zdravý rozum i někdejší přá- tele z nepolitické éry; zvláště ty, kteří ne- mají problém jim prozradit, že „král je nahý“. Jen se obávám, že takoví jedinci jsou v naší politice úzko- profilovým zbožím.

FOTO ARCHIV

DANIELA KOVÁŘOVÁ advokátka

K tomu, aby manželství přežilo mnohá protivenství, za což lze zcela jistě výkon premiéřské funkce považovat, je zapotřebí řady vlastností, schopností či dovedností, jež se s politikou obvykle neslučují: tolerance, velkorysosti, smyslu pro humor, nadhledu, osobní vyrovnanosti a nesobeckosti. Výhodou bývá špatná paměť a bonusem navíc alespoň ob- časný společný zá- jem. Jak je ovšem zřejmé ze statistik rozvodovosti, to vše velmi často chybí i obyčejným párům. Spokojené manželství obvykle vytváří žena a žena také ne- spokojený vztah čas- těji opouští. Na poli- tiku lze zajisté svádět mnohé, ale samotnou premiéřskou židli za důvod rozpadu vztahu nepovažují.

FOTO MILAN JAROS

VĚRA JOUROVÁ eurokomisařka

Od partnerů vrcho- lových politiků je vy- žadováno množství ústupků, pochopení, poskytování servisu a zázemí. Režim ro- diny se prakticky při- způsobuje povinnos- tem politika. Zároveň se politik proměňuje v někoho, kdo je ne- ustále duchem nepřítomen. Únava, stres a nervozita se pode- pisují na jeho způ- sobu komunikace, přitom se zvyšuje jeho poptávka po po- chvale, uznání a ob- divu, čehož se mu dostane od kolegyně spíš než od man- želky. Moc a vliv je afrodiziakum. Je za- jímavé, že opačně to nefunguje. Vysoká funkce ženy působí na muže jako repelent na komára. Ale zpět k otázce – řešení ne- mám, jen potvrzení – vysoká politika je do- cela rizikové a svým způsobem osamělé povolání. Do vztahů se musí investovat, je obrovský luxus mít stálého partnera a ro- dinu. Pokud to politik přehlédne či mu na to nestačí síly a čas, pro- blém je na světě.

FOTO ARCHIV

MARKĚTA NOVÁKOVÁ Cochem.cz, z. s.

Největším zabijá- kem manželství jsou očekávání – nena- plněná, nevyřčená, nekomunikovaná. Stát se a být premié- rem je zcela jistě je- dinečná zkušenost, která se bezpochyby dotkne celé rodiny. Co je všechny čeká, si lze jen představovat a odhadovat. I tak je namístě promlu- vit si férově o všech pro a proti a učinit zodpovědné společné rozhodnutí. A co by zcela jistě pomohlo, kdyby na sebe čeští premiéři brali zodpo- vědnost veřejného či- nitele a snažili se být skutečnými vzory, naplňovali hodnoty, ke kterým může spo- lečnost vzhlízet.

🗉 VŠECHNY ODPOVĚDI
NAJDETE NA
RESPEKT.CZ/ANKETA

Dopis z Brazílie

Herdy a vypuštěné pneumatiky

MARKÉTA PILÁTOVÁ

Germino je nachlazený, brazilská upršená zima mu nedělá dobře. Přesto přijde na dohodnutou kávu, aby mi vyprávěl, jak mu jde politika. Ještě ho bolí svaly z nedělního odpoledního tréninku českého folklorního souboru Klenot, kde tancuje už několik let. Třicátník Germino Roz se dal na politiku loni touhle dobou, když vyhrál volby do místního zastupitelstva – což nikdo nečekal a Germino už vůbec ne. Objížděl voliče ve staré, rezavé, vypůjčené farmářské dodávce nebo na motorce a hlasy mladých lidí získával vtipnými videi a vzkazy na sociálních sítích. Vítězství bylo drtivé a Germino radostně pohazuje vlasy, které mu poletují kolem ostře řezaného obličeje, když mi o něm vypráví.

Politika v Brazílii je dnes synonymem pro korupci a letos hrozí, že Brazílie trhne domácí rekord v odvolávání prezidentů. Loni stihli odvolat prezidentku Dilmu Rousseff a letos stejný osud hrozí jako trest za podobné finanční aféry i jejímu nástupci. A Germino si politiku taky představoval dost jinak. Do reality ho ale uvedl loňský předvolební mítink. Když budoucí politici pronášeli povzbudivá poselství o tom, jak změní svoje město, potažmo celou Brazílii, nakráčel doprostřed sálu podnapilý občan. A začal všem přítomným nadávat do zkorumpovaných hajzlů, vyžírků a darmošlapů a ještě než ho ze sálu vyvedli, stihnul i mezi 20 kandidáty vybrat toho nejmladšího a dát mu pořádné dvě herdy do prsou.

Germino, dnes už zvolený radní v Baťově Dobré Vodě (městečko založené v padesátých letech českým podnikatelem Janem Antonínem Baťou v brazilském státu Mato Grosso do Sul), však na tuhle příhodu vzpomíná rád. Ty dvě herdy mu ukázaly, jak moc jsou lidé na politiky naštvaní a co ho vlastně čeká. Bývalý novinář, který se specializoval na kriminální kauzy spojené mimo jiné s pašováním drog, si tehdy řekl, že se dá cestou teď už ikonického brazilského soudce Sérgia Mora, který před několika lety rozjel nejrozsáhlejší protikorupční kauzu tzv. Lava Jato (Myčka aut). „Jako bychom se najednou všichni probudili ze sna, do té doby si nikdo nedokázal představit, že by se něco takového mohlo dotknout vládnoucí vrstvy,“ říká dlouhovlasý mladík.

Brazílie byla vždycky zemí, která slibovala pro svou rozlohu a surovinové bohatství velký potenciál, ale nikdo ho nedokázal doopravdy využít. Jednou z hlavních příčin byla kultura společensky akceptované korupce, tzv. jeitinho brasileiro, neboli volně přeloženo: „nějak to uděláme“. Tím „nějak“ bylo vždy myšleno „všimné“ nejrůznější hodnoty a podoby. Na místní korupci, za-

FOTO YOUTUBE

kořeněnou v Brazílii od koloniálních dob, kdy královští úředníci vzdáleného portugalského impéria všelijak upravovali pravidla hry ve svůj prospěch, se až do doby neohroženého soudce Sérgia Mora hledělo jako na něco, co k politické praxi neodmyslitelně patří a nedá se s tím nic dělat. Je to prostě přírodní zákonitost.

Germino v džínách a bílé košili od svého zvolení dělá na radnici docela poprask. Když si jeho kolegové odhlasovali zvýšení platu z asi 5600 reálů (zhruba 50 tisíc korun) na sedm tisíc reálů (asi 60 tisíc korun), Germino hlasoval proti. A když ho všichni přehlasovali, navýšenou částku věnoval na charitu. Taky tolik nejezdí na služební cesty, protože považuje denní diety ve výši 560 reálů (zhruba pět tisíc korun) za zbytečně vysoké. Jeho kolegové se pohybují v naprosto legální zóně, navýšení platu je podle zákona možné a vysoké diety pro státní úředníky jsou běžnou praxí, která funguje celá desetiletí. Nicméně Germino považuje takové prebendy sice za legální, ale nemorální. „Jak chcete přesvědčit lidi, že to myslíte jako politik vážně, když sám nejedete příkladem?“ ptá se Germino, kterému zatím jenom vypustili pneumatiky na motorce.

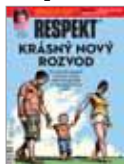
Ale jeho další akce – nákup dvou policejních psů specializovaných na vyhledávání drog pro místní policii – už možná zavání větším nebezpečím. Baťova Dobrá Voda se totiž nachází na horké drogové stezce, po níž se pašuje levný kokain a marihuana z Paraguaye do São Paula. Mohutné kamiony naložené sójou, masem a obilím mají často dvojité podvozky a nejrůzněji upravený nákladní prostor a místní policie, která je kontroluje, nemá sílu každý kamion do mrtě rozebírat.

Germino si myslí, že někdo ve vyšších patrech místní politiky donedávna tahal za nitky, aby byla policejní posádka slabá a podfinancovaná. Proto prosadil nákup psů, kteří nestojí tolik, ale jsou velmi efektivní. „Tady si ‚narcos‘ dělají z policistů úplnou srandu. Když bylo před mistrovstvím světa ve fotbale, zabavila policie při silniční kontrole tunu nejrůznějších drog. Všechno bylo zabalené do úhledných balíčků a na každém bylo logo mistrovství světa,“ vzpomíná Germino na jeden případ, o kterém před třemi lety sám psal. Říká, že nemá strach z toho, že by mu někdo mohl za jeho aktivity, které posilují policii, ublížit. Kdyby ale skutečně k něčemu takovému došlo, objednává si u mě na náhrobek mramorového policejního psa, slováckou cimbállovku a čerstvé květiny. X

Autorka je spisovatelka, žije v Brazílii.

Možná nasadíme blade runnery

Respekt 23/2017

Není náhodou, že je v diskusi o nadlidské umělé inteligenci (AI) jen málo slyšet vědce, kteří se AI zabývají. Jejich pohled na věc není katastrofický ani hyperoptimistický, a tak to asi není tolik zajímavé. Hlavně debata o nadlidské AI odvrací pozornost od skutečných problémů, které jsou spojené s AI tak, jak ji dnes používáme.

Nejprve (zjednodušující) odbočka do historie: v padesátých a šedesátých letech se počítače naučily hrát dobře dámu nebo dokazovat matematická tvrzení. Základem bylo tzv. prohledávání a lidé věřili, že nadlidská AI je na dosah – stačí vše formulovat jako prohledávací problém. O následném vystřízlivění mluvíme teď jako o AI zimě. V osmdesátých letech byl svět nadšen z tzv. expertních systémů, věřilo se, že stačí do počítače přepsat znalosti jako logické formule a stroje brzy nahradí lékaře i manažery – první částečné úspěchy už byly přece vidět. O následném vystřízlivění mluvíme dnes jako o druhé AI zimě. Nyní jsme nadšeni z velkých

dat a hlubokých neuronových sítí, které zatřásly se strojovým zpracováním obrazu, a zdá se, že naučí počítače řídit auta. A věříme, že stačí udělat naše sítě hlubší a sehnat více dat a vyřešíme všechny problémy. Každá vlna AI přinesla velké pokroky, ale ještě větší nesplněné sliby. Přejde brzy další zima? Nemusí to tak být.

Mojí asi největší výtkou k tématu „superinteligence“ je ale představa, že AI se nějakým způsobem vymkne fyzikálním zákonům. Započítává se, že kdykoli chci něco nového vytvořit (i kdyby to byl jen software), je zde malá složka nápadu a pak dlouhá doba experimentování a inženýrské práce. Vyléčit rakovinu nebo vytvořit robota nelze od stolu, je potřeba kultivovat buňky či testovat prototypy v jednoduchém prostředí. A to vše vyžaduje materiál, energii a čas. Více inteligence tento proces jistě urychlí, ale je absurdní si myslet, že se nějaká velká změna stane nepozorovaně přes noc nebo že lze zrychlovat donekonečna.

Hlavně si však stále více zvykáme na představu, že algoritmy jsou jakési magické bytosti, že mají svou hlavu a zodpovědnost. A to je nebezpečné – nejedna bezohledná firma se jistě těší, až před soudem bude moci pro-

hlásit „to ne my, to algoritmus“. Maciej Cegłowski přirovnal strojové učení k „praní špinavé morálky“ – algoritmy, které tvoříme, a data, která jim předkládáme, jsou zatíženy předsudky programátorů a tvůrců, sběračů a zpracovatelů dat. Ale když dá odpověď počítač, působí to jako objektivní, nestranný názor. „My nediskriminujeme ženy, ale náš algoritmus nám nedoporučil vás přijmout.“ Nehledě na to, že současné metody AI jsou často neprůhledné – nelze z nich zjistit, proč se algoritmus rozhodl tak, jak se rozhodl. Stejně jako architekt musí umět vysvětlit, proč jím navržený most bude stát, a přijmout zodpovědnost, když se zhroutí, musí tvůrce AI umět obhájit rozhodnutí svých algoritmů a přijmout zodpovědnost za jejich chyby.

Vedle odpovědnosti za algoritmy či změny na trhu práce, jež AI způsobí, patří k aktuálním otázkám i užití AI ve válce, hledání způsobů interakce lidí a algoritmů nebo hledání jazyka, kterým lze AI algoritmy vysvětlovat veřejnosti. Při hledání odpovědi se určitě něco dozvíme též o inteligenci jako takové a filozofická debata o nadlidské AI bude mít pevnější základy.

Martin Černý

Pohádka o Stalinově uchu

Respekt 24/2017

Film *Monsieur* se nemusí líbit každému. Nicméně, protože dobu pama-

tují, Stalinův pomník mě provázela vlastně celým dětstvím a v době jeho boření mi bylo třináct, rád bych proti argumentům J. H. Vitvara uvedl, že po celou dobu jsem slyšel doma od otce (ročník 1914) říkat: „Zavři ty hovadiny, nebo tím načichnem“, „Uvidíš, do roka to prdne“, slyšel jsem také o ku*ších, které popravují ženy a básníky, sám jsem slovo ku*va používal, a dokonce své vrstevníky oslovoval přízviskem: „vole“, i když jsme častěji užívali poněkud mužnější výraz: „Ty bejku lysej.“

Film mi nepřípadl jako agitka, naopak, připomněl mi autenticky mé dětství, které jsem prožíval jako střet jasněho dobra s jasným zlem, které se přes nesouhlas (zbaštěle skrývané) většiny drželo ještě dlouho potom u moci. Ostatně ne poprvé a ne naposledy v našich dějinách.

Zdeněk Bárta, farář

✉ SVÉ DOPISY, NÁZORY
A UPOZORNĚNÍ NA V CENĚ
CHYBY POSÍLEJTE, PROSIM,
NA DOPISY@RESPEKT.CZ

INZERCE

TOP ŽENY ČESKA 2017

Nominujte úspěšnou ženu ze svého okolí

Mediální dům Economa a Hospodářské noviny vyhlásují 13. ročník ankety TOP ženy Česka 2017.

Nominujte nejlepší podnikatelku, manažerku nebo zástupkyni veřejné sféry ze svého okolí a pomozte nám ocenit její schopnosti a výjimečnost.

Více informací a nominační formulář najdete na: www.topzenyceska.cz.

Uzávěrka nominací končí 30. 6. 2017.

Generální partner: **HOSPODÁŘSKÉ NOVINY** | **MONETA** | MONEY BANK

Partneři: **M A Z A R S** | **HAVEL HOLÁSEK PARTNERS** | **Audi** | **LBM** | **FORUM KARLÍN** | **W**

Mediální partneři: **Radiožurnál** Český rozhlas | **marie claire** | **marianne**

RS005884-3

Pocit bezpečí neklesá. Cena ano.

Roční vozy od Mercedes-Benz PRAHA za ještě lepší ceny.

Pořídte si bez obav referenční vůz z majetku společnosti Mercedes-Benz PRAHA. Za velmi výhodnou cenu získáte vůz v perfektním stavu, se zaručeným původem a s malým nájездem kilometrů.

Mercedes-Benz

The best or nothing.

Aby mi to ve funkci slušelo...

Ester Ko i ková

Ach, tyhle bych, těžko se honí, navíc ženě, a navíc bez dokončeného vysokoškolského vzdělání. No, pokusím se; pojďme k zadání...

Kdybch byla prezidentkou, zůstala bych, co naplat, především tou ženou. A tak bych se v první řadě snažila, abych byla tou ženou – tedy aby mi to ve funkci slušelo: chtěla bych být upravená, ale ne ulízaná, pevná, ale ne prkenná, originální, ale ne výstřední, vkusná, ale ne luxusní za každou cenu, a vždy samozřejmě žensky ženská, ale ne žensky vyzývavá.

Co do celkového dojmu a vystupování bych pak měla působit dobře, nikoli bodře, moudře, nikoli přemoudře, sofistikovaně, nikoli nadutě, a samozřejmě i vtipně, nikoli směšně (a taky nikdy za uchem třešně!).

Hlavně kvůli možnému posměchu ve světě i doma bych soustavně a do úmoru brala hodiny anglického jazyka. Perfektní americká i britská angličtina v oficiální i hovorové verzi sice nejsou malými cíli, ovšem dost času bych ušetřila vynecháním pokusů o čínštinu či oprašování maturitních otázek z ruského jazyka (jakkoli by mi „što ja dělaju ljetom“ na setkání s Putinem možná stačilo, přidala-li bych, že „amfóry ja v more jiščo nělovila“).

Bohužel, ani já bych se nevyhnula košatému týmu poradců, poradkyň, asistentů a asistentek, od cvičitelů fitness a jógy přes odborníky na globální oteplování a plodinou burzu až po sociálního etnografa, který by věděl, čím a zda vůbec si na té či té zahraniční návštěvě zakrýt hlavu nebo co vlastně. Všechny bych si je vybírala – a též je, v případě zbytnění, propouštěla – na zahradních slavnostech, konaných pravidelně v příhrad-

ních zahradách. Pocho-pitelně za účasti těch nejlepších i nejkontro-verznějších odborníků a odborníků, ale i velko-objemových popelníků.

A vedle prezidentské milosti bych určitě zavedla institut prezidentského pranýře. Ne snad mělnit zásadní roli soudů napravovat trestem lidské osudy! Jen mít možnost a dobře opracovaný kůl, k němuž by šlo přivázat a ukázat ty pobudy, na něž soudci či zákony nemají, nechtějí nebo nestačí (jen na pár hodin a s ochrankou, radši).

A po Praze i na návštěvy do krajů bych, po vzoru králů z ne-jedné pohádky, jezdila sama a v přestrojení! Maximálně s nějakou kamarádkou, třeba jako účastnice jakéhosi

fiktivního školení. Poznávaly bychom malebná náměstí i tzv. vyloučené oblasti, cestovaly vlakem, autobusem, metrem i šalinó, na úřadech a ve frontách poslouchaly stesky pěšáků všedního žití, u stánků na levnou krásu popíjely pančované pití, zkrátka, dělaly bychom to, co děláme teď, abych na to, při vší té prezidentské ušlechtilosti, nezapomněla.

A nezapomněla bych ani na poezii, a četla bych si dál i v knihách východních mudrců, jejichž slova pro změnu nikdy neslyšel nikdo z těch „dolních deseti milionů“, přestože i jim by poskytla útěchu daleko větší než zdvorilostní fráze v čekárně na doktora.

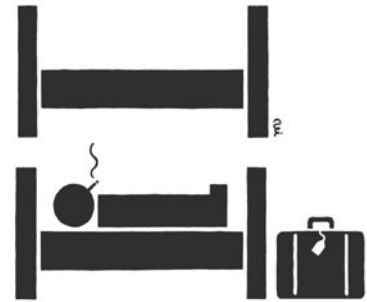
A vedle toho všeho bych se denně modlila k Všemohúru, aby mě neopustil můj současný manžel. Za něj, jako za prvního pána, bych totiž vedle ruky dala do ohně i korunovační klenoty. ©

Autorka je moderátorka a zpěvačka.

▶ P ÍST : HISTORIK MAT J SPURNÝ

▶ WWW.RESEKPT.CZ/AUDIO

Češi na ulici

68 500

(lidí bez domova)

120 000

(lidí v nevyhovujícím bydlení, kterým hrozí, že o něj přijdou)

Údaje přináší vládní zpráva, která hodnotí, jak se v Česku daří pomáhat lidem zasaženým či ohroženým bezdomovectvím. Zpráva vedle alarmujících čísel obsahuje i další informace, které ukazují, že stát problém neřeší příliš efektivně. Stále se totiž nedaří přijmout některé klíčové normy, třeba zákon o sociálním bydlení. x

RESPEKT

SPECIÁL

PRŮVODCE NEJISTÝM SVĚTEM

- 30 nových textů o fenoménech proměňujícího se světa
- Články o politice, trhu práce, módě, hudebním průmyslu či fotbale
 - Stručný průvodce současným populismem
 - Co si myslí evropští muslimové

PRÁVĚ V PRODEJI

OBJEDNÁVEJTE JEDNODUŠE PŘES SMS
SPECIÁL VÁM DORUČÍME ZDARMA AŽ DO SCHRÁNKY

Zprávu ve tvaru **SVET JMENO PRIJMENI ULICE C.P. OBEC PSC** zašlete na číslo **90211**

Objednací SMS jsou zpoplatněny podle běžného tarifu mobilního operátora.

Cena SMS služby včetně doručení výtisku je 89 Kč vč. DPH.

Službu technicky zajišťuje ATS Praha. Infolinka 296 363 199 v pracovní dny 8:00 – 17:00, www.platmobilem.cz.

komentáře

Sobotkovo sbohem

Odchází politik, který překročil svůj stín

ERIK TABERY

Bohuslav Sobotka není tím typem politika, kterého davy milují, vynášejí do nebe a chtějí si s ním fotit selfíčka. Dokonce i když se usměje, čeká člověk spíše varování, jestli nezapomněl podat daňové přiznání, než ohlášení nějaké dobré zprávy. Sobotkovo úřednické držení těla a slovník byrokrata nezanechává v lidech emoce, což je v dnešní politice zásadní handicap. Stále více politiků (ale i novinářů či intelektuálů) tvrdí, že pokud neřeknou něco pepřného, nikdo si jich nevšimne. Přesto Sobotka vyhrál minulé parlamentní volby, sestavil kabinet, přečkal několik pokusů o puč a vydržel v čele vlády až do konce volebního období, což se v Česku naposledy povedlo v roce 2002. Úctyhodný výkon, který však evidentně spotřebuje veškeré síly. Minulý týden oznámil, že odchází z vedení ČSSD, aby strana získala větší šanci na úspěch ve volbách.

Těžká mise

Pozice českého premiéra není zrovna ideální post. Všichni jej považují za nejmocnějšího muže v zemi, ale ve skutečnosti je ve vládě první mezi rovnými. Může sice například odvolávat ministry, zároveň tím však riskuje pád vlády, protože se koalici strany mohou urazit. Když se něco podaří prosadit, novináři i veřejnost jdou s chválou hlavně za ministrem financí, i když ten jen naplňuje rámec, který mu určil premiér a koaliční rada.

Už jsme to několikrát psali, tak jen ve zkratce, Sobotka vládl za velmi

nepříznivých okolností. Z Hradu mu pod nohy kutálel klády Miloš Zeman, zezadu ho podkopával Andrej Babiš, k tomu uprchlická krize, válka Ruska s Ukrajinou a ohrožení sjednocené Evropy po brexitu. Český premiér svou zemi provedl touto svízelnou situací se ctí. Je obrovské množství věcí, které mu lze vyčítat (pozdní střet s Babišem a Zemanem, slabá pomoc Evropě, mlčení k Chovancovu strašení veřejnosti...), ale pokud se podíváme na stav české politiky, tedy na podmínky, za kterých vládl, nezbyvá než vyjádřit uznání.

Po celou dobu si navíc udržel slušnost a věcnost, nezapletl se také do žádné kauzy či skandálu. Ctil pravidla, včetně ústavy. I proto končí za jiných okolností než jeho ne-

ČESKÁ POLITIKA
SE UŽ TĚMĚŘ
ZCELA ZVRHLA
V BOJ PROTI
NĚČEMU.

dávní předchůdci, prostě mu bylo odňato politické kouzlo, které láká voličské hlasy.

Šéf ANO nemá pravdu, když odchod předsedy sociálních demokratů označuje za projev zbabělosti. Je to příznání odpovědnosti a překonání strachu, že se teď na něj sesypou všichni, kteří jej toužili vidět na kolenou.

Politika je neúprosná. I když bychom těžko našli levicovější kabinet – zvyšovaly se důchody, platy státních zaměstnanců, přibývaly zákony ochraňující zaměstnance –, voliči ČSSD hojně opouštějí. Často míří k hnutí ANO Andreje Babiše, jemuž se nejlépe podařilo zkombinovat uplácení voličů a zároveň rozdmýchávání strachu z uprchlíků a Evropské unie. Babišova zloba vůči všemu cizímu je prostě autentičtější než zloba ze strany kosmopolitní ČSSD.

Bez vytáček

ČSSD teď do voleb povede Milan Chovanec, volebním lídrem však má být Lubomír Zaorálek. Co si vlastně strana od ne příliš srozumitelného rozdělení rolí slibuje? Pokračování hry na honěného a zlého policajta? Tohle je vnitřní téma ČSSD, ať si to vyřeší, jak chtějí. Co už ale není jejich věc, je čím dál rychlejší roztáčení averze vůči Evropské unii. Vyhlášení ministra Chovance, že nebudeme respektovat evropskou dohodu za žádných okolností a raději zaplatíme pokuty, než abychom přijali pár lidí na útěku před válkou, atmosféru ve společnosti jen vyhorcuje.

Tuhle bitvu jsme už prohráli, a pokud fungujeme jako právní stát, musíme většinové rozhodnutí spolku, jehož jsme

členy, akceptovat. Jestli to neučiníme, nemusí od zítra lidé platit daně, protože se tak prostě stejně jako vláda rozhodli.

Česká politika se už téměř zcela zvrhla v boj proti něčemu a i Chovanec hledal nějaké téma, kterým by mohl vystrašit občany a nabídnout se jako zachránce. Tím tématem se stala Unie. V nastalé psychóze se pak může stát něco podobného jako v Británii, třeba že Chovanec slíbí občanům referendum o vystoupení z EU, pokud ho budou volit.

Doteď jsme se mohli utěšovat, že vedle kovboje z Plzně je tu ještě Sobotka, který je věcnější, ale ten už nyní nebude mít velký vliv. Kdo bude Chovance brzdit? Zaorálek? Ale zvládne to? V minulosti až příliš často volil strategii: když je problém, mizím ze scény. Navíc není Chovancovým šéfem, takže na něj nemá přímý vliv.

Teoreticky může nastat situace, že vedle ANO se bude profilovat protievropský i ČSSD, takže dvě současné

nejsilnější strany pojedou kampaň proti Bruselu. Do toho jim bude na buben tlouct do rytmu prezident Zeman. To už je docela síla, a když přiřadíme Okamura, část ODS a KSČM, máme tu slušnou protievropskou přesilu. O to větší tíha leží na TOP 09 a koalici lidovců se Starosty. Jsou to jediné proevropské strany bez vytáček, které mají šanci usednout v příští sněmovně. X

 WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

Mimo realitu

eši mají o i jen pro kvóty a vlak jim ujíždí

TOMÁŠ LINDNER

V posledních měsících se v tuzemsku uhnízдила představa, že uprchlické kvóty jsou mrtvé a Evropa dává se zpožděním české skepsi za pravdu. Mrtvé však byly jen pro nás. Systém se vloni na podzim začal rozbíhat: například počtem obyvatel a ekonomickým výkonem srovnatelné Portugalsko z Řecka a Itálie převzalo třináct set běženců, Rumunsko šest set a i drobné Lucembursko přes tři stovky. Logickým důsledkem naší zaťaté neochoty kohokoli přijmout, navzdory závaznému rozhodnutí EU ze září 2015, je žaloba Evropské komise z minulé středy (viz *článek na str. 24–25*).

Něco se děje

Iluze o „mrtvých kvótách“ je posledním příkladem toho, jak se česká debata o této otázce odtrhla od evropské reality. Původ to má vlastně již v letech před uprchlickou krizí, kdy jihoevropské státy prosily své severní spojence o přebírání

části příplouvajících žadatelů o azyl, v západní Evropě se v médiích a na univerzitách rozběhla debata o reformě evropského azylového systému. Mezitím jsme v Česku byli až do vypuknutí krize skálopevně přesvědčeni, že se nás tohle téma nijak netýká, a nikdo vlivný o něm nepřemýšlel.

Projevem odtržení od evropské reality je také obecně sdílený názor, že kvóty přece nejsou řešením problému. Opakují ho i jednoznačně proevropsky smýšlející politici, například z TOP 09. Samozřejmě že nejsou – a ani to Evropská komise nikdy netvrdila. Jsou od počátku součástí palety dílčích reforem, které dávají smysl jen v celku. Není chybou Angely Merkel či „Bruselu“, že politici, většina médií, veřejnost v Česku (a u našich visehradských partnerů) o jiných rovinách řešení mlčí a jen hystericky reagují, jakmile padnou na přetřes kvóty.

Co jiného Evropa dělá? Výrazně se posílila a zefektivnila ostraha společných

vnějších hranic. Hlavní brána do Evropy – mezi Tureckem a Řeckem – je utěsněná a příplouvá tak řádově méně lidí. Evropská komise předložila návrhy na potřebnou reformu evropského azylového systému. Zvýšila se humanitární pomoc zemím v sousedství Sýrie a například v Jordánsku se za účasti EU rozbíhá pokus o zásadní proměnu pomoci uprchlíkům – to vše s cílem dát lidem v nouzi nějakou perspektivu v sousedství války a preventivně zabránit exodu do Evropy. Prioritou například Německa, Rakouska a Itálie se staly návraty odmítnutých žadatelů, jejichž počet roste, do vlasti, a zvláště Němci usilují o užší spolupráci se západoafrickými státy, odkud vesměs ekonomičtí migranti přicházejí.

Málo jako Řecko

Nic z toho samozřejmě nejde zařídit z měsíce na měsíc ani z roku na rok. Řešení uprchlické krize však

na mnoha místech probíhá a je škoda, že se o tom v Česku – kde krize byla od počátku zcela virtuální záležitostí – tak málo informuje. Občané by mohli lépe vidět, jak vypadá evropská spolupráce v praxi.

Je to ale škoda i kvůli tomu, že naše vláda k tomuto úsilí také přispívá. Splnila závazky při financování svěřeneckých fondů pro Afriku a Sýrii, z nichž EU platí projekty směřující k prevenci migrace. V roce 2016 navýšilo Česko o čtvrtinu rozpočet rozvojové pomoci.

Můžeme si tedy dovolit školit například Švédsko, které se rozhodlo vysoké náklady na péči o přijaté uprchlíky financovat zcela nesystémovým seškrtním rozvojové pomoci.

Zároveň ale není Česko tak nadstandardně štědré a ve svých projektech inovativní, aby tím šlo ospravedlnit odmítání přijmout jakéhokoli uprchlíka. V poměru k ekonomické síle vydávají Slovinsko i Estonsko více, v problémech se topící Řecko stejně, západoevropské státy řádově více prostředků.

Každý vidí, jak velký odpor u nás přijímání uprchlíků vyvolává. To by nemělo bránit minimálně neustálému přesvědčování, že rovnoměrnější rozdělení běženců po Evropě má smysl. Pokud žijeme ve společném schengenském prostoru bez vnitřních hranic, tak bychom měli zátěž pomoci lidem v tísní ve vyjatých chvílích s ostatními aspoň částečně sdílet. Je to věc základního smyslu pro odpovědnost, nic víc, nic máň. X

 WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

Putinovo slabé místo

Navalnyj to í videa a diváky zve do ulic. Funguje to ne ekan úsp šn .

OND EJ KUNDRÁ

Když ruská policie před pár dny už poněkolkáté za sebou zatkla opozičního politika Alexeje Navalného, leckoho možná napadlo, jestli mu nebezpečný střet s mocí, který nepřináší počítatelné politické výsledky, stojí za riziko. Původně plánoval jít na protirežimní demonstraci, nevyšel ale ani svobodně na ulici. Policisté ho zadrželi při východu z jeho domu, soud ho následně poslal na třicet dní do vězení. Důvodem bylo opakované „organizování nepovolených mítinků“ proti zkorumpované vládě. Je to už poněkolkáté, co byl Navalnyj zatčen, a ani žalář pro něj není žádnou novinkou.

Po dvaceti letech

Ještě před zprávou o uvěznění svého ředitele informovali kolegové Navalného z Protikorupční nadace, že její ústředí bylo odpojeno od elektřiny i přístupu k internetu. Represe ze strany moci provází i fyzické napadání, letos neznámý útočník nastříkal Navalnému do očí zelenou dezinfekci, politik se dodnes potýká s problémy a na jedno oko špatně vidí. Stranou nezůstala ani Navalného rodina. V minulosti byl ve vykonstruovaném procesu poslán na tři a půl roku za mřížje jeho bratr Oleg.

Navalnyj přesto dál svolává demonstrace, i když jde o zdánlivě zbytečnou snahu. Autoritativní režim Vladimira Putina zůstává pevně u moci a nezdá se, že by Navalnyj mohl současného vládcu Kremlu ohrozit. Vzhledem k tomu, že byl v procesu se svým bratrem podmíněně odsouzen za zpronevěru, nemůže se podle ruských zákonů zúčastnit prezidentských voleb v roce 2018.

Tak jednoduché to ale není. I přes mediální blokádu ze strany televizí o Navalném slyšelo přes osmdesát procent ruských občanů, což z něj po vraždě Borise Němcova dělá vůdce ruské opozice. Navalnyj dokázal na protestní akci dostat šedesát tisíc lidí, v ruských poměrech strachu a apatie jde o slušné číslo. V letech 2011–2012 se demonstrací v Moskvě sice účastnilo dvakrát tolik lidí, Navalnyj však nyní dokázal oslovit veřejnost v osmdesáti městech napříč celou zemí. V některých lidé nevyšli do ulic přes dvacet let.

Přelet nad Medveděvovým hnízdem

Řada z nich přišla přitom pod pohružkou zatčení, protože akce nebyly oficiálně odsouhlasené. Politik, který původně sázel na nacionalismus, jako první pochopil, co může veřejnost

skutečně elektrizovat. Stále častěji začal mluvit o korupci a barvitě na ni ukazoval. Právě upozorňování na nepředstavitelné, krajně podezřelé bohatnutí Putinových lidí je teď jeho hlavním programem.

Pomocí dronu natočil obrovské, z naskradených peněz pořízené sídlo ruského premiéra Dmitrije Medveděva. Video o něm, které Navalnyj nechal pověsit na YouTube, zhlédlo dvacet milionů lidí.

Pak přidával další videa o podobně zkorumpovaných politikách. Naštvaní a v nuzných podmínkách živořící Rusové začali překvapivě reagovat. Navalnyj cítí zájem. Když zrovna není ve vězení, objíždí zemi a otevírá nové regionální štáby na svoji podporu. Aktuálně jich má přes čtyřicet.

Když v sedmdesátých letech Husákoví normalizátoři pronásledovali a pozavírali pár desítek signatářů Charty 77, bylo to, jako kdyby slon stanul proti mouše. Že energie, kterou chartisté uvolnili, nakonec totalitu pomáhala smést. Dost možná, že v podobné situaci se nyní nachází Rusko. Putinův režim si evidentně neví s Navalným rady. Nervózní reakce na jeho tažení ukazují, že se cítí zaskočený. Díky Navalnému Rusové nahlédli Putinovo slabé místo. X

 WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

NERVÓZNÍ
REAKCE UKAZUJÍ,
ŽE SI REŽIM NEVÍ
S NAVALNÝM
RADY.

Proč je polarizace teď tak hluboká

Když je jádrem sporu identita, kompromis se zdá nemorální

FAREED ZAKARIA

Střelba při kongresovém baseballovém tréninku minulou středu byla strašným příkladem politické polarizace, která rozeštvává tuhle zemi. Politologové říkají, že Kongres je nyní rozdělený více, než byl kdykoli od konce rekonstrukce po občanské válce. Nepřekvapuje mě intenzita stranické oddanosti, ale stále více její povaha. Lidé na druhé straně příkopu nejen že nemají pravdu a je třeba se s nimi o tom přít. Oni jsou rovnou nemorální a musí být umlčeni nebo potrestáni.

To není o politice. Příkop mezi pravíci a levíci během studené války byl v některých otázkách mnohem širší, než je dnes. Mnozí na levici chtěli znárodnit nebo výrazně regulovat celá průmyslová odvětví. Ti na pravici otevřeně obhajovali úplný odvrát od Nového údělu. Ve srovnání s tím je nynější rozdělení v ekonomické oblasti relativně malé.

Dnešní stranictví je více o identitě. Politologové Ronald Inglehart a Pippa Norris tvrdí, že v několika posledních desetiletích se lidé začali politicky vymezovat méně na základě tradičních ekonomických otázek a více

přes identitu – pohlaví, rasu, etnickou příslušnost, sexuální orientaci. Já bych k tomu přidal ještě sociální třídu, něco, o čem se v Americe mluví jen zřídka, ale co je významným faktorem v tom, jak vnímáme sami sebe. Volby v roce 2016 hodně souvisely se sociální třídou, s venkovskými voliči bez vysokoškolského vzdělání, kteří se vzepřeli expertům z městské elity.

Nebezpečným aspektem této nové formy politiky je, že identita se moc nehodí ke kompromisům. Když hlavní rozdíly byly ekonomického rázu, mohli jste vždy udělat kompromis. Když jedna strana chtěla utratit sto miliard dolarů a druhá nechtěla utratit nic, tak pokaždé

AMERICKÁ
IDENTITA SE
PŘIBLIŽUJE
POLITICE
NA BLÍZKÉM
VÝCHODĚ.

existovalo číslo někde mezi těmito dvěma póly. Stejně je to s daňovými škrty nebo se sociální politikou. Ale když je jádrem problémů identita, kultura nebo náboženství (potraty, práva gayů, památníky Konfederace, imigrace, úřední jazyky), pak se kompromis zdá nemorální. Americká

politika se přibližuje politice na Blízkém východě, kde neexistuje žádná střední cesta mezi tím být sunnita, nebo šíita.

Tento posun jsem viděl v reakcích na mé vlastní texty a později v mém televizním pořadu. Když jsem asi před dvaceti lety začal psát sloupky, názory čtenářů byly často ostré, ale skoro vždy k podstatě problému. Postupně ale ubývalo diskusí o podstatě a přibývalo osobních útoků, mnohdy kvůli mé rase, náboženství nebo etnické příslušnosti.

Zkusit naslouchat

Dnes se všechno stává předmětem stranictví. Vezměme například teď proslulou hru *Julius Caesar*, kterou uvádí Public Theater v newyorském Central Parku. Caesar v ní připomíná prezidenta Trumpa. Konzervativci toto představení pranýřují, čímž posilují pobouření mezi lidmi, kteří tuhle hru nikdy neviděli.

Tvrdí, že hra glorifikuje atentát na prezidenta, a snaží se zastavit financování této produkce. Ve chvíli, kdy jsem tuhle hru na svém twitterovém účtu pochválil, jsem se stal terčem spousty útoků, včetně mnoha dost ošklivých. Přitom v roce 2012 se uváděla stejná hra, kde Caesar podobný Obamovi byl v noci zavražděn, a nikdo si tehdy nestěžoval.

Ve skutečnosti je hlavním poselstvím *Julia Caesara*, že atentát byl katastrofou, protože vedl k občanské válce, anarchii a pádu římské republiky. Vrazi jsou poraženi a poníženi a s pocitem viny zemřou strašlivou smrtí. Pro případ, že by to nebylo dost jasné, režisér hry Oskar Eustis vysvětlil, co chtěl představením sdělit: „*Julia Caesara* lze číst jako varovné podobenství pro ty, kteří se snaží bojovat za demokracii nedemokratickými prostředky.“

Politické divadlo je tak staré jako lidská civilizace. Důmyslná Shakespearova hra – která ve skutečnosti prezentuje Caesara (Trumpa) ve spíše příznivém světle – je něco, o čem se má diskutovat, ne to cenzurovat a určitě ne činit zodpovědným za akci jednoho vyšinutého střelce.

Nedávno jsem měl projev na Bucknellově univerzitě v Pensylvánii, v němž jsem kritizoval americké, většinou liberální vysoké školy kvůli umlčování názorů, které považují za pobuřující. Řekl jsem, že je to špatné pro studenty a pro zemi. Totéž platí pro konzervativce, kteří se snaží vést kampaně proti financování umění, jež považují za pobuřující. Chtějí teď konzervativci, aby Central Park byl jejich vlastní zvláštní bezpečný prostor? Já naopak budu dál tvrdit, že liberálové a konzervativci by měli být otevření ke všem názorům a myšlenkám, které se liší od jejich vlastních. Namísto umlčování, exkomunikace a trestání se podívejme na druhou stranu a zkusme poslouchat, zapojit se, a když musíme, tak nesouhlasit. x

*Autor je americký politolog a publicista.
© 2017, Washington Post Writers Group*

WWW.REPEKT.CZ/AUDIO

t é m a

Řízek na Čapáku

Uvnitř politické kampaně Andreje Babiše

IVANA SVOBODOVÁ / FOTO MILAN JAROŠ

Dostal padáka - a vyrazil.

hlavy vešly na společnou fotografii. Mobily začínají blikat a svět, v němž panují otázky kolem původu Babišova majetku, ovlivňování médií a ulívání se z příkladného placení daní přes dluhopisy, je daleko. Pravděpodobný budoucí premiér s momentální podporou téměř třicet procent voličů křížuje zemi od severu k jihu, od východu k západu, denně několik štací v kampani, jakou tu dosud nikdy nikdo nedělal.

Číst něco jiného

Šedesátnice v brýlích, představí se jako Věra, může na Andreji Babišovi nechat oči. Přijela do zoo jen kvůli němu a chce mu říct, jak moc si ho cení. Musí na něj ale vystát pořádnou frontu. „Už jsi byl na Čapáku?“ ptá se zrovna Babiš malého školáka „Nebyl? A proč?“ obrací se na jeho rodiče: „Přijďte, máme tam zvířátka, to mají děti rády.“ S dalšími rodiči pak pohovoří o tom, jak je ČSSD neschopná a že ten „Sobotka vládu nikdy neřídil, protože to neumí“. „A neberte vážně, co o mně říkají v České televizi, jsou to samé lži, že jsem ohrožení demokracie,“ říká mezi focením s dětmi i dospělými. „V čem já ohrožuju demokracii, to jsou kecy. Ve vládě jsem měl nejlepší výsledky, vybral jsem stovky miliard na daních, kluci a holky z ČSSD to tady chtějí tunelovat, ale o mně se ví, že pořád zhasínám světlo, šetřím, posílal jsem peníze samotživitelkám, na vládě dávali fidorky, u nás dostanete maximálně vodu a kafe. A jak se máte vy? Už je trochu líp, ne?“

Mezi proudem slov a cvakáním fotospouští si třese rukama s kolemjdoucími a přijímá komplimenty. „Pane Babiši, moc vám děkuju, že jste takový,“ přijde nakonec na řadu i paní Věra. „Moc si vás vážím. A z toho, co se o vás říká, si nic nedělejte, my víme, jaký jste doopravdy.“

Doopravdy je Andrej Babiš podle paní Věry i dalších obdivovatelů v zoo citlivý hospodář, který čelí štvavé kampani – třeba té o svém areálu Čapí hnízdo, které převedl na děti, aby se z něj stala malá firma, jež dosáhne na evropské dotace, a pak si ho zase vzal zpátky. „Prosím vás, padesát milionů dotací, co to pro něj je,“ usmívá se politikova volička, „to je, jako když plivne do moře, vždyť je miliardář. Pro mě by to bylo hodně, to ano, ale kdo někdy neudělá chybu. A těm dluhopisům vůbec nerozumím, to se přece mohlo, nikdo mu nic nedokázal. Hlavně že chce zamést s tuneláři. Víte, co je za Sobotkou nešťastných lidí?“ S jakými tuneláři a kdo nešťastný zůstal za premiérem Bohuslavem Sobotkou, si paní Věra nemůže vzpomenout. „No přece... třeba... třeba...“ hledá očima pomoc u okolostojících lidí, ale nikdo jí nenapoví. „Teď mi to vypadlo... Pan Babiš to určitě někde říkal, musím si to najít.“

Programátor Jan Veselý vysvětluje, zatímco posílá fotku Babiše s dcerkou mobilem příbuzným, že on se sice ve všech těch podezřeních Babiše orientuje, a dotace pro Čapí hnízdo mu dokonce i vadí, ale od volby ANO ho to neodradí: „Zatím není obviněn, dluhopisy byly legální, příjem peněz vysvětlil, a že mluví do svých médií – prosím vás, kdo by toho nevyužil. Každý ví, že MF DNES a Lidovky jsou jeho, kdo to nechce číst, ať si čte něco jiného.“ On sám prý dosud volil chvíli Zelené, minule TOP 09, ale už ho prý ti „staří politici“ přestali bavit. „Tyhle strany už nechci, nevidím, že by se něco posouvalo, a sociální demokracie se teď úplně ztrap-

U

pokladny pražské zoo se na Den dětí tvoří fronta rodičů s potomky v kratasech. Na muže v tmavém obleku a bez dětí, který si v teplém letním dni právě u okýnka kupuje vstupenku, hledí lidé trochu překvapeně. „To je Babiš, ne?“ pokukují po sobě při pohledu na osamělého politika. Předseda hnutí ANO a v té chvíli už týden bývalý ministr financí jde pomalým krokem k bráně zahrady a cestou kontroluje mobil. Na zpravodajských serverech a sociálních sítích se už objevily ohlasy na debatu v europarlamentu, jejíž byl toho dne ústřední postavou: poslanci se v Bruselu sešli k debatě, co s českým vicepremiérem, jehož zachytila nahrávka, jak s novinářem svých novin řeší, kdy a jak „pustit“ na jejich stránky materiály poškozující jeho politickou konkurenci.

Kousek za bránou se Babišův vážný výraz mění ve veselý. Na místě, kde si dal o den dřív sraz s občany na Facebooku, aby si „mohli spolu pokecat“, už na něj čekají hloučky lidí a další se přidávají. „Dostal jsem padáka, to asi víte, ale aspoň můžu být tady s vámi,“ říká jim Babiš rozverně a shýbá se k prvnímu dítěti, aby se jejich

Co je pro
n j padesát
milion . Jako
když plivne do
mo e.

Toniček, 264 tisíc zhlédnutí.

Podpsat sny. (Uprost ed hlavní fanyynka Alena Andriová)

Pošle autobus, budou spa.

Zemědělců je také hodně.

nila těmi nesrozumitelnými demisemi. Chtěli si jen zvednout preference, v tom nejedu.“

To už Andrej Babiš neslyší, prochází se zahradou, občas se posadí na lavičku, zachytí dítě, které neopatrně leze po zídce, uvolněný, žoviální, zdraví se s lidmi, střídá výraz skromnosti při pochvalách s hlučným smíchem, když někdo zažertuje. „Ježíšmarja, Babiš, rychle pryč,“ ozve se jen občas polohlasem, ale nikdo politika procházejícího zahradou nekonfrontuje. „Dám vám číslo, napište mi,“ říká Babiš skupině mladých lidí, kteří se s ním zastaví na kus řeči o podnikání. V bílé košili, pomalým krokem jde jakoby náhodou na procházce a jen málokdo si všimne dvou mužů z ochranné služby, kteří bedlivě pozorují jeho okolí, a mladého muže a ženy, kteří si všechno natáčejí na kameru a fotí pro kampaň. Třeba Toníčka, žáka mateřské školy z Mladé Boleslavi, který do kamery sdělí, že „má Babiše rád“ a „věří mu na sto ze sta“. Tohle video zhlédne během pár dní na Facebooku Andreje Babiše 264 tisíc lidí. Některé fotky z Babišových cest pořízené dvojicí z videotýmu putují okamžitě na Facebook, kampaň tak probíhá v podstatě on-line, denně přibývá na politikových stránkách několik příspěvků. Občas nad ním krouží i dron – kameraman najatý hnutím ANO ho vozí v kufru auta pro lepší záběry.

Do toho se na Facebooku, Instagramu či Twitteru nejpozději večer nebo druhý den po setkání objevují stovky fotografií zavěšené lidmi, kteří si s ním pořídili selfie, a i ty pak sdílejí jejich známí na sociálních sítích dál. Mnohé dny vyjíždějí z Prahy auta s Babišem a jeho týmem kolem páté ráno a stihnou za den několik štací na Moravě i v Čechách. „Uvolnily se mu ruce po tom vyhazovu z vlády,“ vysvětluje mluvčí ANO Lucie Kubovičová, která ho na štacích provází, „má volnou ruku a nikdy jsem ho neviděla tak spokojeného.“

Kolik dětí má lenoch

Po základní škole v Postoloprtech provádí Babiše o pár dní později před osmou ráno delegace složená ze starosty Zdeňka Pištory, dvou radních a ředitele školy Daniela Syrovátka. Už při příjezdu ke škole udeří člověka do nosu silný zápach hnoje, který se do téhle části Postoloprtské line odněkud z dálky za humny. „Co vám to tady tak hrozně smrdí?“ krčí Babiš nos. „To je váš prasečák, pane Babiši,“ odvětlí mu starosta. „Aha, já myslel, že tady máme nějaké sklady. Takže prasečák,“ přikývne Babiš.

Vlastně všude, kam se při cestách pohne, projíždí Andrej Babiš kolem nějaké části svého holdingu Agrofit: lány s řepkou, chemičky, sklady, masokombináty, pekárenské a mlékárenské podniky. „Máme tady Synthesii, něco vám pošleme, zařídím to,“ slíbí například při návštěvě Pardubic trenérce handicapovaných atletů, když zjistí, že jejich klub má málo peněz, a začíná telefonovat.

Děti ze základní školy v Postoloprtech jsou na zápach z prasečáku zvyklé, na politika v chodbách školy ne. Zvědavě na něj hledí, když vejde do třídy a poučí žáky, aby šli na technické obory a že je shánka po řemeslnících. Nebo když zastaví třídu cestou na tělocvik a vykládá dětem, ať moc nečtou noviny. „Hlavně se nedívejte na Českou televizi, tam o mně říkají nesmysly, Česká televize lže,“ sdělí překvapeným dětem.

„Moc radost z takových slov nemám,“ říká později do telefonu ředitel školy Syrovátka, „ale raději bych k tomu nic neříkal, zástupci města si zkrátka na takovou návštěvu vybrali naši školu. Ale máme tu mediální výchovu, děti vědí, že číst a orientovat se v médiích je důležité.“

Starosta Postoloprtské Zdeňka Pištora není člen hnutí ANO, kandidoval za nezávislé, ale aktivita jeho kolegů z ANO přivede do města „budoucího premiéra“, jak starosta návštěvu vysvětluje, ho potěšila. „Jestli dopadnou volby tak, jak to vypadá, může se to hodit. Vždycky je dobře, když se o vás ve velké politice ví.“

Právě tenhle starosta dal v Postoloprtech Babišovi argumenty pro zpřísnění sociálních dávek na několik dalších cest dopředu: vyprávěl předsedovi ANO, že v jeho městě žijí i „nepřízpusobiví občané“ a že „mnozí mají děti, žijí z dávek a nepracují“. Po Babišově cestě městy, domovy důchodců, podniky, sály hospod i divadel se z téhle obecné rozpravy stane „příběh, který mi vyprávěl starosta Postoloprtský“. „Mají tam mladého, má tři děti a nechce práci pod třicet tisíc. To se musí změnit,“ říká šéf hnutí ANO na setkání s občany v Chomutově a slibuje jim, že zpřísní výplatu sociálních dávek. V šumperském domově důchodců už je lenochovi z Postoloprtských konkrétních dvacet jedna let, má pět dětí a pracovat nechce ani za třicet tisíc.

Podražené nohy

První a taky poslední kritický dotaz po odjezdu z Postoloprtské dostává Babiš v jídelně podniku PE Holding v Chomutově. Ležérně opřený o ledničku zehrá na lidi na dávkách, o své politické misi mluví stejně jako před čtyřmi lety při první kandidatuře jako o nutnosti, aby „vyhnal tu zkorumpovanou hydry“, a jak se za tu oběť už tisíckrát proklel. „Jsem nepřítel číslo jedna pro tradiční strany, ty o mně lžou, podívejte se na ČT, jak funguje a jak o mně mluví.“

U okna se přihlásí o slovo zaměstnanec, asi padesátiletý muž: „Nohy vám podráží kauza dotací pro Čapí hnízdo a taky kde jste vzal tu miliardu a půl na nákup korunových dluhopisů. To jste měl na účtě tolik, nebo to bylo keš? To vám právě nikdo nevěří,“ říká a Babišovi mizí z tváře laskavý, starostlivý výraz. „Je to všechno kauza vymyšlená,“ přechází Babiš jako vždy, když mu není pohodlně, do rodné slovenštiny. „Všechno o těch penězích jsem ukázal sněmovně v dopise. A vy snad chcete platit víc daní, když nemusíte?“ ptá se a v kulometné řeči přidá historku, jak po něm dcera chtěla Čapí hnízdo, že na něj sežene financování, tak ho na ni převedl, ona pak ale otěhotněla a už se o to neuměla starat, tak to vzal po dotaci zase na sebe, a jak to neřekl ani manželce, protože „taky nemusí vědět všechno“. „A hlavně že mi to říkáte vy tady v Chomutově, když tu máte tu kauzu ROP Severozápad,“ vyčte Babiš zaměstnanci firmy úplatkářskou kauzu místních politiků a úplně se svou řečí rozohní. „Nech ukáže Kalousek a Sobotka daňové přiznání! Nes*rtete ma s temi dluhopisy, máte totálně vymytý mozek magory z České televize!“ gestikuluje směrem k tazateli, který se v rozpacích omlouvá: „Já jsem to nijak nemyslel, jen jsem se ptal,“ říká Babišovi.

Setkání končí smírem: „Přijedte všichni na Čapák, pošlu vám autobus,“ nabízí zaměstnancům Babiš a organizuje

A vy snad
chcete platit
víc, když
nemusíte?

Hlavně nekoukat na Českou televizi.

Za čtyři měsíce tam bude.

hledání termínu. „Dostanete řízek s bramborovou kaší, řízek z vodňanského kuřete. Mám tam nové spa, nejlepší na světě, říkal Leoš Mareš.“

Energie sršící z lídra hnutí ANO dostává i lidi, kteří si přišli na setkání s ním jen potvrdit své přesvědčení, že Babiše nikdy volit nebudou. „Je pěkné, jak šel rovnou ke mně,“ říká v Priessnitzových lázních v Jeseníku klientka představující se jako Jana. V rukou třímá Babišovu čerstvě vytištěnou knihu *O čem sním, když náhodou spím* s jeho podpisem. Před setkáním tu v hale hotelu s kolegy z lázní probírala, že Babiš je „protivný a agresivní žvanil“ a že ho můžou volit jen „lidi bez mozku“. Teď ale, jak říká, dost váhá – když ho viděla a slyšela naživo, udělal na ni dojem. Cestou od auta k hlavnímu lázeňskému domu na kopci nad městem Jeseník se Andrej Babiš zastavil s každým člověkem, kterého potkal, nastoupené vedení lázní před lázeňským domem s dary v rukou obešel, jako by je neviděl, a vrhl se nejdřív s napřáženou rukou ke shromážděným lázeňským hostům. „Jak se máte? Dostal jsem padáka, mám čas, tak jsem pro vás dopsal vizi, jak by měla země vypadat do roku 2035, to tady od Bati nikdo nesespal, až já, žádné politické plky, normální kniha,“ rozdával a podepisoval.

Původně otrávení klienti lázní jihnou a vyprávějí si o tom, že tohle snad není ten chlap z obrazovky, co nepouští nikoho ke slovu, protířečí si a občas zalže. Že když není v úzkých, nikdo ho netlačí, je to vlastně docela sympaták. Stoupá si k lidem a soustředěně je poslouchá, ruce založené, při smutných příbězích naklání hlavu na stranu a v očích má pokoru, přidává historiky, jak mu zemřel kamarád na rakovinu a jak je na něj žena přísná, když dělá doma binec, a nakonec spustí kanonádu na Českou televizi a zkorumpované politiky. Mnohdy sice lidé odcházejí ze setkání s ním trochu zmateni, protože proud Babišových slov teče bez ladu a skladu, nedofečené věty a střelhitě skákání z tématu na téma, od dálnic, zákonů, Sobotky a Kalouska, zchátralých památek, představy Evropy jako keltské vesnice – „znáte to, Asterix a Obelix“ –, kde se uvnitř obchoduje a kolem je velký příkop proti novodobým Římanům, dnes uprchlíkům ze Sýrie, po bezpečnost potravin, volby v Británii a „že Evropa chce regulacema všechno zničit“ a zároveň „díky EU tu máme mír“ – a to vše je tak hektické, že posluchači někdy trochu tázavě krčí rameny. Ale nevadí, říkají většinou, myslí to jistě dobře. „Hlavně že chce zastavit to tunelování a migranty,“ shrnuje svůj pocit paní Jana.

„O to, co lidem říká, tu nejde na prvním místě. Kdyby ta stejná slova a věty říkal někdo jiný, kdo by jinak chodil, jinak gestikuloval a jinak se tvářil, nikdy by nedosáhl takového úspěchu,“ komentuje vedoucí lékař Priessnitzových lázní, psychiatr Jaroslav Novotný, který Babišovu lázeňskou show pozoruje s lehkým úsměvem. „Známe to všichni moc dobře: první dojem je rozhodující a utváří se během několika málo vteřin po prvním setkání. Rozum v tom nehraje žádnou roli, je to záležitost pocitová. Nabudit v lidech pozitivní emoce a sympatie se většinou nedá naučit, Andrej Babiš ten dar má.“

Moc myšlenek

Nechat si od Andreje Babiše jeho slova dovysvětlit není ani pro novináře úplně jednoduché – na otázku, jak to myslí v knize o svých snech s Evropskou unií, když říká, že Britové měli s brexitem zdravý rozum, začne mluvit o společných záchodcích na Champs-Élysées (jak se ukáže, jde o argument, že Francouzi mnohá doporučení Unie ignorovali) a o tom, že „mě zná v Evropě každý, každý ministr, já jediný jsem tam něco dokázal, psali o mně i ve Financial Times, a až budu premiér, dostanu ostatní premiéry k jednomu stolu, ti musí rozhodovat, premiéři členských zemí“. Po štacích s ním jezdí tisková mluvčí ANO a ta je ochotna překládat: „Říká, že nechce referendum o vystoupení, to v žádném případě, ale Evropa se musí reformovat a je potřeba zavřít vnější hranici EU před migranty,“ vysvětluje Lucie Kubovičová. „Šéf má prostě jen přetlak myšlenek, má toho v hlavě moc, co chce říct, já už ho mám naposlouchaného.“

Dobře mu rozumí i paní u ohrady s telátko u pár dní později, přijela za ním na štaci na Polní den do Žákavé, na přehlídku zemědělských strojů, osiva a hnojiv pořádanou Agrofertem – jeho zapálená stoupenkyně Alena Andrlová. Před dvěma měsíci byla na jeho debatě v Plzni, a když ho šla pozdravit, dostala od Babiše jeho e-mail a telefon a od té doby si s ním téměř denně posílá textové zprávy. „To je nejlepší politik, kterého znám,“ říká, když si jí Babiš u telat všimne a vesele ji zdraví. „Řekněte, který politik by si s takhle obyčejnou ženskou psal. Je to miliardář se sociálním cítěním. Napíšu mu třeba, že ho v televizi pomlouvají a že ČSSD spadla o deset procent, on je rád a zeptá se, jak jsme na tom v průzkumu my, nebo se zeptá, jak se mám,“ ukazuje mobil. Už za ním byla dvakrát na Čapím hnízdě, slyšela díky tomu kapelu Kryštof a chválí si, jaké tam bylo dobré občerstvení – řízek s kaší –, a právě se za ním chystá potřetí. „Máme s ním v sobotu sraz na recepci Čapáku, vezu mu tam paní doktorku z Plzně, ona zná spoustu pacientů a může mu sehnat další voliče,“ vysvětluje paní Andrlová.

Sociální cítění pak Babiš projeví toho dne ještě dvakrát v Nepomuku. Při debatě v hospodě Švejk sdělí lidem, že už se domluvil s „ředitelem jednoho úřadu“ na osobní kontrole lidí na sociálních dávkách. „Budu stát v den výplaty dávek u okýnka a dívat se, komu to dávají a proč, a pak budu sledovat, co s těmi penězi ten den udělají,“ říká Babiš lidem. Na jakém úřadě to bude a jak chce lidi sledovat, to Babiš po debatě upřesnit nechce, že se to voliči včas dozvědí.

Je půlka června, Andrej Babiš má volno z vlády tři týdny, objel na třicítku štaci, teď plánuje cestu za Toníčkem ze zoo do Mladé Boleslavi. Zařídil si tam návštěvu jeho mateřské školy, chystá stotisícový dotisk knihy o svých snech a několik snů už ztvárnil do animovaných volebních videí. „Mám takový sen,“ říká tam s hlavou na bok a pokorou v očích. „Sen o tom, jak žít dobře v naší zemi.“ Do voleb zbývají čtyři měsíce. X

Který jiný politik by si psal s obyčejnou ženskou? Žádný.

Milan Evropu nerad

Jaké d sledky m že mít fakt, že esko zcela p ijalo Chovancovu hru s uprchlickými kvótami

KATE INA ŠAFA IKOVÁ / FOTO MILAN JAROS

Právě uplynulý týden možná vstoupí do historie jako jeden z momentů, kdy si Češi definitivně vybrali svoje strategické partnery v Evropské unii. Přes počáteční přílnutí k Británii a v posledních letech pokus o totéž s Německem jsou kotvami země Slovensko, Polsko a Maďarsko. Visegrád spojuje kromě faktu, že jde o země bohatě využívající evropské fondy, také přebujelé národovectví a s ním spojený boj proti evropským pravidlům. Tahle strategie je nově i plně česká.

Proti zemi byla nyní zahájena sankční procedura, protože odmítá přijmout uprchlíky, jak jí to ukládají celoevropské kvóty. Zástupci české vlády v reakci na to oznámili, že sankce nehodlají respektovat a budou se proti nim hájit u soudu (žalobu na kvóty už dříve podali Maďaři a Slováci). A hnát evropské instituce k soudu chce zdejší vládní tým, jak opět oznámil minulý týden, také proti směrnici, která na pozadí teroristických útoků zakazuje občanům EU držet poloautomatické zbraně.

Nejméně v případě kvót se přitom zemi nabízela vcelku jednoduchá cesta, jak se sankcím a soudu, což obojí může sebrat státní kase stovky milionů korun, vyhnout. Kabinet Bohuslava Sobotky se však rozhodl

jít po vzoru zbytku visegrádu do střetu s Unii.

Čekali jsme

Z pohledu Evropské komise bylo minulé úterý běžné zasedání komisařského kolegia, na němž se kromě další agendy schvalují také sankční řízení proti jednotlivým státům, pokud poruší povinnosti vyplývající z členství v EU. Je to pravidelné cvičení; ročně Brusel zahajuje stovky takových řízení, mají několik etap a pokoutou končí menšina. Proti Česku jich bylo od jeho vstupu do Unie do konce roku 2015 zahájeno 651, od banalit typu obyčejného zpoždění při přejímání evropské legislativy přes konkurenci nedostatečně otevřený provoz na zdejší železnici až po záměrný bojkot jako u kvót. Pokuta zatím nikdy nepadla, protože většinu restů země v mezičase dotáhla.

V případě uprchlických kvót, schválených ministry vnitra v září 2015 – Česko bylo přehlasováno –, bruselský úředníci už dvánáctkrát vyzvali členské státy, aby si vzaly uprchlíky z přeplněných táborů v Řecku a Itálii, a varovali před sankcemi, které v nějaké chvíli přijdou, pokud se tak nestane.

Ta chvíle nastala minulý týden. Komise ve své třinácté zprávě o průběhu přesídlování běženců

konstatovala, že naprostá většina států kvóty nenaplnuje (ať už kvůli neochotě, nebo kvůli faktu, že ještě před schválením kvót přijaly násobně více uprchlíků mimo zmíněnou dohodu), a vůči třem zemím zahájila sankční řízení. Těmi zeměmi jsou Polsko, Maďarsko a Česko.

Účast ve zmíněné trojici přiměla zdejší politickou scénu k emotivním prohlášením, že Brusel „chtěl zemi trestat“. Politici poukazovali na to, že zatímco Poláci a Maďaři přijali čistou nulu, ve zdejších uprchlických zařízeních je celých dvanáct Syřanů z Řecka (respektive třináct, jednomu syrskému páru se tu narodilo dítě), a také že Slovenska, kde je jen o tři běžence víc než v Česku, se trest netýká.

Pokud je tu něco sporného, pak zcela jistě načasování. Evropská komise v minulosti prokázala politickou ohleduplnost vůči členským státům – například zmrazila přípravu legislativy citlivé pro Francouze před tamními volbami. Česko čeká parlamentní klání za čtyři měsíce, xenofobní a euroskeptická půda je nakypřená, Brusel přesto se sankcemi nepočkal.

Logicky se nabízí otázka proč. Padla minulý čtvrtek a byla namířena na místopředsedu komise Franse Timmermanse, který byl jedním z debatérů na konferenci Prague European Summit. „Čekali jsme, jak jen to šlo, abychom vám dali čas,“ odpověděl Timmermans. Proč už to dál nešlo, neřekl, a příležitost zeptat se na podrobnosti nebyla.

VŠICHNI
V UNII V DÍ, ŽE
O BEZPEKOST
TADY
VE SKUTEK NOSTI
NEJDE.

Samotné zdůvodnění sankčního režimu, které má tento časopis k dispozici, lze shrnout následovně. Není až takový problém, že jsme zatím vzali jen dvanáct běženců – z přidělených 2600 –, protože kvóty neplní téměř nikdo. Problém je, že Česko od května 2016 ani nenabídlo místa pro uprchlíky ve zdejších vyprázdněných zařízeních, ačkoli pravidelně oznamovat volnou kapacitu státy podle schválené legislativy musí. Tímhle způsobem se sankcím vyhuli Slováci – také dlouho otáleli, letos na jaře ale dvakrát po sobě nahlásili do Bruselu, že mají volno pro pár desítek lidí (a zatím stále ověřují dokumenty možných adeptů na přesídlení).

„Stačilo, abychom stejně jako Slováci oznámili, že nabízíme místo pro

„Slovenský scénář“ byl ve hře také v Česku. Premiéra k němu v dobrem ponoukal i předseda Evropské rady, Polák Donald Tusk, a Bohuslav Sobotka nebyl a priori proti. Na pozadí se už ale rodila výměna v ČSSD, v Manchesteru se konala zádušní mše za teenagerské oběti po teroristickém útoku spáchaném mladým muslimem a vláda přistoupila k přesně opačnému kroku. V pondělí 5. června na návrh ministra vnitra Milana Chovance přijala usnesení, že už nevezme žádného uprchlíka na základě kvót. Tento krok a oběd předsedy komise Jeana-Clauda Junckera se Sobotkou a šéfem diplomacie Lubomírem Zaorálkem v Praze o čtyři dny později, na kterém se Juncker dozvěděl stejný závěr, nedosta-

za ODS Jan Zahradil. „Bez souhlasu všech nová smlouva nebude,“ vysvětluje víru v to, že zbytek Unie na českou výjimku kývne.

Do nitra ČSSD ale přináší Chovancův úspěch (na jeho popud chystá stát i žalobu kvůli zbraňové směrnici) jisté drama. V jejím čele minulý týden stánu muž, který, jak řekl poradce několika socialistických premiérů Oto Novotný pro portál Info.cz, „názorově nepatří do prostoru, jež tradičně obývá sociální demokracie“ a který „představuje největší riziko, že ČSSD definitivně uvízne v nacionalisticko-socialistickém paradigmatu“.

Jisté drama to však přináší i pro stát. Milan Chovanec v oblasti bezpečnosti udává směr také premiérovi, ministru zahraničí – oba vzdali svoji opozici, protože právě kvůli agresivní protiuprchlické rétorice Chovancova hvězda v ČSSD vylétla prudce nahoru – a zbytku vlády. Při hlasování o usnesení z 5. června se zdrželi pouze lidovci Pavel Bělobrádek a Daniel Herman, všichni ostatní ministři vnitra podpořili.

Milan Chovanec je ale zároveň muž, který neumí v Evropě komunikovat a nedohlíží za horizont národních hranic. Právě tam se to však přitom může záhy citelně projevit. Na půdě EU se rozbíhají vyjednávání o příštím rozpočtu EU včetně balíku peněz z eurofondů, o které české kraje velmi stojí, a už se řeší pro Čechy citlivá sociální legislativa obsahující mimo jiné pravidla pro řidiče kamionů v zahraničí, což už stačilo českým prostředím otrávit. Ke všemu tu bude země potřebovat spojence.

„Dalo by se to zvládnout, ale bez zbytečné iritace,“ říká bývalý vyjednávač členství Česka v EU a nyní europoslanec Petr Ježek (nestraník za ANO). „A té se dopouštíme. Protože všichni v Evropě vědí, že u nás nejde o bezpečnost země,“ dodává.

Ještě uvidíme, jak to dopadne. Jisté je, že z Evropy odchází velký plátek Británie a čeští regionální politici nutně potřebují dotace z Bruselu na infrastrukturní projekty. Zmizet z nich mohou miliardy, což tu pocítí každý. I Milan Chovanec, od minulého týdne předseda ČSSD. x

Kolegům jsem to všechno vysvětlil. (Milan Chovanec)

patnáct dvacet lidí. Mohli bychom si je důkladně bezpečnostně prověřit a vzít jen některé. Než by se fyzicky dostali do země, byli bychom za horizontem voleb. A rozhodnutí by vláda mohla přijmout ve vyhrazeném režimu, aby z toho nebyly titulky hlavních zpráv,“ poodhaluje detaily pod podmínkou anonymity jeden z vysoce postavených Čechů v Evropské komisi. „Šlo jen o to ukázat dobrou vůli,“ dodává.

tek vůle z české strany stvrdily. A tím i sankce.

Nebylo to nutné

Vládní krok si vysloužil potlesk většiny české politické scény. ODS veřejně vyzvala, aby si Česko vyjednalo výjimku z celé migrační a azylové politiky EU. „Kdyby se takto dohodla V4 a spojila to s jednáním o brexitu, už by to mělo sílu,“ naznačuje scénář europoslanec

FOTO: PROFIMEDIA.CZ

Srbsko

Vládní novinky

Srbsko má novou premiérku, Anu Brnabić. Je to poprvé v dějinách, co srbskou vládu vede žena. Zkušenou političku a úřednici pro post vybral nedávno zvolený prezident Aleksandar Vučić, její schválení parlamentem by měla být jen formalita. Brnabić je otevřeně homosexuální, což je v konzervativním Srbsku (a na celém Balkánu) také velká novinka, ještě před pár lety těžko myslitelná. X

Česko

Filip Crhák zemřel

Člen skupiny Ztohoven Filip Crhák zemřel ve věku 41 let. Příčinou byly zdravotní komplikace po nehodě na motorce minulý měsíc. Od té doby byl v kómatu. Crhák se vryl do paměti mimo jiné tím, že v roce 2015 vyvěsil na místo prezidentské standarty na Pražském hradě červené trenky na protest proti prokremské politice prezidenta. X

FOTO: MATEJ SLÁVIK

FOTO: GLOBE MEDIA / REUTERS

Požár výškového bytového domu v Londýně, který vypukl v noci z úterý na středu, si vyžádal podle policie nejméně 30 mrtvých. Šéf londýnské policie Stuart Cundy na otázku, zda je podle něj možné, že obětí požáru bude více než 100, ve čtvrtek odpověděl: „Doufám, že se počet obětí nevyšplhá k trojciferným číslům.“ X

Je to celé trapné. Měli by se zamyslet, jaké divadlo kolem toho hrajou.

Předseda Senátu Milan Štich (SSD) v reakci na dopis senátora Františka Kuby (SPO, bývalí Zemanovci). Ten už tři čtvrti roku nebyl v práci kvůli zdravotním potížím. Dopisem se tedy vzdal mzdy a náhrad a bude prý pracovat z domova. Podle Šticha ale ve skutečnosti pracovat nebude, a tak by měl být složit mandát, nebo jít na nemocenskou. Kubův nápad je navíc z právního hlediska neproveditelný.

Sýrie

Byl zabit vůdce IS?

Ruské letectvo při náletu na poradu vedení Islámského státu možná zabilo vůdce této teroristické organizace Abú Bakra Bagdádího. Smrt vůdce IS se stále ověřuje. Západní koalice, kterou proti ozbrojeným islamistům vedou USA, podle Reuters uvedla, že informace o usmrcení Bagdádího nemůže potvrdit. X

FOTO: GLOBE MEDIA / REUTERS

EU/USA

Spor o sankce

Německo a Rakousko kritizovaly Spojené státy za nový návrh protiruských sankcí. Jako odvetu za vměšování do amerických prezidentských voleb v loňském roce hodlají Američané trestat firmy, které se účastní velkých ruských projektů týkajících se energetické infrastruktury. Tedy i plynovodu Nord

Stream 2, kde se angažují hlavně firmy ze zmíněných dvou členů Unie. Plynovod má vést z Ruska přímo do Německa a obejít tak celou východní a střední Evropu. Proto je celý nápad kontroverzní i v rámci Unie. Proti stojí především Polsko a Polsko, mají obavy, že přímé spojení mezi Ruskem a německým tahounem EU by mohlo oslabit evropskou soudržnost. Americký sankční zákon ještě musí schválit Kongres a prezident Trump. X

Ve jménu dobré země

Sociální demokracie vyměnila vedení a ohlásila recept, který by měl zvrátit její padající preference

TOMÁŠ BROLÍK

Uvolněný Bohuslav Sobotka, rázný Milan Chovanec a sebejistě hovořící Lubomír Zaorálek. Tak vypadá trojice, která povede nejsilnější vládní stranu do říjnových voleb a právě v této konstelaci byla minulou středu české veřejnosti – po několika dnech spekulací – představena. Sobotka zůstává premiérem, Chovanec přebírá vedení sociální demokracie. Zaorálekova úloha, jakožto premiérského kandidáta a volebního lídra, je přesvědčit přes léto a půl podzimu lidi, že jejich strana si zaslouží víc než deset procent hlasů. To je výsledek, který ČSSD předpovídají aktuální průzkumy.

Že bych to vzal?

Podle lidí zevnitř sociální demokracie nešlo o dobře utajený a bravurně zahraný stranický puč. S návrhem na (v současné české politice) nezvyklé uspořádání přišel Sobotka sám a z vlastní iniciativy. Jinou věcí je tlak na premiéra a tehdy ještě předsedu strany, který každým dnem před rošádou rostl. Hlavním důvodem byly – padající preference a obava straníků, že po volbách zbudě z největší tuzemské politické strany okrajové uskupení (s odpovídajícím počtem poslaneckých postů a funkcí). Svou roli sehrála také Sobotkova zkušenost z nedávné vládní krize a sporu o odvolání Andreje Babiše.

Sobotka o svém plánu (v první chvíli navrhl odstoupení celé vlády) nikomu neřekl a zaskočil tak kromě konkurence a veřejnosti i své stranické kolegy. Tajnůstkařil údajně z obavy, že se plán provalí a premiér přijde o taktickou výhodu překvapení. Veřejnost ovšem díky popsanému běhu věci dostala důkaz, že vzájemná důvěra ve vedení strany je nahlodaná. ČSSD se sice nakonec za svého předsedu postavila,

**BYL TO
SOBOTKA V
NÁPAD, ALE
I ZAORÁLKOVY
AMBICE HRÁLY
VELKOU ROLI.**

Dámy a pánové, konečně. (Vlevo nový volební lídr Lubomír Zaorálek)

ale jedním z reálných scénářů už tehdy bylo, že premiérem se namísto Sobotky stane ministr zahraničí Zaorálek. Podle několika hlasů zevnitř sociální demokracie Zaorálek vábení prezidenta Zemana a Andreje Babiše, aby svého šéfa Sobotku nahradil, rozhodně zvažoval. Nakonec odolal, ale cílevědomému,

zkušenému a sebevědomému šéfdiplomatovi není představa premiérské funkce cizí – ostatně, ze všech tří politiků byl na středěční večerní tiskové konferenci zdaleka nejvíce ve svém živlu.

Kdo nezpochybnitelně posílil, je Milan Chovanec. Ministr vnitra a teď už šéf strany záhy po převzetí předsednictví zbavil funkce dosavadního volebního manažera Jana Birkeho. Birke byl původně až druhá volba, předvolební kampaň vést měl Jan Hamáček, předseda sněmovny, jeden z organizačně nejschopnějších členů vedení. Proti tomu se postavil právě Cho-

vanec. Řídit kampaň (a tedy především mít pod kontrolou její rozpočet) chce Chovanec podle svých slov jen „dočasně“, ale je pravděpodobné, že si vliv uchová fakticky až do voleb.

Připomeňme ještě, že tlak na nějakou změnu ve stranické předvolební strategii přicházel hlavně z krajů, a regionální lídři tedy čerstvou výhybku ve vedení logicky přivítali. Nesouhlasně se ozvali jen dlouhodobí kritici současných stranických šéfů, například Jeroným Tejc nebo Jiří Zimola. Jejich vliv je ale v současnosti velmi omezený.

A za deset let bude...

Lubomír Zaorálek představil svůj podrobný plán, jak zachránit volební výsledek, na programové konferenci minulou sobotu (po uzávěrce tohoto vydání Respektu). S jakým sdělením však on a jeho kolegové vyjedou v příštích týdnech po republice, bylo do jisté míry patrné už předtím.

Nepříznivé preference chce sociální demokracie zvrátit programem, jehož jádrem je daňová reforma, ovšem ne tak dramatická jako změna ohlášená le-

tos v zimě. Ta by krátila příjmy lidem, vydělávajícím víc než čtyřicet devět tisíc korun měsíčně a jejím ohlášením od sebe ČSSD možná odehnala velkou část střední a vyšší střední třídy. Nově chce ČSSD zvýšit daň jen dvěma procentům nejbohatších. Dalším ze slibů je za pět let zvýšit průměrnou mzdu na čtyřicet tisíc korun (o polovinu víc oproti dnešku) nebo levnější základní

potravin. Druhá podstatná část kampaně mají být debaty s voliči o vzdálenější budoucnosti. Podle interních stranických průzkumů lidé sice jsou spokojeni se současností, ale zároveň mají obavy z toho, co bude za deset nebo patnáct let – což v praxi dokazuje úspěch Andreje Babiše, který objíždí zemi s vizí Česka za patnáct let (*více na str. 16–23*). Jeho příklad také ukazuje, že k samotné

vizi není třeba dodávat recepty, jak sliby splnit.

Nakonec bude samozřejmě rozhodovat i charisma a přesvědčivost novopečeného lídra. Zaorálkovi na začátku nejspíš příliš nepomáhá fakt, že socialistický program se trochu prkenně a úřednický jmenuje „Dobrá země pro život“. X

 WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

Data na příděl

Konec roamingu je pro drahé Česko jen jeden z kroků k evropskému normálu

JI Í NÁDOBA

Pro Čechy to zní jako vyprávění o ráji, který snad ani nemůže existovat. Antonios Drossos platí za mobil 27 eur měsíčně, tedy kolem 700 korun. To je na české poměry běžná cena, ale Drossos v ní má kromě neomezeného volání a esemesek i nekonečné množství dat, kterými pohání celou domácnost. „Pevnou linku jsem zrušil někdy před třemi lety. Nemám doma už ani wi-fi,“ popisuje Drossos po telefonu z Helsinek. Dětem doma zapíná místo wi-fi hotspot ze svého mobilu, stejným způsobem stahuje i filmy z Netflixu.

Drossos pracuje jako konzultant v telekomunikacích a má přehled také o Česku. Jeho firma Rewheel analyzovala i zdejší trh pro Český telekomunikační úřad a pravidelně zveřejňuje srovnání, jaké tarify a za jakou cenu jsou po Evropě k mání. Česko nevychází z těchto měření dobře. V poslední analýze z dubna se posuzovalo, kolik dat lze kde pořídit za 30 eur, a huř skončilo jen pět zemí EU. „Trh u vás zamrzl. Každý z operátorů má svůj kus trhu a nic je moc nenutí, aby si opravdu konkurovali,“ shrnuje svoje poznatky o tuzemsku Drossos.

Dílčí náplastí na tento letitý český neduh jsou novinky z minulého týdne, kdy v EU po deseti letech nátlaku eurokomisářů skončily poplatky za roaming. Pro Čechy je to ale jen první vyhraná bitva.

Jako doma

Nový evropský režim funguje v principu podle anglického verše „roam like

Na chvostu

Kolik gigabajtů dat lze koupit za 30 eur (země OECD, výběr)

1.	Dánsko	neomezeně
	Slovensko	neomezeně
	Polsko	neomezeně
15.	Rumunsko	30 GB
20.	Španělsko	25 GB
32.	Česko	5 GB
37.	Portugalsko	0,5 GB
41.	Řecko	0 GB

(ZDROJ: REWHEEL, DFMONITOR.EU)

at home“, tedy „všude jako doma“. Zákazník má možnost používat svůj mobil pořád stejně, aniž by se ohlížel na to, kde právě je. U tarifu s neomezeným voláním lze volat na česká čísla libovolně dlouho, z domova nebo z ciziny. Ještě větší průlom je v tom, že v cizině půjde volně spotřebovat i data, a to v plné míře podle toho, jaký má zákazník doma strop. Když se přiděl vyčerpá, přijde varovná esemeska a další data je možné dokoupit, opět jako doma. Češi tedy mohou mít na dovolené poprvé klid a nemusí se bát žádných extra poplatků, které dříve při nedbalosti vyskakovaly do stovek nebo tisíců korun.

Z tohoto pohledu je nový režim jasně plus. Revoluční změnu, kdy globální hráči ztrácejí výhodnou možnost parcelovat trh podle národních hranic, ale v Česku provází dvojí rozčarování.

Zaprvé, Češi nepatří k národům, které by konec drahého roamingu většinově ocenily. V průzkumu Eurobarometru z roku 2014 přijalo tuto snahu Evropské komise vlažně plných 60 procent Čechů, kteří odpověděli, že do jiných zemí EU stejně jezdí jen výjimečně nebo vůbec.

Zadruhé, zcestovalejší Češi budou kvůli malým přidělením dat při cestách po Evropě stále za chudé přibuzně. Zbourání roamingových hranic může vést k paradoxním situacím, kdy cizinci budou mít v Česku lepší podmínky než samotní Češi. Finsko má výjimku a data na cesty tam je třeba dokupovat, Drossos ale i tak položí české operátory na lopatky. Když připlatí tři eura, dostane na cestu do EU deset gigabajtů. V Česku stojí tarif s 10 GB minimálně 1077 korun, a to až od letošního jara. Předtím byly porce ještě menší.

Helmut Kohl: Dar štěstí

Tomáš Lindner

Mladý Helmut Kohl po nástupu k moci ve své straně často sahál po telefonu. Volal šéfům okresních organizací, když měly jejich manželky narozeniny, blahopřál a vypytał se na zdraví. Telefonní sluchátko se stalo nástrojem jeho moci. Hodiny trávil na drátě, zjišťoval z rozsáhlé sítě známých názory i drby z partajního zákulisí. S touto – slova kritiků – vykalkulovanou srdečností vytvořil osobní mocenský systém, který ho později na rekordních 16 let udržel v úřadu německého kancléře.

A to ačkoli neměl charisma politických rivalů, nebyl intelektuálním titánem ani strhujícím řečníkem. Němci mu přezdívali prostě „hruška“ a ani Čechy a Slováky po sametové revoluci tento v názorech uměřený, vzhledem tělnatý a proplešatělý muž z Falce nepřitahoval tolik jako vyhraněná Margaret Thatcher či uvolnění američtí prezidenti. To Británie a USA se staly vzorem našich devadesátek, nikoli spolehlivé, výkonné, ale přece jen trochu nudné Německo.

Minulý pátek ve věku 87 let zesnulý Helmut Kohl byl kvůli této obyčejnosti po celou kariéru podceňován – přesto zanechal obrovské dědictví. Je vepsané třeba do první Kohlovy fotografie, která skutečně obletěla svět. Pochází ze září 1984, z Verdunu, ze hřbitova obětí světových válek. Kohl, jehož starší bratr ve druhé světové válce přišel o život, se drží za ruku s francouzským prezidentem Françoisem Mitterrandem, který proti hitlerovskému Německu bojoval. Byl to podobně silný obraz smíření jako pokleknutí dřívějšího kancléře Willyho Brandta ve varšavském ghettu.

A snímek není jen záznamem významné kapitoly v poválečném historickém smíření rivalů, jejichž

dřívější války dovedly Evropu do trosek. Kohlův vztah s Mitterrandem – osobní a politické přátelství mezi konzervativcem a socialistou – ukázal to nejlepší ze spolupráce Francie a Německa, která

dokáže posunout kupředu celou Evropu. Podepsání Maastrichtské smlouvy o Evropské unii, přijetí nových členských států na jihu Evropy a ve Skandinávii, zavedení eura jsou některé z výsledků šťastných let. Tohle přátelství a umění kompromisu mezi lidry obou nevlivnějších evropských států je největší inspirací do dnešních dní, kdy se Angela Merkel a Emmanuel Macron pokoušejí opravit evropský motor. Tak aby vydržel tempo na dálnici 21. století.

Kohl byl typem politika, který už z Německa zmizel. Kancléřem byl skoro až do nového tisíciletí, ale poslední rozhovor dal nejvlivnějšímu týdeníku v zemi Der Spiegel v roce 1976. Pak už se s kritickým listem nebavil. Tento styl už se nehodil do Německa, o jehož sjednocení se po pádu berlínské zdi nejvíce ze všech zasloužil. Potřebovalo reformy a otevřenost, jichž stárnoucí Kohl nebyl schopen.

V roce 1998 prohrál volby a následovalo smutné blues. Vyšla najevo úplatkářská aféra CDU a on odmítl veřejnosti přiznat tajné dárce dvou milionů marek. Čestné slovo, které dal sponzorům, postavil výše než zákony státu a přísní Němci mu to dlouho neprominuli. Tragédie pokračovala sebevraždou nevléčitelně nemocné manželky Hannelore, rozvráceným vztahem se syny, zraněním při pádu ze schodů, po kterém už nemohl chodit ani pořádně mluvit. V pátek večer ale naprostá většina Němců cítila, co řekla Angela Merkel, která ho po korupční aféře zbavila politického vlivu: „Pro nás Němce byl darem štěstěny. Jsem osobně vděčná, že tady byl.“ ☺

Handicap potvrzují i jiné analýzy. Jednu zveřejnil minulý týden spolek Telefonující.cz, který srovnal ceny pro nejrůznější typy spotřebitelů od dětí přes náročné uživatele až po důchodce. Zjistil, že běžné české tarify jsou běžně třikrát až čtyřikrát dražší než nejlepší nabídka jinde po Evropě. A to i poté co data u populárních tarifů šla letos nahoru. „V Česku neexistuje proti zbytku EU žádná dražší komodita, než jsou tarify mobilních operátorů pro běžné zákazníky,“ říká předseda spolku Svatopluk Bartík.

Finsko jen pro někoho

Proč tomu tak je? „Z technického hlediska není důvod, aby neomezená data nebyla i u nás. Síť by to utáhla, je to jen obchodní rozhodnutí operátorů,“ sděluje mluvčí ČTÚ Martin Drtina. Drahá data na příděl tak zůstávají v ranku ekonomických záhad, kterým Češi nikdy pořádně nepřišli na kloub, podobně jako je tomu u zdejšího drahého obléčení nebo nižších mezd. Tuzemští operátoři se brání, že musí investovat do budování sítě a řešit specifika zdejšího trhu, třeba kopcovitou krajinu, to však mnozí odborníci rozporují jako irelevantní argument. Pádnějším důvodem může být fakt, že tarify finské ráže tu ve skutečnosti už existují, ale jen pro někoho. Upozornil na ně právě Bartík, když jako radní Brna-střed zveřejnil svůj služební tarif – 230 korun za neomezené volání a data – a zaskočil operátory tím, že chtěl totéž i pro občany města. Z registru smluv, kam se hlásí tarify nejrůznějších státních institucí, poté vyplynulo, že podobné ceny mají i jiní velkoodběratelé.

Cesta k evropským tarifům může vést právě tudy. Časopis dTest během jara sebral 100 tisíc zákazníků a chtěl také pro ně v aukci zlevněný tarif. Uspěl jen částečně. „Chystáme ale další akce,“ slibuje Bartík, který chce paralelně zažalovat operátory u antimonopolního úřadu, aby prokázal, že velcí zákazníci dostávají dumpingové ceny a běžní spotřebitelé na ně doplácí. Podnět zašle i do Bruselu. Zdá se však, že tuto svoji „národní“ bitvu už budou muset Češi vybojovat sami. x

Zachránění Daniela Beneše

EZ skomírá a Babiš se Sobotkou spolu bojují, kdo jej ovládne

JAROSLAV SPURNÝ / KRESBA PAVEL REISENAUER

Premiér Bohuslav Sobotka se počátkem června rozhodl k výrazně kontroverznímu kroku: předložil členům kabinetu ke schválení příkaz, jak má ministr financí postupovat na blížící se valné hromadě elektrárenského gigantu ČEZ. V něm stát drží sedmdesát procent akcií spravovaných ministerstvem financí a Sobotka navrhl zavázat jeho šéfa usnesením, že na valné hromadě 21. června 2017 nesmí při jednání navrhopat či podporovat jiné body než ty navržené dozorčí radou ČEZ. Přestože jde o naprosto ojedinělé, a možná dokonce obchodnímu zákoníku odporující usnesení, ministři jej schválili.

Pro obyčejného smrtníka jde o nesrozumitelnou záležitost. Zejména když zjistí, že usnesení vlády nezavazuje ministra k do držení či prosazení nějaké převratné vládní vize, jak dál se skomírajícím impériem, ale slouží zřejmě jen k tomu udržet v šefovském křesle šéfa společnosti Daniela Beneše. Muže, za jehož vedení nedokázal ČEZ zareagovat na převratně se měnící svět energetiky a dostal se do problémů.

Šest let u kormidla

Daniel Beneš vede ČEZ šest let, ale už od roku 2006 byl místopředsedou představenstva společnosti a pravou rukou tehdejšího bosse Martina Romana. Beneš spoluvládl ČEZ v době, kdy ministr financí Miroslav Kalousek nazval ČEZ institucí mocnější než vláda a kdy politici naznačovali, že vedení firmy s většinou státní účastí tajně sponzoruje některé politické strany a ovlivňuje ve svůj prospěch některá zásadní politická rozhodnutí. ČEZ vydělával především na vysokých cenách elektřiny, naopak jeho podnikatelské plány byly často propadákem s puncem podezření na ulívání peněz. Investoval třeba stovku miliard korun do nákupů v zahraničí, především na Balkáně, a dnes je zřejmě, že špatně.

Účet za toto podnikání se platí nyní. Prudce klesá zisk podniku, struktura firmy je zastaralá. Daniel Beneš je zastánce stavby nových jaderných bloků v Dukovanech, ovšem za předpokladu, že stavbu zaplatí stát, ten naopak chce, aby to platil ČEZ ze svých zdrojů či úvěrů. „ČEZ bude muset ve velmi krátkém horizontu udělat zásadní rozhodnutí, změnit od základu své myšlení. Očekával bych, že si na této valné hromadě vyslechnu od šéfa podniku a od ministra, co s firmou dál,“ říká energetický expert a minoritní vlastník společnosti Michal Šnobl. „Ale program říká, že nevyslechnu, a vládní usnesení o průběhu valné hromady ministři zakazuje, aby mi dovolil se zeptat,“ dodává.

Premiér ústy vládního mluvčího Martina Ayrera vysvětluje historicky ojedinělý zákaz ministerské iniciativy snahou „vyloučit na valné hromadě jakékoli spekulace kolem navržené výše dividendy“. To ale nedává logiku – dividendy je v podstatě určena loni schváleným rozpočtem pro tento rok. Na tuto námitku od-

povídá Ayer jen stručnou esemeskou, že „nad rámec původní odpovědi už nebude premiér dávat žádné komentáře“.

Proč mohl jít premiér Sobotka do tak kontroverzní akce, vysvětluje mimo mikrofon několik zasloužilců z energetiky a vlády. V květnu se prý ministr financí Babiš rozhodl odvolat několik členů dozorčí rady – vrcholného orgánu ČEZ, který jmenuje vedení podniku, schvaluje všechny větší investice i plány. Má dvanáct členů – čtyři z nich jmenuje vedení ČEZ s odbory, čtyři Babišovo ANO, tři sociální demokracie, jednoho lidovci. Podle našich zdrojů z energetiky hlasují „firemní“ a „sociálnědemokratičtí“ radní často stejně. „Je zřejmé, že vedení ČEZ je ve shodě se sociální demokracií,“ podotýkají zmínění experti.

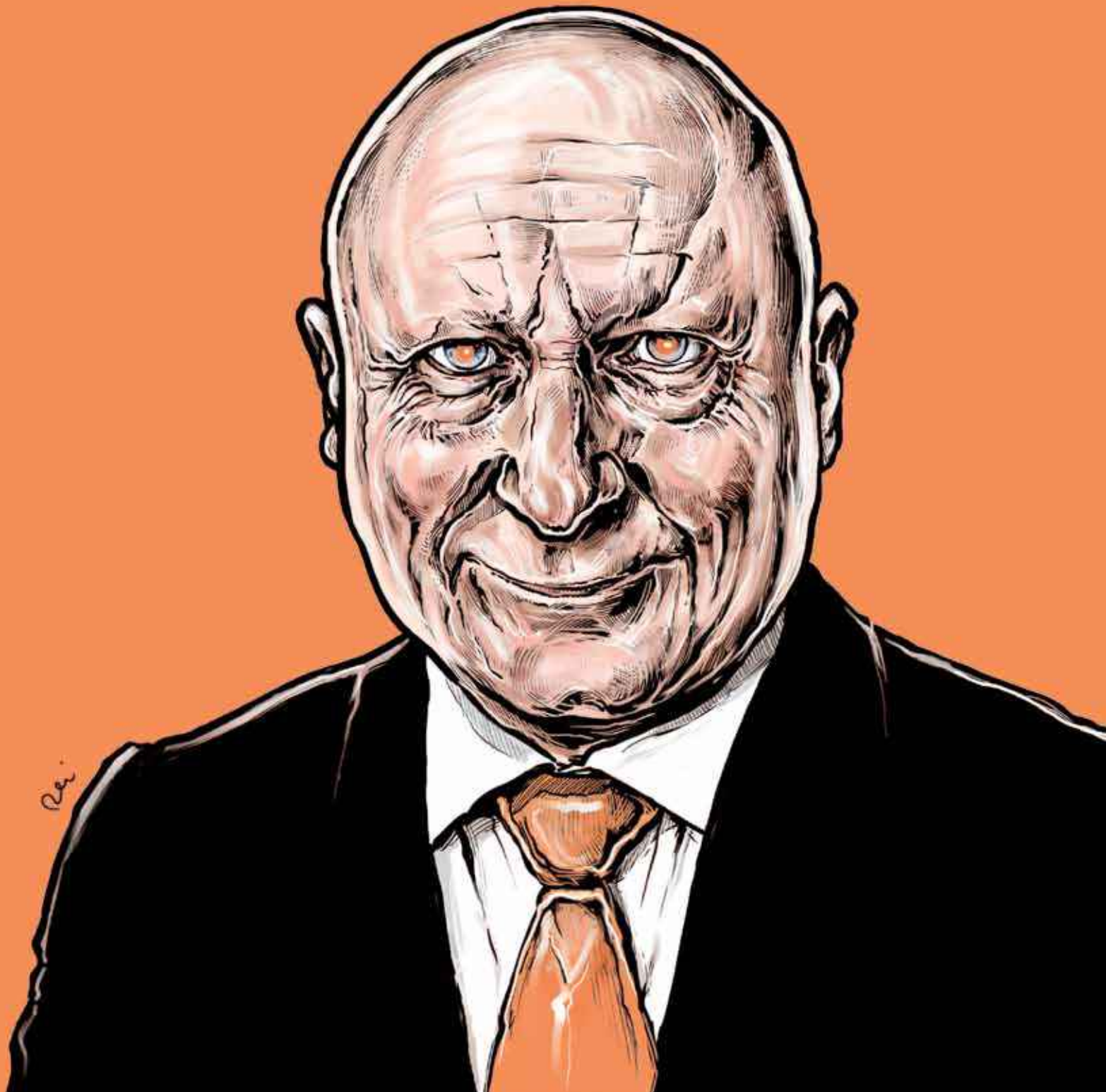
Údajný plán šéfa ANO tedy byl, že jako zástupce většinového akcionáře přestane respektovat koaliční dohodu, odvolá tři radní dodané ČSSD, nahradí je svými lidmi a získá tak nad ČEZ moc. Ta by mu dovolila určovat strategii a plány firmy, nebo vyměnit nejvyššího šéfa firmy. Otázka tedy zní: Má Andrej Babiš takový plán pohybu v ČEZ a chystal se ho provést?

Beneš jsem vyměnit nechtěl

„Uvažoval jsem o změně jednoho nebo dvou členů dozorčí rady,“ říká Babiš, důvod a jména ale sdělit nechce. „Nijak jsem se tím netajil ani před premiérem, ani před šéfem ČEZ a oni se zbláznili a mysleli si, že chci změnit celou dozorčí radu a odvolat Beneše, a tak Sobotka vymyslel tu prasárnu. Proč já bych chtěl měnit Beneše?“ ptá se řečnický šéf ANO, vzápětí si ovšem sám odpovídá: „Víte, kolik dal ČEZ peněz v posledních letech třeba těm propagandistům z Bison & Rose, kteří vymýšlejí PR strategii pro Chovance? Desítky milionů. A Beneš řídí vládu a dělá si na ČEZ, co chce, a sociální demokraté to tam všechno odhlasují s ním.“ Beneš ústy tiskového mluvčího Ladislava Kříže ovšem popírá, že by „jakkoli zasahoval státu do výkonu akcionářských práv“.

„Nic mi není do sporů ve vládní koalici,“ komentuje přestřelku menšinový akcionář Michal Šnobl. „Ale vláda ČEZ vůbec neřídí. Pořád jde o jednu z vlnajkových lodí české ekonomiky a stát místo toho, aby řekl co s jádrem, jak to bude s uhlím a alternativními zdroji, jak to bude s investicemi ČEZ, hraje o nějaký nečitelný politický vliv.“ Současná vládní energetická koncepce z dílny bývalého ministra Jana Mládky je postavená na uhlí a jaderné energetice. ČEZ oficiálně plánuje investice hlavně do obnovitelných zdrojů. „Uvidíme, jak dopadne valná hromada,“ říká Šnobl. Podle odborníka na obchodní právo Bohumila Havla je totiž Sobotkovo usnesení možná právně napadnutelné a bude možné jej nedodržet s ohledem na zájmy akcionářů. x

 WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

Od jedné krize ke druhé

Volby, které měly dát Británii „silnou a stabilní vládu“, nedopadly úplně podle plánu

THE ECONOMIST

FOTO PROFIMEDIA.CZ

Na cestě k dalším předčasným volbám. Možná ještě letos. (Theresa May, ministr financí Philip Hammond, ministr pro brexit David Davis a ministr zahraničí Boris Johnson)

Když se členové britského parlamentu 13. června vrátili do Westminsterského paláce, panoval na britské politické scéně chaos. Theresa May vyhlásila zbytečné předčasné volby, aby zvýšila svou většinu v Dolní sněmovně a upevnila svou vlastní pozici, podařil se jí však pravý opak. Toryům do většiny v dolní komoře chybí osm křesel. Premiérčina autorita se rozplynula. Odpověď na klíčovou otázku britské politiky, jak země vystoupí z Evropské unie, je opět ve hvězdách.

Když se večer v den voleb ukázalo, jak moc konzervativci propadli, nebylo jasné, co s May bude. Bývalý konzervativní ministr financí George Osborne škodolibě poznamenal, že May je „mrtvá žena“. May údajně sepsala projev, v němž oznamovala rezignaci. Její možní nástupci začali taktizovat.

May už Konzervativní stranu do žádných dalších parlamentních voleb nepovede, nezdá se ale, že by ji strana rovnou odstříhla. Když 10. června hovořila k poslaneckému klubu konzervativců, projevila správnou dávku kajičnosti i bojovnosti. „Já jsem nás do téhle bryndy dostala, tak nás z ní taky dostanu ven,“ prohlásila. Sir Nicholas Soames, vnuk Winstona Churchilla, který patří mezi nejlepší twitterové glosátory v Dolní sněmovně, přetvořil jedno z dědečkových nejoblíbenějších úsloví v hashtag #KBOworktodo a dal jasně najevo, že konzervativci hodlají pod vedením May vytrvat.

Lídři ostatních poražených stran takové štěstí neměli. Paul Nuttall, za necelý rok již třetí předseda Strany nezávislosti Spojeného království (UKIP), odstoupil den po volbách. Předseda Liberálních demokratů Tim Farron v následujícím týdnu.

May zůstává, ale jen jako nutné zlo. Před volbami to byla autokratická premiérka, která vládla prostřednictvím vedoucích své kanceláře Nicholase Timothyho a Fiony Hill a ze státních úředníků často sdírala kůži. Teď je její moc ta tam. Vedoucí její kanceláře rezignovali. Vicepremiérem jmenovala liberálního konzervativce Damiana Greena. Philip Hammond, pod kterým se před volbami viditelně kývala židle, dál bezpečně zůstává na postu ministra financí. Vše nasvědčuje tomu, že vládnout bude opět vláda a stejně jako v *Jistě, pane premiére* také úřednický aparát – vlivem politických tahanic má dnes státní správa největší moc za poslední roky. Tajemník britské vlády sir Jeremy Heywood bude důležitým zdrojem stability.

Zoufale krátký výhled

May vděčí za své přežití strachu. Konzervativci se bojí vnitrostranické občanské války. Kandidáti, kteří by May mohli nahradit – ministr zahraničí Boris Johnson a ministr pro brexit David Davis –, stranu rozdělují. Podle kritiků je Johnson bezcharakterní břídlík a Davis namyšlený hejsek – slovy jednoho kritika „jediný člověk, který se dokáže chvástat, i když mlčí“. Jako zastánci brexitu jsou oba nepřijatelní pro stranické eurofily.

Kromě toho se konzervativci bojí i nových voleb. V povolebních průzkumech za Labouristickou stranou Jeremyho Corbyna zaostávají o šest a více bodů. May se tedy drží v Downing Street, seč může, byť už dávno nepředstavuje sílu a stabilitu, jak slibovala ve volbách, vyvažuje zájmy obou stranických frakcí a ve funkci ji nedrží ani tak nadšení z jejího programu či osoby jako spíš strach z rudého Jeremyho.

Většinu minulého týdne jednala May o koaliční spolupráci se severoirskou Demokratickou unionistickou stranou (DUP). S jejími deseti mandáty by v Dolní sněmovně dala dohromady většinu. DUP má na konzervativce, které May začala označovat celým názvem Konzervativní a unionistická strana, silné historické vazby. Není to ale zrovna ideální partner. Hrozí, že odmítavý postoj DUP ke stejnopohlavním sňatkům a potratům znovu vrhne nepřijemný stín na pověst toryů. Není také jasné, zda se May dokáže dohodnout s DUP na spolupráci, aniž by porušila ujednání Velkopáteční dohody, která ukončila konflikt v Severním Irsku.

Už tak obtížné sestavování koalice premiérce ještě více komplikuje volební úspěch její strany ve Skotsku. Konzervativce by od sněmovní většiny dělilo mnohem víc, nebýt toho, že si ve Skotsku pod vedením charismatické a liberálně založené Ruth Davidson, jež si co nevidět vezme svou lesbickou partnerku, polepšili o dvanáct křesel. Davidson sice není členkou Dolní sněmovny, dává ale najevo, že do politiky konzervativců má co mluvit – kritizuje společenské postoje DUP a jasně deklaruje, že Skotsko chce co nejměkčí brexit.

Kvůli všem těmto zmatkům přednese královna projev, v němž nová vláda představí svůj program, až 21. června – o dva dny později, než se plánovalo. May program, který měl původně razit novou podobu konzervatismu zaměřeného na problémy těch, kdo se tak tak drží nad vodou, oseká a zmírní. Konzervativci už se vzdali plánu obnovit gymnázia a přimět staré lidi, kteří dluží méně než polovinu hodnoty své nemovitosti, aby si více připláceli na pečovatelské služby. Naznačují také, že skončí s úspornými opatřeními, například nebudou škrtnat v rozpočtech škol a seženu miliardy navíc na sociální péči, aniž by drasticky omezili výhody důchodců. Plány konzervativců dosáhnout vyrovnaného rozpočtu, už jednou odložené někde k roku 2025, se dál odsouvají.

Vyhlídky na sestavení dobré vlády konzervativcům kazí jejich vnitrostranické tahanice o brexit. Kvůli vnitřnímu rozkolu se personální problémy strany ještě zhoršily, protože za dané situace je těžší propouštět méně schopné lidi a nevzbudit podezření, že pravým důvodem je likvidace názorových oponentů. May si ve vládě nechala několik ministrů, kteří se nijak zvlášť nevyznamenal. Ministerstvo pro brexit naopak přišlo o dva zkušené náměstky, zrovna když mají jednání začít.

Vypadá to, že May dokáže nějakou dobu vytrvat. Bude to však mít těžké, když jí otázka brexitu rozděluje stranu a mezi některými eurofily a eurofoby vyvolává až primitivní vášně. Británii rozhodně čekají další předčasné volby, dost možná ještě letos. To by nevyhnutelně znamenalo boj o nového lídra konzervativců – a spolu s ním i krvavý střet o podobu brexitu. Jako největší vítěz tedy z britského politického chaosu vychází Jeremy Corbyn, který byl zvolen labouristickým předsedou takřka omylem, a ještě těsně před volbami visela jeho budoucnost v čele strany na vlásku. X

© 2017 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved.

Publikováno na základě licence s The Economist, přeloženo týdně Respekt.

Článek v angličtině najdete na www.economist.com.

WWW.RESEKPT.CZ/AUDIO

↓ INZERCE

RS005881-1

Spousta objevů Jeden Český rozhlas

Český rozhlas považuje za svoje poslání probouzet zvědavost a touhu objevovat.

Vždy se snaží zpřístupnit vědu a techniku co nejširší veřejnosti.

Jen díky milionům posluchačů, jako jste vy, může Český rozhlas plnit svoje poslání.

Děkujeme, že platíte rozhlasový poplatek.

Město a jeho rod

Jihomoravský Mikulov a potomci rodu Dietrichstein k sobě našli cestu – navzdory soudním sporům

SILVIE LAUDER / FOTO MATĚJ STRÁNSKÝ

N

a to, jaký úkol právě dokončila a že kvůli němu cestovala přes půlku zeměkoule, nevypadá Mercedes Dietrichstein ani unaveně, ani pohnutě. Vidličkou ukrájí kousek čokoládového dortíku, napije se kávy, do které si přidala trochu šlehačky, a usměje se. „Dojatá nejsem. Možná před pětadvaceti lety, když jsem tady byla poprvé, ale dnes už ne,“ hodnotí s nadhledem svůj stav. „Ale jsem samozřejmě šťastná, že se to povedlo.“ Z bezvadné angličtiny plynule přechází do skvělé němčiny, aby se rozloučila se vzdálenou rakouskou sestřenicí, která jí přišla říci, že to celé bylo „sehr, sehr schön“. Minutu nato se stejnou lehkostí pohodí pár slov španělsky se svojí dcerou o tom, co je ještě třeba zařídit.

K zařízení toho už moc není a celé to skutečně bylo „sehr schön“. Čokoládovému dortíku předcházela domácí paštika a pečínka z telete se švestkovou omáčkou a bramborami a stovce hostů, kteří zcela zaplnili prostorný Gajdošův sál zámku v jihomoravské perle jménem Mikulov (rekrutovali se zejména ze šlechtických příbuzných z různých koutů Evropy a zástupců města), oběd příjemněl výběr vín z místních vyhlášených vinic. Dáma, jíž by pro mentální kapacitu, elegantní vzhled a nakažlivou pozitivní energii málokdo hádal pětadesát let, tímto menu oslavila dokončení úkolu, který zabral deset let a k němuž se chystala téměř půlstoletí.

Byli jsme tu doma

Co na první pohled vypadalo jako oběd svatební, byl ve skutečnosti pohřeb. V Dietrichsteinské hrobce – impozantní barokní stavbě v dolní části mikulovského náměstí – druhý červnový pátek uložila Mercedes Dietrichstein k odpočinku zpopelněné ostatky svých rodičů a babičky. Do Mikulova se tak po desítkách let vrátil poslední majitel místního zámku Alexandr Dietrichstein, jeho argentinská žena Maria a matka Olga, která pocházela z významné ruské šlechtické rodiny. Půlstoletí jejich cesta trvala proto, že všichni zemřeli už v polovině šedesátých let v Mnichově a rodina se jejich ostatky – na jejich přání – pokoušela do Mikulova přepravit už tehdy. Úřady komunistického Československa to nikoli překvapivě odmítly. Urny s jejich popelem spočinuly až nyní vedle čtyř desítek rakví příslušníků šlechtického rodu, který původně pocházel z Korutan a který po čtyři století toto městečko na dohled od Vídně zveleboval.

Tady jsem doma.
(Mercedes
Dietrichstein)

Do Mikulova se ovšem po revoluci vrátili i žijící Dietrichsteinové. Paní Mercedes na zámku strávila část dětství, chodila zde do školy a dodnes vzpomíná na to, s jakým gusem lezla s ostatními dětmi po stromech a sjížděla na kole ze zámku stojícího na kopci dolů do města. „Byli jsme tu prostě doma, stejně jako jsou tu doma lidé, kteří zrovna nebydlí na zámku,“ říká žena, která se nyní označuje za Evropanku – přestože většinu života prožila v domovině své matky, v Argentíně. „Jezdím sem moc ráda.“ Od roku 1991 pak z Buenos Aires, kde dlouhodobě žije, vystudovala tam psychologii a pak pracovala jako psychoanalytička, cestu do starého domova podniká pravidelně aspoň jednou ročně. A často ji u toho doprovázejí děti a vnuci. A nevrátili se jen osobně, ale také skrze sbírku uměleckých předmětů, zejména obrazů ze 17.–20. století, jež rodina Mikulovu zapůjčila a které jsou na zámku vystaveny.

Podle místních – starosty či bývalé ředitelky tamního muzea – je Mercedes Dietrichstein ve městě oblíbená, byť navazovat na staré vztahy (rodina odešla koncem roku 1944, kdy bylo paní Mercedes dvanáct) nebylo s kým. Před druhou světovou válkou totiž tvořili Češi jen asi pět procent obyvatel města, Židé zmizeli v pekle holokaustu a německé obyvatelstvo bylo po válce odsunuto. A nijak velké kontroverze v Mikulově nakonec ne-

Vyhořelý a opravený. (Mikulovský zámek)

vyvolaly ani soudní spory, které Mercedes Dietrichstein vede také s městem, přestože část z nich komplikovala rozvoj města. „Máme spolu vstřícný a vřelý vztah,“ říká mikulovský starosta Rostislav Košťál. „A právní spory nám do toho nikdy nezasahovaly. Prostě to oddělujeme.“

Dietrichsteinové by se totiž rádi vrátili i jinak než jednou ročně na návštěvu. Už dvanáct let se rodina soudní cestou domáhá navrácení zámku a dalšího majetku, zabaveného na základě Benešových dekretů. A zatímco u většiny majetku se nezdá, že by měli šanci na úspěch, Krajský soud v Brně letos na jaře otevřel cestu k uspokojení jednoho z jejich požadavků. Zatímco u zámku a dalšího majetku soud potvrdil předchozí zamítavá rozhodnutí Okresního soudu v Břeclavi, u jediné položky – zmiňované rodinné hrobky – učinil výjimku a věc vrátil zpět k novému projednání.

Ne zcela oddán

„No, tohle jsme neudělali my,“ zvedne paní Mercedes se shovívavým úsměvem oči ke stropu Gajdošova sálu. Visí z něj honosné křišťálové lustry a celou jeho plochu zdobí freska, nicméně při pozornějším pohledu vyjde najevo, že se tam v různých výjevech nenacházejí řečtí bohové a bohyně, jak tomu bývá na zámcích zvykem, ale dělníci na vinicích a další prostí lidé tak, jak je zachytil místní malíř Rudolf Gajdoš. A paní Mercedes to sice říká s úsměvem, ale je v něm cítit jemně hořký podtón, který říká, že kdyby zůstal zámek její rodině, vypadal by zkrátka hodně jinak. Ideologicky odpovídající výzdobu přinesla padesátá léta, během nichž bylo nutné zámek téměř postavit znovu – na konci války totiž skoro celý vyhořel a několik následujících let pustl.

Požár byl jeden z důvodů, proč po válce Dietrichsteinové zůstali v Rakousku a nevrátili se domů jako tolik jiných šlechtických rodů, a zároveň představuje mimořádně zajímavou, byť zcela neznámou epizodu v dějinách Mikulova. Jak přesně požár vznikl – zda jako důsledek prudkých bojů mezi Rudou armádou a nacisty na sklonku války, či jako úmysl –, není jasné. Je však možné, že zámek zapálili němečtí vojáci, které mohla vést snaha před ústupem zahladit stopy.

Jak totiž teprve před nedávnem vyšlo najevo (díky americkému projektu mapujícímu osud umění ukradeného na-

Společně s předky. (Ukládání uren v Dietrichsteinské hrobce)

cisty během války), část válečné kořisti schovali nacisté právě tady. V Mikulově skončilo umění zejména z Francie a Belgie a kromě orientální nebo barokní keramiky a dalších dekorativních předmětů měla být na zámku uložena kupříkladu i díla umělců, jako byli Pablo Picasso či Georges Braque. Všechny předměty pocházely z lupy jedné z organizací spadající pod NSDAP zvané Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg (ERR), kterou založil a vedl nacistický ideolog Alfred Rosenberg a jejímž úkolem bylo v okupované Evropě zabavovat a shromažďovat zejména cennosti kulturního rázu – kromě knih a vzácných rukopisů hlavně umění všeho druhu z majetku Židů. ERR vedla velmi pečlivou databázi, díky níž dnes víme, že Mikulovem prošlo více než pět set uměleckých předmětů (jejich seznam a podrobný popis lze dohledat na internetu). Část lupy byla ještě před koncem války odvezena, nicméně část požár pře-

žila a po válce se jej podařilo vrátit zpět původním majitelům. „Ředitel mikulovského muzea zmiňuje ve svých vzpomínkách francouzské kunsthistoriky, kteří v Mikulově téměř rok třídili a sepisovali předměty, které požár přežily, zejména keramiku,“ popisuje mikulovská historička a bývalá ředitelka tamního Regionálního muzea Dobromila Brichtová. Umění pak odvezl zpět do Francie speciální vlak.

Za jakých okolností se ukradené umění na zámku ocitlo – tedy zda Dietrichstein prostory sám nacistům nabídl, nebo jej postavili před hotovou věc –, nevíme. Tato epizoda však nakonec nehrála v poválečném ani polistopadovém osudu zámku roli. Alexandr Dietrichstein se sice pokoušel majetky získat zpět už v šedesátých letech, první seriózní pokus však učinila až v roce 2005 jeho dcera, když soudně požadovala navrácení zámku a dalšího majetku v Mikulově a okolí. Okresní soud v Břeclavi, který věc následujících dvanáct let rozhodoval, dostal na stůl formálně komplikovaný, věcně ale relativně přehledný případ. Formálně komplikovaný proto, že rodina žalovala několik subjektů naráz (stát, město, státní instituce), všechny dokumenty se překládaly do španělštiny, u soudu byla nutná přítomnost tlumočnicka. „Za osmnáct let, co soudím, šlo o jeden z nejsložitějších případů,“ říká soudce Přemysl Klas. „Ale samo rozhodování pak bylo vlastně vcelku jednoduché.“

Majetek byl po válce Dietrichsteinům československými úřady zabaven na základě Benešových dekretů, skrze něž stát konfiskoval majetek lidem německé (a maďarské) národnosti a zrádcům a kolaborantům. K německé národnosti bylo možné se buď přihlásit, případně byli za Němce považováni členové německých stran, hnutí či spolků. A Alexandr Dietrichstein splnil podle soudu obě tyto podmínky. Při prvorepublikovém sčítání lidu se k německé národnosti přihlásil – listiny za něj sice tehdy z ne zcela jasných důvodů vyplnil a podepsal správce zámku, v pozdějších letech ovšem Dietrichstein neučinil nic, aby tuto skutečnost změnil. V roce 1938 navíc vstoupil do Sudetoněmecké strany (SdP). Břeclavský soud si kopii přihlášky vyžádal u německého Spolkového archivu, kde je uchována kartotéka „henleinovců“. Zároveň ale tušíme, že nešlo o zapáleného nacistu. Byť okolnosti, které to dokládají, jsou – jak už to v podobných sporech bývá – pochopitelně nelichotivé. Když byla po Mnichovu SdP včleněna do NSDAP, muselo 1,3 milionu jejích členů o členství v sesterské straně individuálně požádat. To Alexandr Dietrichstein učinil, ale byl odmítnut jako „nevhodný“. Pro nacisty nebyl přijatelný kvůli svým ruské matce, argentinské manželce a zejména proto, že „není zcela oddán myšlence nacionálního socialismu“. Podle Brichtové Alexandra vedly k touze po spolku s ďáblem více pragma-

Mluvilo se německy, ryzlink byl moravský. (lenky p íbuzných šlechtických rod)

tické motivy než politické přesvědčení (na což si nakonec stě-žovali i nacisté). Také on byl sice v souladu s rodinnou tradicí připravován na dráhu ve vysokých patrech státní správy, dějiny i jeho povaha jej však nasměrovaly jinam než jeho předky, kteří vešli ve známost vysokými pozicemi u dvora. On proslul spíše vášní pro automobilové závody, pilotování letadel nebo cestování. Vedle Mikulova byl doma ve Vídni, Paříži, švýcarských letoviscích i německých lázních (v Paříži nakonec potkal svoji pozdější manželku Marii, členku významné argentinské rodiny, jejíž kořeny jdou až ke španělským kolonizátorům).

Hledáme soulad

Jenže Benešovy dekrety nuance válečných časů ignorují, stejně jako polistopadová zásada potvrzená Ústavním soudem, v níž stát kvůli obavě z „prolomení“ Benešových dekretů plošně odmítl vracet majetky zabavené před 25. únorem 1948. „Je to celé velmi nespravedlivé,“ stěžuje si paní Mercedes. „Naše rodina tu žila téměř pět set let a starala se řádně o svůj majetek. Můj otec rozhodně nepodporoval nacisty.“ Jako doklad svých slov připomíná hojně citovanou příhodu z října 1938, kdy Mikulovem projížděl Adolf Hitler. Událost podrobně popsal místní Mikulovský týdeník, nicméně o tom, že by nacistického vůdce přišel pozdravit také majitel místního panství, v textu není ani

slovo, přestože historici později zjistili, že byl v tu dobu zcela určitě ve městě.

To, co dělá z návratu Dietrichsteinů do Mikulova unikátní příběh, je fakt, že vlekoucí se soudní spory nezměnily zájem potomků rodu o město, ani nezmenšily jejich chuť sem jezdit. A město jejich angažmá vítá, i když ví, že by jej rádi připravili o majetek, do něhož během let investovalo. Starosta Rostislav Košťal sedí během slavnostního oběda vedle Mercedes Dietrichstein a nad skleničkou mikulovského ryzlinku s pomocí tlumočnicka provozují klasický „small talk“ o dětech a životě. „Soudy spolu nikdy neřešíme,“ říká Košťal. Nijak zvláště se neobává ani představy, že by soudy nakonec Dietrichsteinskou hrobku vrátilы původním majitelům, přestože za její rekonstrukci a údržbu město utratilo zhruba padesát milionů korun. „Určitě bychom i tak hledali s Dietrichsteiny soulad v tom, jak se o hrobku co nejlépe postarat,“ dodává starosta.

V zemi, jejíž krátká svobodná etapa ještě nestihla zahojit desítky let staré křivdy, to zní jako naděje do příštích časů. x

FOTOGALERIE K LÁNKU NAJDETE
NA WWW.RESPEKT.CZ/FOTOGALERIE

WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

Hosté dorazili ze všech koutů světa.

ekonom

**CESTA
K MILIARDĚ
OLIVER DLOUHÝ**

JAN ŘEŽÁB

TOMÁŠ ČUPR

IVO LUKAČOVIČ

JAKUB HAVRLANT

5 PŘÍBĚHŮ

Éterová horečka

Hodnota virtuálních platidel, jako je bitcoin i ethereum, raketově roste a donedávna okrajové kryptoměny se stávají mainstreamem

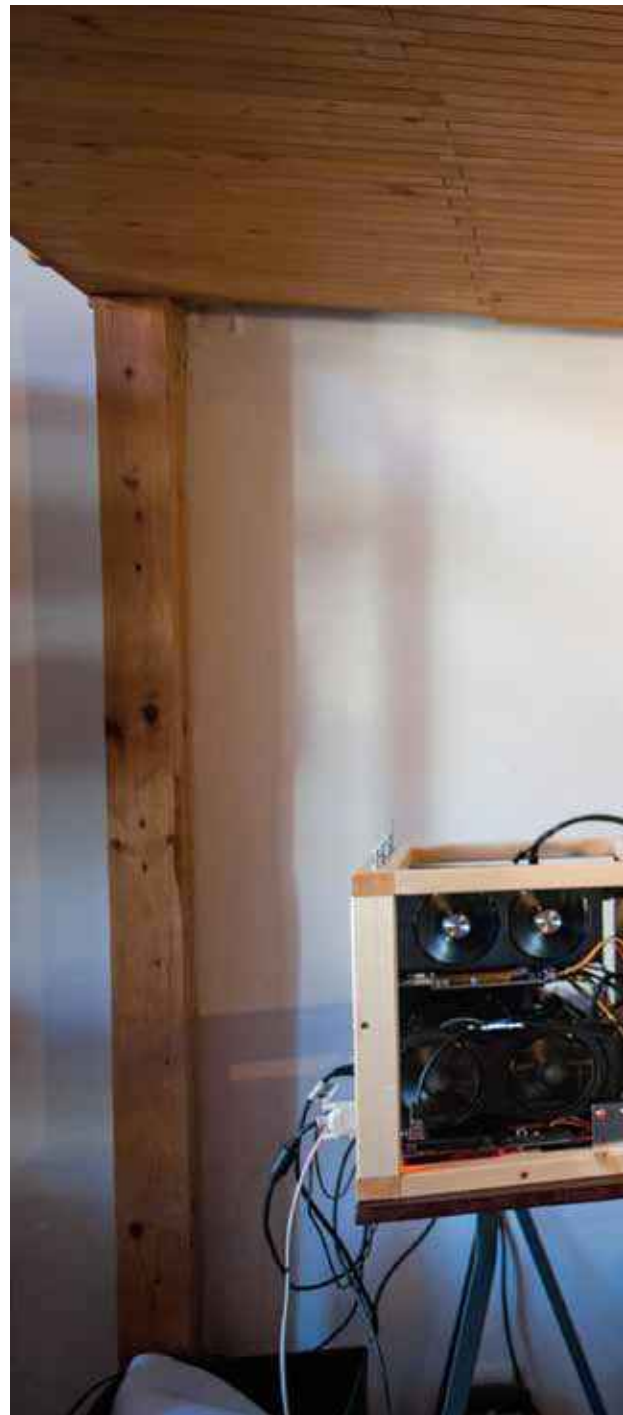
PETR HORKÝ / FOTO MAT J STRÁNSKÝ

S

eklo se to,“ krčí rameny vousatý mladík a kývne bradou na dřevěný rám, ke kterému je přivrtnána soustava kovových krabiček, kabelů a větráků. Splepenec mašinek ještě před chvílí tlumeně vrčel a po obrazovce připojeného monitoru zvolna tekla různobarevný proud čísel a písmen. „Občas se to sekne a ty nevíš proč,“ pokračuje mladík a zmáčknutím několika tlačítek probouzí svoje spletené soustrojí znovu k životu. Když se stroj zasekne v jeho nepřítomnosti, umí ho přes svůj laptop na dálku zapnout. Mašina totiž musí být neustále v provozu, aby svému majiteli vydělávala peníze. I když shluk bedniček v dřevěném rámu ze všeho nejvíc připomíná podomácku vyrobený počítač, není to obyčejný počítač, nýbrž takzvaný mining rig, což by se dalo do češtiny přeložit jako těžební plošina. Netěží ropu ani plyn, ale virtuální měnu zvanou ethereum. Majitel plošiny Filip Veselý pracuje jako filmový střihač v malém pražském studiu a o virtuálních měnách ještě před pár měsíci nevěděl skoro nic. Pak se ale od kolegy v práci doslechl o možnosti vydělat za poměrně krátkou dobu dost peněz. Po vzoru zkušenějšího kolegy si tedy nakoupil součástky a v pokoji svého vršovického bytu si poskládal vlastní plošinu. Od té doby ji postupně vylepšuje a rozšiřuje o další komponenty, především o vzácné grafické karty, aby mu vynášela ještě víc. Veselý je jedním z tisíců lidí po celém světě, které v posledních týdnech okouzila vidina snadného zisku a dali se na těžbu této virtuální suroviny, nebo ji začali aspoň nakupovat. Hodnota etherea už tři měsíce prudce a vytrvale roste a svým celkovým objemem na trhu již začíná dohánět svého staršího bratra – bitcoin.

Pomoci vyřešit úlohu

Podobně jako nejstarší virtuální měna bitcoin, i ethereum funguje na principu takzvaného blockchainu. Lidé jako Veselý připojí své plošiny k internetu a poskytnou jejich výkon k řešení složitých matematických úloh. Na řešení těchto úloh pracují v jednu chvíli statisíce dalších plošin po celém světě. Plošiny jsou si rovnocenné, principem blockchainu totiž je, že nemá centrální řízení. Jakmile dojde k vyřešení úlohy, což trvá několik minut, plošiny za to automaticky dostanou odměnu v podobě virtuální měny. Každý těžář dostane takový

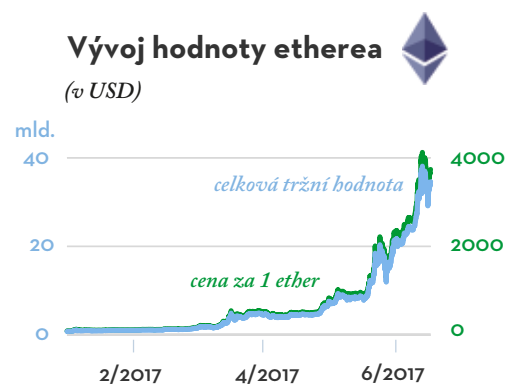
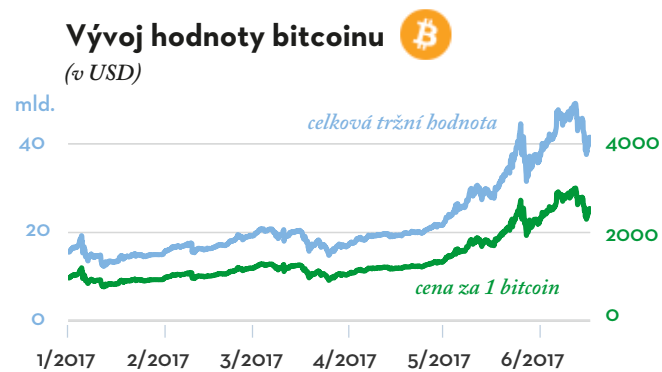

Větráky se musí točit.
(Filip Veselý a jeho vršovická třešňová plošina.)

Stroj na těžbu bitcoinu a papírová peněženka s QR kódem, pod kterým je uložena virtuální měna.

ZDROJ: COINMARKETCAP.COM

podíl na odměně, jak velkým výkonem jejich stroj k vyřešení matematických úloh přispěl. Po odečtení výdajů za elektrinu si takhle Veselý za svůj první měsíc vydělal ethereum v hodnotě 12 tisíc korun. Souprava ho stála 40 tisíc, počítá tedy, že se mu investice brzy vrátí. Mohl by ji také prodat – zájem o podobná zařízení je dnes obrovský a součástky, zejména grafické karty nutné k těžbě etherea, jsou momentálně v obchodech beznadějně vyprodány. Jediný způsob, jak je získat, je koupit je z druhé ruky přes internet.

S narůstajícím počtem těžařů připojených k síti se odměna za řešení úloh rozměňuje mezi stále více plošin, každý si tedy přijde na čím dál méně etherea. Hodnota měny ovšem roste tak rychle, že se těžba pořád ještě vyplatí. Od počátku roku stoupla hodnota kryptoměny o pět tisíc procent a minulý týden dosáhla rekordu 407 dolarů za jeden ether. Bitcoin také posiloval, od ledna se jeho hodnota ztrojnásobila a minulý týden poprvé překročila tři tisíce dolarů. Celková hodnota všech kryptoměn v oběhu od začátku roku stoupla z 20 miliard dolarů na dnešních 100, uvádí server Coinmarketcap.com. Raketový vzestup virtuálních měn vyvolává otázku, zda je nárůst jejich ceny jen bublinou, která brzy praskne, anebo hodnota etherea, bitcoinu a dalších platidel stoupá jednoduše proto, že se postupně stávají běžnou investicí, které lidé věří.

Otevřené kontrakty

Při hledání odpovědi na tuto otázku je třeba mezi kryptoměnami rozlišovat. Zatímco bitcoin vznikl v roce 2009 za účelem stát se novým, na centrálních bankách nezávislým platidlem pro běžné každodenní transakce, jako je třeba nákup kávy v restauraci nebo oprava automobilu v servisu, ethereum bylo otevřeno veřejnosti až v roce 2015 a jeho smysl je jiný. Jak již bylo řečeno, obě měny fungují na principu blockchainu. Tento blockchain je možné si představit jako neustále se prodlužující řetězec článků, v němž každý nový článek je soubor matematických úloh řešených současně množstvím těžebních plošin. Zatímco u bitcoinu plošiny zaznamenávají prodeje a nákupy, které v této měně za určitou dobu proběhly, bloky řetězce ethereum zaznamenávají hlavně takzvané chytré kontrakty. Chytrý kontrakt může mít mnoho podob, obecně řečeno jde ale o transparentní způsob uzavření smlouvy. Může sloužit k rozjezdu nové firmy, jež shání peníze do začátku a hledá investora. Ta potenciálním investorům nabídne podíl na svém projektu prostřednictvím chytrého kontraktu, který běží na síti ethereum. Za nárůstem ceny etherea v poslední době stojí právě obrovské množství startupů, jež tyto chytré kontrakty použily k rozjezdu svého byznysu. O ethereum se navíc zajímají také velké firmy, jako je JPMorgan, Microsoft a Intel, které zkoumají, jak by model otevřených kontraktů mohly využít pro svůj byznys. Také jejich zájem dodává kryptoměně důvěryhodnost.

Pavel Ševčík, který se virtuálními měnami zabývá a sám sebe označuje za programátora a kryptoanarchistu, považuje nákupní a těžební horečku kolem etherea za bublinu, která jednou praskne. A připomíná loňské léto, kdy se jednomu hackerovi podařilo najít v systému díru a ukrást ethereum v hodnotě 57 milionů dolarů. Měna tehdy ztratila důvěru a prudce spadla. Pokles však může přijít také tehdy, jakmile se ukáže, že velká část startupových firem, které získaly peníze pomocí

chytrých kontraktů na bázi etherea, nesplnila očekávání svých investorů – jednoduše řečeno, nestanou se z nich nové Facebooky či Instagramy. „Ten raketový růst není opodstatněný, je živěn spekulací,“ říká mladý programátor na terase holešovického institutu pro kryptoanarchii nazvaného Paralelní Polis.

Ševčík mnohem více věří jiným kryptoměnám, především bitcoinu, za kterým podle něho stojí každodenní reálné transakce a ekonomika. Jedním z důkazů, že nejstarší kryptoměna už dávno není okrajovým platidlem pro pár hackerů a gangsterů, kteří ji používají ke skrytým obchodům, je podle něho i fakt, že před měsícem začal přijímat platby bitcoinem také největší český internetový obchod Alza.cz. Tento e-shop za první tři týdny prodal pomocí bitcoinů zboží za několik milionů a chystá se umožnit platbu pomocí dalších kryptoměn. V Praze je dnes asi 100 míst, které jde platit virtuální měnou, a v Česku je 11 bankomatů, kde si lze bitcoiny koupit. Bitcoin má ale v současnosti jeden velký problém – vysoké poplatky za každou transakci. Každý, kdo chce touto měnou zaplatit třeba jen kávu, musí k její ceně připlatit ještě poplatek, který v době psaní tohoto článku činil asi 80 korun. Za vysoké transakční poplatky může technické nastavení systému, jež nápor velkého množství transakcí nezvládá. Systém by se dal zrychlit, komunita těžařů a uživatelů kolem měny se však nemůže shodnout, jakým způsobem to udělat. A jelikož principem bitcoinu je právě absence centrální autority, poplatky jsou už rok vysoko. Dokud se poplatky za platbu nesníží, bitcoin bude sloužit spíše jako investiční nástroj pro uložení hodnoty nebo pro velké nákupy a prodeje, kde 80 korun nehraje roli. V institutu Paralelní Polis je kavárna, kde se dá platit pouze kryptoměnami, což je světový unikát. Ještě nedávno bylo možné platit jen bitcoinem, vysoké poplatky ale donutily provozovatele kavárny umožnit platit ještě další měnou. Dnes tu většina hostů platí za nápoje litecoinem, což je mladá virtuální měna, která má poplatky minimální.

Už s námi zůstanou

Česko je ve světě kryptoměn jedním z pionýrů – sídlí tu druhý největší výrobce bitcoinových bankomatů General Bytes, jiná zdejší firma Satoshi Labs pak vyvinula Trezor, světově úspěšnou peněženku na placení pomocí kryptoměn. Podle výrobce bitcoinových bankomatů Karla Kyovského se z kryptoměn rychle stává běžná součást života. „Zhruba od února panuje zlatá horečka. Chodí za mnou lidé, kteří nemají technické vzdělání, třeba trenér z tělocvičny, že chtějí nakoupit bitcoiny jako investici, to tu dřív nebylo,“ říká Kyovský, jehož firma od roku 2014 prodala celkem 437 bankomatů a podle jeho slov kvůli vysoké poptávce nestíhá vyrábět. Více než polovina jich putovala do USA, zbytek se prodal většinou po Evropě. General Bytes má kancelář v Miami na Floridě a také jednoho zaměstnance v Amsterdamu, kterému platí výplatu pouze bitcoinem.

Bitcoin zůstane podle Kyovského virtuální měnou, v níž budou lidé držet peníze, ale kvůli vysokým poplatkům s ní

Chodí za mnou
lidé, kte í nemají
technické vzd lání,
t eba trenér
z t locvi ny,
a cht jí koupit
bitcoiny.

nebudou tolik platit. „Je to jako digitální zlato,“ říká. Naráží tím na fakt, že bitcoin byl založen s tím, že jeho zásoba je omezená a jednou dojde. Poslední bitcoin se do světa uvolní výše popsanou těžbou v roce 2140. Smyslem omezené zásoby je vytvořit platidlo, jehož hodnota je chráněná před vlivem politiků, kteří můžou v případě potřeby státu nařídít tisknutí nových peněz. „Lidé mají zkušenost, že jim stát peníze několikrát v historii nějakým způsobem znarodnil. Tímhle se proti tomu snaží bránit,“ vysvětluje si jednu z příčin popularity kryptoměn Kyovský.

Kyovský uznává, že z hlediska množství peněz v oběhu jsou kryptoměny stále ještě okrajovou záležitostí. To se však postupně mění. Předpokládá se, že ještě letos by měla v Česku začít bitcoiny obchodovat první banka. Horečka, která momentálně panuje kolem nárůstu hodnoty kryptoměn, přispívá k jejich popularizaci mezi lidmi. „Druhy měn, které budeme v běžném životě používat, se v budoucnu můžou měnit. Bitcoin třeba budeme používat jako zlato. Na mikroplatby se ale ta pravá měna pořád ještě hledá,“ říká Kyovský. x

WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

↓ INZERCE

Ozvěny Nominačního večera
2. ročníku České ceny za architekturu

27. červen, 16 h
(A)VOID Floating Gallery

Živá hudba, vstup volný!

NA
JEDNÉ
LODI
2017

ČESKÁ KOMORA ARCHITEKTŮ

1460808

Naše loď nikam neodplouvá, nalodit se můžete kdykoliv v průběhu večera! (A)VOID Floating Gallery kotví na Rašínově nábřeží nedaleko Výtoně a Železničního mostu.

www.facebook.com/CeskaKomoraArchitektu

IMPACT Journalism Day

by Sparknews

U příležitosti Impact Journalism Day se spojilo 50 novin a časopisů, aby vyzdvihly příběhy, které mění svět.

Za neustálým přílivem negativních zpráv lze najít spoustu příběhů o naději a konkrétních řešeních. Jsou to příběhy o hybatelích, kteří se utkvávají s nejpalcivějšími problémy světa svými inovativními myšlenkami a tím mění životy milionů lidí k lepšímu. Tato svědectví stojí za to číst a šířit, nejen proto, abychom vyvážili náš pohled na svět, ale abychom pomohli sdílet existující řešení.

Média sehrávají při vyprávění příběhů lidí stojících za tímto globálním hnutím nezastupitelnou roli. Sparknews proto posledních pět let zve noviny a časopisy, aby se zapojily do Impact Journalism Day a využily spojených sil mnoha novinářů k vyzdvižení příběhů o změnách. Každý rok tyto noviny a časopisy ve stejný den vydávají speciální přílohy, které prozkoumávají a zveřejňují širokou škálu přelomových řešení. V rámci tištěných i digitálních médií se příběhy dostanou ke 120 milionům čtenářů na celém světě. Dopad těchto článků si již uvědomila řada médií, která začala do svého každodenního světového zpravodajství zařazovat více příběhů zaměřených na řešení.

V pátém ročníku Impact Journalism Day se k médiím přidávají organizace, které věří, že rozšíření těchto příběhů je prvním krokem ke změně. Mezi tyto organizace patří také OSN nebo One Young World, které ročně dají dohromady 1500 mladých vůdců ze sociálních a korporátních sektorů zapojených do pozitivních inovací. K této snaze se připojila také velká komunita známých osobností i běžných občanů podpisem prohlášení, čímž dala najevo, že se na cestě za lepší budoucností mohou podílet všichni, tedy vlády, soukromý sektor, občanská společnost, neziskové organizace i obyčejní lidé. Také vy můžete být součástí tohoto transformačního hnutí.

Objevte lidi, kterým se podařilo najít odpovědi na složité otázky dobrého zdraví, přístupu k vodě, kvalitního vzdělávání, slušného zaměstnání a čisté energie. Každý z těchto lidí je konkrétním příkladem síly jednotlivců nebo skupinových iniciativ při dosahování nových cílů udržitelného rozvoje OSN, boji s chudobou, ochraně planety a zajištění prosperity a dobrého zdraví pro všechny.

Doufáme, že vás četba bude bavit a že se stanete součástí řešení. Podepište prohlášení (sharestoriesofchange.org) a sdílejte příběhy, které na vás udělaly největší dojem, na Facebooku a Twitteru (#ImpactJournalism, #StoryOfChange, @Sparknews, @Respekt_cz, @YourNewspaper).

Christian de Boisredon,
zakladatel Sparknews a Ashoka Fellow & The Sparknews Team

IMPACT
Journalism
Day

İ HASTI E SUBH *El Watan* LA NACION AZERNEWS DELO *The Daily Star* LE SOIR L'ÉCONOMISTE DU FASO 10VORIO-SRF *Le Messager* EL TIEMPO POLITIKEN *KOMPAS*
RESPEKT Al Masry Al Youm LE FIGARO Mon Quotidien El Heraldo Fraternité Matin *Pactu* THE IRISH TIMES L'Orient LE JOUR *l'express* EL PAIS L'ÉCONOMISTE THE NATION
FOLHA DE S.PAULO *The Asahi Shimbun* DONG-A-ILBO RZECZPOSPOLITA *le soleil* *Kommersant* THE STRAITS TIMES *Le Courier de Russie* CITY PRESS
THE PHILIPPINE STAR 24 heures *Times OnLine* *la Regione* KHAO SOD THE HINDU T24 *Tribune de Genève* *The China Post* USA Today HAARETZ
La Presse AJ+ EGYPT INDEPENDENT *Les Échos du Nord* Positive.News *Daily Monitor* H KAOHMEPINH *CORRIERE INNOVAZIONE* JEUNE AFRIQUE

50 předních světových novin dnes představuje veřejnosti ve více než 40 zemích 60 pozitivních inovací, které hýbou světem.

#StoryOfChange

FOTO DELO

Vibrace, zvuk a hlas identifikují pro nevidomé tvary na tabletu.

Technologie Feelif: jak se dotknout života

MAJA PRIJATELJ VIDEMŠEK, DELO

Slepí a lidé s postižením zraku umějí velmi šikovně používat tablety a chytré telefony s dotykovou obrazovkou, na jednorozměrné ploše však nevidí tvary objektů. Digitální agentura 4WEB ze Slovinska vyvinula a patentovala multimediální zařízení Feelif, které lidem s nefunkčním zrakem pomáhá tyto tvary hmatat.

Zařízení se skládá z tabletu, reliéfové mřížky umístěné nad displejem a z aplikace. Pomocí vibrací, zvuků a hlasu pomáhá uživatelům identifikovat tvary zobrazené na obrazovce tabletu, nebo ty, které sami nakreslili. Když uživatel přejíždí prsty po obrazovce, malé zvýšené body na mřížce mu pomáhají k lepší orientaci.

Aplikace usnadňuje dětem slepým a s postižením zraku učit se Braillovo písmo a geometrické funkce. Vývojáři Feelifu však také hledají možnosti, jak svou technologii poskytnout dospělým. Zařízení testují na slovinském trhu a první uživatelé je dostanou do měsíce.

Zařízení Feelif stojí 500 eur. „Až si budeme jistí, že produkt je zcela dokonalý, uvedeme jej také na globální trh – nejdříve

v Evropě a potom i v USA,“ říká Katarina Pavšek, členka týmu 4WEB.

Na obou trzích je asi 14 milionů potenciálních uživatelů zařízení, na celém světě pak až 88 milionů.

Firma také vyvíjí otevřenou platformu, která vytvoří síť lidí spojených se slepci a zrakově postiženými, jež bude usnadňovat sdílení informací. X

<http://www.feelif.com>

Digitální startup chce vést revoluci v transparentnosti maloobchodu

ELEANOR ROSS, POSITIVE NEWS

Jessi Baker, zakladatelka platformy pro blockchainovou technologii Provenance, si představuje, že v budoucnosti budou mít všechny hmotné výrobky svou digitální minulost a lidé si budou moci najít a ověřit původ zboží, jeho vlastnosti a majitele. Nastal čas nového svítání transparentnosti v maloobchodu?

Když Jessi Baker studovala na doktorát z počítačové vědy, uvědomila si, že její zamilovaný projekt je až příliš důležitý,

než aby ho mohla přehlížet. Složení doktorátu odložila a plně se soustředila na Provenance.

Tato softwarová platforma slouží pro zjišťování, odkud zboží pochází a jeho shody s požadavky na etiku a udržitelnost. Slouží ke zlepšování transparentnosti dodavatelských řetězců a současně má propagovat značky, jež používají etické zdroje a které mají slušné pracovní podmínky, kvalitu a udržitelnost.

Základem Provenance je blockchainová technologie, nejznámější jako nástroj k provozování měny bitcoin, která nepoužívá papír, banky a nemá státní příslušnost. Blockchain slouží k zaznamenávání a ukládání obrovského množství dat o transakcích. Těmito daty, jež jsou unikátní a nelze je nijak pozměňovat, mohou být i smlouvy, stvrzenky a tabulky dodavatelů. Data z Provenance lze spojit s jakýmkoli fyzickým produktem, od kávových zrn po ryby, a to pomocí etiket, smart tagů a pře-

Než ty ryby uvaříme, musíme poslat SMS do Provenance. (Indonéska vesnice Ambon, která se zapojila do projektu Provenance)

vodu do formátů pro webové stránky nebo aplikace. „Provenance přesvědčuje značky, aby dobrovolně zveřejňovaly data o svém dodavatelském řetězci,“ vysvětluje Baker. „Žádáme je, aby tato data ukázaly a sledovaly je a musí také nabídnout možnost, jak se dostat zpět, k původu materiálů. Tak můžeme ověřit etický původ zboží. Nejsme žádná organizace ve stylu WikiLeaks, která hledá to špatné. Chceme ukazovat podniky, jež se opravdu snaží jednat eticky.“

Provenance v roce 2016 dokončila půlroční sledování tuňáků, eticky ulovených v Indonésii. Rybáři posílali textové zprávy s popisem úlovků. Tato data byla pak přidána do blockchainů Provenance, čímž se k rybě, procházející dodavatelským řetězcem, přidala jakási „signatura“.

Supermarket Coop pak vykonal zkoušku zahrnující produkty ze systému Provenance a tým nyní pracuje s více než dvěma sty značkami. Je mezi nimi také palírna Archie Rose, která sídlí v australském Sydney. Firma už dříve velmi ochotně pouštěla zákazníky „za kulisy“. O palírně je známo, že ukazuje celý výrobní proces, „od obilného zrna po lahev“.

Technické bariéry související s blockchainem už nejsou tak nepřekonatelné jako dříve, a to především díky explozi používání chytrých mobilů na celém světě. Operátoři oznámili, že jen v Africe se počet připojení pomocí chytrých mobilů na kontinentu v letech 2014–2016 zdvojnásobil a že dosáhl 226 milionů. V roce 2015 Mezinárodní telekomunikační unie odhadovala, že

do konce toho roku bude on-line asi 3,2 miliardy lidí – téměř polovina světové populace.

Činnost Provenance však nepomáhá jen zákazníkům. Značky, které prokážou, že jejich dodavatelský řetězec vyhovuje požadavkům, si budou moci za své výrobky počítat víc. Transparentnost se stane konkurenční výhodou.

Hodnoty, jež lidé vnímají, se dnes mění a velmi cenná je autenticita, domnívá se Scott Ewings, ředitel londýnského studia pro vývoj produktů Big Radical. „Původ je důležitý ve velkém množství oborů, u jídla a pití obzvláště. Extrémním příkladem je skandál s koňským masem z roku 2013.“

Dočkáme se toho, že značky, které neukážou transparentní dodavatelský řetězec, budou ostrakizovány? „Existuje spousta skutečností naznačujících, že nastupující generace se mnohem cílevědoměji zajímá o etiku a značky. Faleš lze snadno poznat a značku pak pomocí sociálních médií zničit,“ říká Ewings.

Provenance, která sídlí ve Velké Británii, nyní zaměstnává deset lidí ve čtyřech zemích a Baker se těší na všechny budoucí úkoly. Poznává, že etický certifikát má dnes necelé procento značek. „A my máme příležitost přispět ke změně. Chceme pomoci, aby bylo vidět, jak skvělou práci ti lidé dělají.“

Baker a její kolegyně z Provenance se ale raději snaží pomáhat firmám, jež pracují řádně, než kritizovat ty, které se tak nechovají. „Chceme pomáhat tomu dobrému, chceme, aby se to dobré rychle šířilo.“ x

<https://www.provenance.org>

Obří krysy vyhledávají miny a chrání tak životy i živobytí v Africe a jihovýchodní Asii

LAUREN CROTHERS, SPARKNEWS

Provincie Siem Reap, Kambodža – Merry toho v noci moc nespí. Přesto se obvykle probouzí ještě před svítáním a pak ji s 11 jejími kolegyněmi vezou do práce. Pracují několik hodin brzy ráno, mezi střídáním si zdřímnou a napijí se vody. Jejím úkolem je vyhledávání pozemních min a další nevybuchlé munice, což vyžaduje přímo laserové soustředění. Také jí pomáhá, že váží asi jen kilogram, má lehké nohy a minu neodpálí.

Merry je africká krysa obrovská neboli *Cricetomys gambianus*, poslušný a mimořádně inteligentní hlodavec, který má špičkové čichové schopnosti. Patří do týmu HeroRATs, které cvičí a používá belgická nezisková organizace APOPO se sídlem v Tanzanii. Organizace děle než deset let úspěšně vyhledávala miny v Mosambiku, od roku 2013 v Angole a v roce 2015 se spojila s Kambodžským centrem proti minám (CMAC).

Kambodža patří mezi země nejvíce zamořené minami a nevybuchlou municí. Když se válka z Vietnamu přelila do Kambodže, byly po celé zemi položeny miliony min. Údajně je bylo minami a dalšími výbušnými pozůstatky desítky let trvajících konfliktů kontaminováno více než čtyři tisíce čtverečních kilometrů kambodžského území.

FOTO LAUREN CROTHES

Rychlejší než detektor kovů. (Krysa obrovská z týmu HeroRATs)

Vliv na obyvatelstvo je doslova ničivý. Podle nejnovějších údajů kambodžského Informačního systému o obětech min a nevybuchlé munice bylo od roku 1979 do února 2017 zaznamenáno 64 tisíc zranění. Z tohoto počtu skoro 20 tisíc lidí zemřelo. Organizace uvádí, že eviduje více než devět tisíc ampuť. Jiné zdroje uvádějí téměř trojnásobný počet.

Na prašné cestě oblasti Srenoy v okrese Varin, asi 25 kilometrů od thajských hranic, leží vesnice Dai Ouv. Zhruba dva tisíce lidí tam žijí vedle 3600 metrů dlouhého minového pole, které je pro tuto klidnou krajinu už desítky let pohromou. Osmého dubna tohoto roku měla Merry a její kamarádky se svými lidskými pečovateli dokončit vyčištění celé oblasti, kam přišly 1. února.

Pak Nin, obyvatel Dai Ouv, míval při snaze o obdělávání polí velký strach. Jednoho člověka, kterého znal, zabila mina, na niž šlápl, další unikl smrti jen o vlas, když minu na poli odpálil jeho traktor.

Tak jako ostatní byl ke schopnostem krys vyhledávat miny skeptický. „Kambodžské krysy vlezou všude a všechno sežerou,“ říká Nin. „Pochyboval jsem.“

V únoru však už mu předali pole o rozměrech 300 x 50 metrů, které krysy dokonale zbavily min. „Úplně mi to změnilo život,“ prohlásil.

Jakmile krysy dostanou malé postroje, vědí, že jdou do práce. Jsou uvázané na lanku napnutém do mřížky 10 x 20 metrů a z obou stran je šňůrou na tyči ovládají chovatelé. Krysy po-

stupují s čumáky u země, krůček po krůčku, tam a zpět. Dělalí to svižně: za půl hodiny dokážou vyčistit plochu o velikosti tenisového kurtu.

Když krysa ucítí TNT – výbušninu, kterou obsahuje většina min –, zůstane stát, zaměří se na místo a pak několikrát hrábne do země. Jakmile je nález potvrzen, tým začne pozorně vyhrabávat to, co je skryté pod zemí.

„Mělo to velký vliv,“ říká Vendeline Shirima, mezinárodní dohlížitel vyhledávacích krys APOPO z Tanzanie. „Lidé říkali, že je to nesmysl, ale když jsme začali čistit Mosambik, přesvědčili se, jak je to úžasné. Krysy nepřehlédnou jedinou minu.“ Mosambik byl v září 2015 oficiálně prohlášen za min prostý a Národní ústav pro odminování požádal APOPO, aby v zemi zůstala a dokončila zbylá místa, například do povětří vyhozené bunkry v Maputu.

Speciálně vycvičené krysy z programu HeroRATs se osvědčily také při vyhledávání tuberkulózy v Tanzanii a Mosambiku. Podle APOPO identifikovaly krysy více než 11 tisíc případů TBC, které vládní kliniky přehlédly, a počet detekcí se v roce 2016 zvýšil o 50 procent.

Krysy budou hledat miny kromě Kambodže, Mosambiku a Angoly ještě v Zimbabwe. Nevládní organizace nedávno ohlásila také expanzi do Kolumbie, kde by – po schválení vládou – měly krysy pomoci při řešení problémů s improvizovanými náložemi, které neobsahují mnoho kovu, a proto se hůř hledají tradičními technickými prostředky.

Sestra Denise Coghlan pracuje v Kambodži v týmu Mezinárodní kampaně pro zákaz pozemních min, který byl v roce 1997 vyznamenán Nobelovou cenou za mír. „Jsou to pozoruhodná stvoření,“ říká o HeroRATs. „Každý, kdo může nějak přispět k odstranění min a vymýcení tohoto problému, se podle mě hodí.“

Coghlan a Shirima poznamenávají, že hlavním problémem při odstraňování min jsou finance. Používání krysy je z dlouhodobého hlediska úsporné, protože jejich základní potřeby – voda, krmivo a hliněná mísa na spaní – jsou laciné. (Zvláštní program umožňuje lidem „adoptovat“ krysu z HeroRATs po internetu a přispět k úhradě nákladů.) Krysy dokážou také obsáhnout větší plochu a za kratší čas než člověk s minohledáčkou, čímž se činnost urychluje a zbývají peníze na jiné úkoly nebo k vyhledání výbušnin ve větší oblasti.

Když se Merry a její kolegyně vrátí domů, do právě vyčištěných hliněných mis, a pochutnají si na banánech a burácích, mohou si po zbytek dne odpočinout. Až vysvitne slunce, vyjdou znovu s čumáky u země do tohoto poklidného kouta Kambodže. x

Další informace o APOPO jsou dostupné na www.apopo.org (<https://goo.gl/mzekvd>).

Chcete-li podpořit APOPO, můžete krysu od HeroRATs adoptovat (<https://goo.gl/pmyaxz>).

Kutumbita – aplikace, která mění tvář oděvního průmyslu

SHAER REAZ, THE DAILY STAR

Kutumbita je technologický startup, jenž pomocí aplikace, která poskytuje každému dělníkovi nepostradatelné nástroje, přispívá ke zlepšování pracovních podmínek a zvyšování produktivity a tím pomáhá lidem pracujícím v bangladéšském oděvním průmyslu.

Pomocí aplikace Kutumbita mohou dělníci v často nestabilním a zcela běžně vykořisťovatelském oděvním průmyslu v Bangladéši podávat stížnosti svým nadřízeným, zjišťovat podrobnosti o svém platu a výhodách, plánovat si školicí programy, žádat

Když nastane problém, je tu aplikace Kutumbita. (Bangladéš)

o dovolenou, radit se s odborníky, prohlížet pracovní zákony a využívat svá práva jako zaměstnanců podniku.

Zaměstnanci tak získávají bezpečnější pracoviště, komunikační kanál s vedením, jímž mohou vznášet požadavky, a mají také nástroj pro zlepšení organizace práce a tím její produktivity.

Jako úplně první klienty Kutumbity přihlásil svých téměř 13 tisíc zaměstnanců výrobce konfekce SQ Group. Dělníkům rozdál tři tisíce mobilních telefonů, aby mohli aplikaci používat. Továrny tohoto výrobce mají teď vyšší rating než dřív, zvýšil se mu dlouhodobý zisk a má také konkurenční výhodu při hledání zakázek.

Když chtějí zaměstnanci, jimž Kutumbita pomáhá, oznámit nějaký problém, například zablokovaný požární východ (což bývá běžné), mohou ke zprávě přiložit jako důkaz i fotografii. Startup nyní pracuje na nové verzi aplikace, která umožní přikládat ke stížnostem také video nebo audio. x

<https://kutumbita.com/about>

Yusuf nemůže do školy a posílá místo sebe robota

METTE DALGAARD, POLITIKEN

Třináctiletý Yusuf Warsame přišel do školy, přestože fyzicky přítomen není. Se svými spolužáky se učí 120 nepoužívanějších slov v dánštině a každý ze sedmi žáků dostal růžový lísteček s jedním slovem. Mají je přilepit někde v prostorách školy.

Tato slova vyšla z malé obrazovky umístěné na tyči, která se pohybuje na třech kolech. Na obrazovce je Yusuf. Přestože sedí doma, tři kilometry od školy v kodaňské čtvrti Frederiksbergu, aktivně se účastní výuky.

Robota zvaného Beam ovládá Yusuf z domova pomocí počítače. Přestože Yusuf trpí genetickou vadou, která způsobuje vznik nádorů, a musí se proto chránit před infekcemi, může stále chodit do školy.

Mozky projektu, který umožňuje Yusufovi aktivně se podílet na diskusích ve třídě, jsou instruktor informačních technologií Morten Jacobsen a učitel Francis Nørgaard. Robota použila škola poprvé již před dvěma roky, a měli proto dost času na jeho další vývoj a nastavení. Yusuf už se nemusí jen dívat, teď může psát a účastnit se her na interaktivní tabuli.

Za vývoj a zavedení robota Beam do výuky byli Morten Jacobsen a Francis Nørgaard nominováni na Politikkens Undervisningspris, cenu pro vynikající dánské učitele.

Yusufův obličej na obrazovce se zmenšil. Video z YouTube s nakládáním velkého kamionu zabralo skoro celou obrazovku. To Yusufovy kamarády Faizaana a Zaina velice pobavilo.

„Výhodou této technologie je, že se dá Yusufovi říct, aby se choval tak, jako kdyby byl fyzicky přítomen. Někdy totiž trochu zlobí,“ říká Morten Jacobsen. Yusuf se dříve mohl účastnit výuky pouze tehdy, když probíhala ve škole, jelikož Beam vyžaduje internetové připojení. Morten a Francis však zajistili,

že Beam a Yusuf se mohou připojit k internetu pomocí mobilního modemu.

„Do Experimentaria, to je vědecké centrum, jsme jeli autem a robota jsme připoutali na sedačku, takže Yusuf mohl jet s námi. A když jsme šli hrát bowling, Francis položil kouli na podlahu, Yusuf se rozjel a postrčil kouli na dráhu,“ dodává Morten Jacobsen.

Když žáci nedávno uspořádali koncert pro rodiče, Yusuf zpíval pomocí Beamu. A vždy dělá vše co jeho kamarádi. Jednou se ozval požární poplach a Yusuf vyjel na školní dvůr jako ostatní žáci.

Autoři robota nedávno postoupili do další fáze vývoje. Chtějí Beam upravit tak, aby jej mohly používat i děti s jinými potřebami, ty, které kvůli dlouhodobé nemoci nemohou chodit do školy, ale i ty, které trpí úzkostmi či fobiemi nebo mají třeba jen zlomenou nohu.

„Roboti jsou standardní věc, je proto důležité, abychom je vyvíjeli, a snažíme se, aby byli přínosní pro všechny děti. Soustředíme se na potíže, jimž děti čelí, a hledáme řešení, která jim mohou zlepšit kvalitu života,“ říká Morten Jacobsen.

Děti ve škole začaly hledat růžové lístečky. Ale pro Yusufa, který vidí jen dopředu, to není snadné. Najde proto lístek mezi posledními, ale moc mu to nevaří. Když se ozve zvonek a hodina končí, robot se rozjede ke dveřím. „Kdyby měl robot víc možností nastavení, nejspíš bych mu znemožnil přístup na YouTube a snížil jeho rychlost,“ říká Morten Jacobsen se smíchem.

Morten Jacobsen a Francis Nørgaard se zmínili také o své práci na dalším robotovi, který se jmenuje Zeno. Popisují

Čas na přestávku. (Yusuf v uitel Morten Jacobsen vpravo)

ho jako elektronického maňáska. Zeno dokáže odpovídat na otázky naprogramované v systému, čímž pomáhá dětem se syndromem deficitu pozornosti držet krok s výukou.

Státní škola, kde se učí Yusuf, je vybavena dvěma roboty Beam pro teleprezenci, vyvinutými firmou Suitable Technologies. Jeden robot stál dva tisíce eur, druhý 4700. Ceny obvykle vycházejí z výdrže baterie. Robot Zeno, kterého vyvinula firma Robokind, stál 5400 eur. Roboty Beam i Zeno zaplatila škola a městský úřad Frederiksbergu.

Oba učitelé se domnívají, že využívání robotů ve škole má velký globální potenciál a velice touží se o své zkušenosti podělit; přejí si, aby měly přínos i pro ostatní. „Jsme v kontaktu s orga-

Náš příběh je příběhem změn

Hnutí obyčejných lidí po celém světě se den co den zasazuje o změnu.

Negramotný burkinafaský farmář, který dokázal zastavit desertifikaci díky tradičním farmářským technikám. Německý lékař, který proměnil handicap v talent tím, že naučil slepé ženy odhalovat rakovinu prsu mnohem dříve, než by to zvládl kdejaký gynekolog. Indonéský student medicíny, který se ve svých 26 letech rozhodl bojovat s chudobou a odpadem tím, že dává těm nejchudším možnost směňovat odpad za zdravotní péči.

Chceme-li vytvořit svět, kde udržitelnost a zisk budou mít srovnatelné postavení, kde bude znovu nastolena inkluzivní demokracie, kde všichni lidé budou mít přístup ke vzdělávání, zdravotní péči a kvalitním potravinám, kde muži a ženy budou mít stejná práva a kde se bude předcházet klimatickým změnám, pak vězte, že řešení se nacházejí doslova na každém kroku.

Jste přesvědčeni, že lidé nemusejí čekat, až za ně pozitivní změnu udělají ostatní, a že sílu dosáhnout změny má v rukou každý?

Jste přesvědčeni, že budování našeho světa začíná tím, že se o něm začne mluvit jinak, obnovením důvěry a inspirováním lidí?

Pak se přidejte k našemu silicému hnutí pro naději a změnu:

Manifest můžete podepsat na sharestoriesofchange.org a pojďte s námi šířit příběhy o hledání řešení. Umožněte, aby se dostaly k co nejvíce lidem i za hranicemi.

Přidejte se k našemu hnutí

IMPACT Journalism Day

by Sparknews

50 největších deníků světa dnes otiskne ve 40 zemích příběhy o 60 pozitivních iniciativách, které se zabývají řešením naléhavých globálních problémů.

#StoryOfChange

#ImpactJournalism

Tyto inspirativní příběhy najdete na impactjournalismday.com

spark news

Have an impact. Share solutions.
www.sparknews.com

S PODPOROU

SOCIETE GENERALE

suez
ready for the resource revolution

TOTAL

Partner pro přístup k energii

The Healthy Hydration Company™

VE SPOLUPRÁCI S

UNEP BY 2030

IMPACT HUB one

nizací SingularityU Denmark – součást globálního vyučování a inovační komunity Univerzity Singularity –, která podporuje startupy zabývající se řešením některých úkolů dneška. Dánská pobočka byla otevřena nedávno a setkali jsme se s ředitelem organizace pro inovace a učení Krisem Østergaardem. Diskutovali jsme o tom, jak synergie a sdílení vědomostí mohou inspirovat ostatní,“ říká Morten Jacobsen.

O přestávce Yusufova obrazovka ztmavne. Zatímco se Morten Jacobsen vrtá v Beamu, ozve se od schodiště hlasité volání. Yusuf se připojil na náhradního robota Beam, který je uložen ve sborovně.

„O vánočních večírcích personálu musíme být opatrní a dávat pozor, aby se najednou nezalogoval,“ žertuje Morten. A pak se s Yusufem vydá hledat jeho spoluzáky. x

www.mortenjacobsen.com

Jizvy obětí domácího násilí mění tatérka v umělecká díla

MANON MASSET, LE COURRIER DE RUSSIE

Třiatřicetiletá Jevgenija Zacharova je něco mezi psychologkou a uměleckou tatérkou. Jizvy obětí domácího násilí mění ve svém tetovacím studiu v ruské Ufě na skutečná umělecká díla. Tato práce se pro uměleckou tatérku stala pravým posláním. Ženám pomáhá znovu získat jejich poškozená těla a obrátit list.

Jevgenija v malé suterénní místnosti na rohu hlavní ulice v Ufě, hlavním městě ruské republiky Baškortostánu, pečlivě kreslí kolem jizev podobným chomáčkům obrysy květin. Naproti ní, s paží nataženou přes stůl, sedí Dinara, bolestí svírá rty a mlčí. Této ženě je pouhých 20 let, ale už si prošla peklem.

Celý život ji bil otec a potom manžel. Mladá žena má celé tělo poseté stopami bolestné minulosti. Teď už svého partnera opustila a žije sama, jen s tříletou dcerou Amelií. „Když dcera viděla moje jizvy,“ říká Dinara, „začala si na paže kreslit stejné skvrny. Moc jsem se styděla, nedokázala jsem to snést.“

Jevgenija pozorně naslouchá a pak se staženým hrdlem promluví: „My už se postaráme, aby to byla jenom zlá vzpomínka.“ Po dvou hodinách jsou všechny jizvy pokryty malými, jemnými, modravými kvítky. S jizvami ve středech květů vypadá tetování nakonec mnohem realističtěji.

Jevgenija, srdečná a přirozeně optimistická, se tetováním zabývá deset let. Pracuje spolu se svým partnerem Alexejem. „Je to nádherná práce! Tatérkou jsem se stala úplně přirozeně. Bavilo mě kreslení, ale nechtěla jsem, aby mou kreativitu omezila umělecká škola,“ vysvětluje mladá žena.

Loni v létě narazila Jevgenija na knihu *A Pele da Flor* (Květinová kůže, v portugalštině to znamená „velmi citlivá“) od brazilské umělecké tatérky Flavie Carvalho, která jizvy žen – obětí domácího násilí – zakrývá květinami. Mladou Rusku to inspirovalo a rozhodla se následovat její příklad. Začala své služby nabízet zdarma prostřednictvím ruské sociální sítě VKontakt.

Tatérku tehdy její „úspěch“ překvapil. „Za pouhý týden mi přišlo 50 žádostí!“ říká nadšeně. Během půl roku se Jevgeniji do jejich šikovných rukou svěřilo více než 200 žen. Na tato poněkud speciální tetování si vyhrazuje každé pondělí a práci vykonává bezplatně, všechny náklady hradí sama.

Tetování obětí domácího násilí je pro umělkyni víc než jen práce, je to skutečné poslání. „Kromě toho, že jim pomáhám, zanechávám také svou stopu ve světě. Moje zákaznice bývají většinou mladší než já, a když skončím, moje tetování nosí dál a neustále jim připomíná, že mohou začít znovu,“ dodává Jevgenija.

Ženy, které do studia přicházejí, Jevgeniji považují samozřejmě za umělkyni, ale také za skutečnou psychologku. „Poslouchat ty příběhy bylo ze začátku hrozné, ale postupně jsem se naučila, jak je přijímat. Teď jim dokonce navrhuju, aby mi to vyprávěly naposledy – a pak, až bude tetování hotové, nechaly všechno navždy za sebou,“ říká.

Jevgenija by se chtěla v budoucnosti se svým partnerem vydat na motocyklu na turné po Rusku, aby mohla nabízet své služby týraným ženám i na jiných místech země. „Oběti už za mnou přicházejí z celého kraje. Ale já bych chtěla dělat víc. A proč nepovzbudit umělecké tatéry i v jiných oblastech Ruska, nebo do-

Květiny místo jizev po bodných ranách. (Tetovací salon Jevgenije Zacharovy)

konce v cizině, aby dělali totéž?“ Tento projekt zatím zůstává jenom snem. Mladá žena stále hledá potenciální sponzory.

Zápal této mladé ženy je ještě symboličtější právě v Rusku, kde byl nedávno přijat zákon dekriminalizující domácí násilí. Od 7. února 2017 je domácí násilí – v případech, kdy k bití došlo poprvé a nepoškodilo zdraví oběti – považováno za „správný“ přešůpek, nikoli za trestný čin, a trestá se pokoutou od 5 do 30 tisíc rublů (2250–13 500 korun).

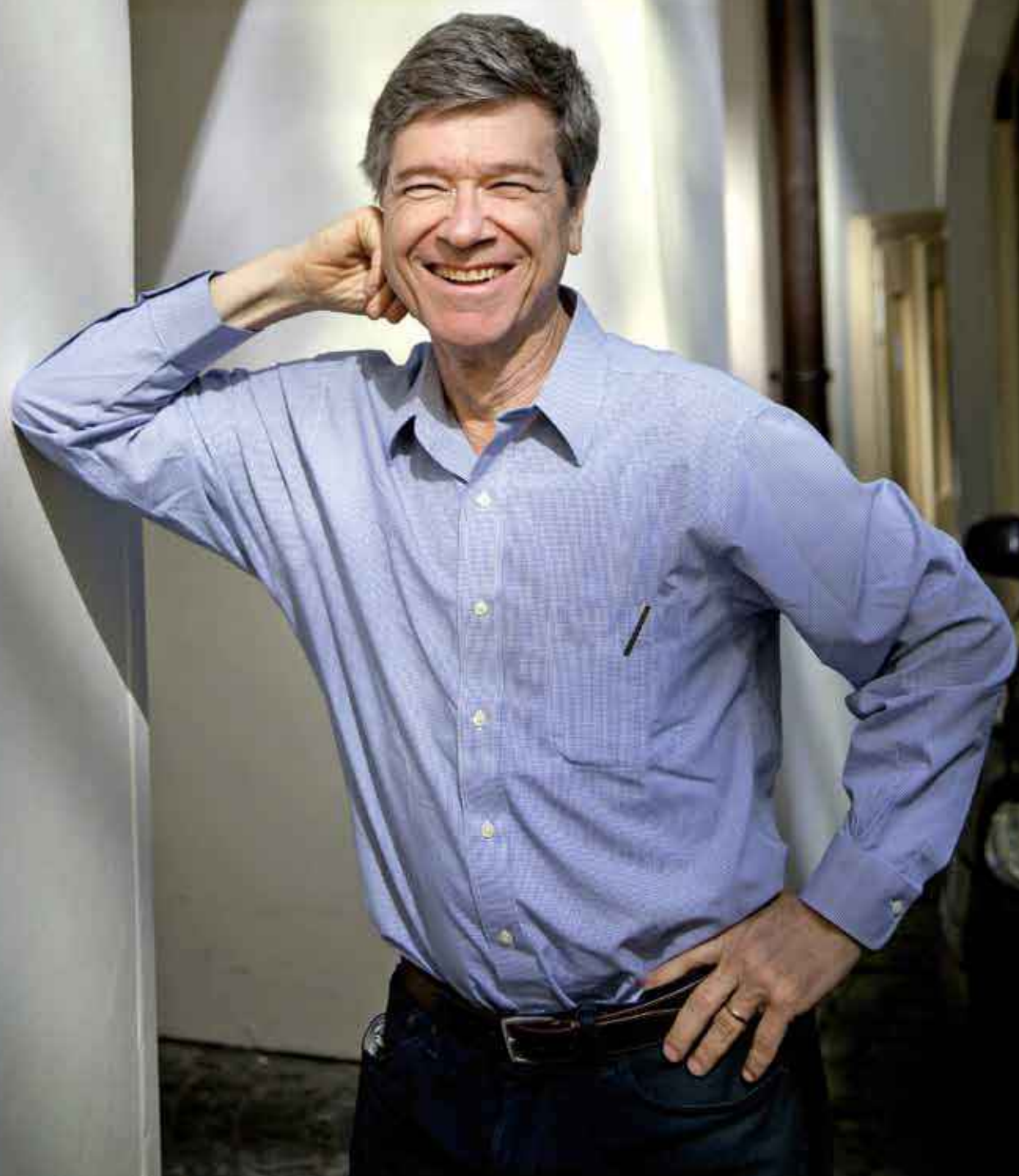
U veřejnosti vyvolal zákon silnou reakci, objevily se obavy, že by se tento jev mohl banalizovat.

Podle ruského ministerstva vnitra se obětí násilí ze strany rodičů stane každý rok 26 tisíc dětí; 36 tisíc žen je postiženo domácím násilím a v důsledku týrání partnerem zemře 12 tisíc žen, tedy jedna žena každých 40 minut. Devadesát sedm procent případů domácího násilí v Rusku se nedostane před soud. Na celém světě trpí domácím násilím jedna ze tří žen. x

<https://takiedela.ru/2017/01/tatu/>

Suché německé
RYZLINKY
k dostání na HN Víno.

Chytré telefony mohou bojovat s chudobou

S americkým ekonomem Jeffreyem
Sachsem o úžasném pokroku minulých
let a o tom, proč chválí dnešní svět

TOMÁŠ LINDNER / FOTO MICHAELA DANELOVÁ

Jste asi nejvlivnějším ekonomem, který se zabývá potíráním světové chudoby, a proto začneme velmi obecně. Jak se nám všem daří nejhorší bídu vymýt?

Pokrok posledního čtvrtstoletí byl úžasný, hlavně v Asii. V roce 1990 žila v nejhorší bídě třetina lidstva, dnes méně než desetina. Samozřejmě hodně lidí žije pořád ve značné chudobě, ačkoli statisticky nepatří mezi ty absolutně chudé. Ale tenhle bezpochyby úžasný úspěch se nesmíme bát přiznat.

Nedávno jeden výzkumný ústav ohlásil, že se každé dvě sekundy jeden člověk vymaní z absolutní chudoby. Působí to dost mechanicky. Poznává jedinec vůbec, že se posune maličko nad statistickou křivku bída? Co se v životě konkrétního člověka změní?

Když lidé překročí dost nízko položenou křivku stanovenou Světovou bankou, tak se, to uznávám, nadále cítí být dost chudými. Ale nabízím jiný způsob, jak o tom přemýšlet: pátrat po tom, nakolik chudoba ohrožuje lidské životy. Vidíme a máme pro to dost důkazů, že dramaticky klesla dětská a mateřská úmrtnost. V roce 1990 zemřelo 12,5 milionu dětí ve věku do pěti let, v roce 2015 necelých šest milionů. To je pro mě signál, že se něco pozitivního skutečně děje a nejde jen o statistiku. Děti jsou díky dostupnosti moskytiér lépe chráněné před malárií, jsou častěji očkované, matky po porodu díky větší dostupnosti zdravotních klinik méně umírají. Hodně z těchto úspěchů lidstvo dosáhlo s vynaložením poměrně malých financí. A kdyby všechny vlády z bohatšího světa investovaly více, tak by úspěchy mohly být ještě mnohem dramatičtější.

V Africe přesto počet lidí žijících v chudobě stoupl.

Počet obyvatel Afriky rychle roste, proto přibývá i lidí žijících v bídě – ale přesto se mnohé změnilo. Měřeno podílem na celkovém počtu lidí chudoba klesá – v roce 2000 žilo v bídě 57 procent Afričanů, v roce 2015 už jen 37 procent. Ten posun můžete vidět na vlastní oči. Když jedete do velmi chudých venkovských oblastí, tak lidé mají mobilní telefony a nejsou v úplné izolaci od vnějšího světa jako dřívě. Musí si přístroje nabíjet, to znamená, že na rozdíl od minulosti mají nějakou dostupnou elektřinu. Pravděpodobně mají ve své oblasti také zdravotní centra, s lepším přístupem k elektřině a informacím. Ceny solárních panelů a mobilů jsou dnes tak nízké, že se dají dělat věci, jež se před deseti lety zdály nemožné.

Kdyby všechny vlády z bohatšího světa investovaly více, tak by úspěchy mohly být ještě mnohem dramatičtější.

JEFFREY SACHS (62)

Narodil se v Detroitu. Vystudoval ekonomii na Harvardovské univerzitě, kde také až do roku 2002 působil. Zaměřuje se na problematiku hospodářského růstu, udržitelnost životního prostředí, boj s chudobou a další globální témata. Působil jako poradce mnoha vlád po celém světě a OSN v ekonomických otázkách včetně Polska a Ruska po roce 1990. Je editorem *Earth Institute* na Kolumbijské univerzitě a autorem mnoha článků a knih, k jeho nejznámějším patří tituly *The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time* (Konec chudoby: Ekonomické možnosti pro naši dobu) a *Common Wealth: Economics for a Crowded Planet* (Společné bratrství: Ekonomika pro lidnou planetu).

Do Prahy přijel na pozvání Asociace společenské odpovědnosti a příležitosti vyhlášení prvního ročníku cen SDGs za udržitelnost a společenskou odpovědnost.

Chválil jste hlavně pokrok v Asii. Data ukazují, že zdaleka neúspěšnější při potírání chudoby byla Čína, tedy diktatura. V Africe dosahují statisticky výrazných úspěchů také diktatury: Rwanda a Etiopie. Nevede to k nepříjemnému zjištění, že nesvobodné státy jsou při cestě z nejhoršího úspěšnější?

Čím více jsem se toho v životě naučil, tím jsem se stal opatrnějším vůči jakýmkoli generalizacím. Tedy vůči tomu, že vezmete pár příkladů a sestavíte z nich nějaké obecnější pravidlo. Dá se říci vcelku s jistotou, že demokracie západního typu, se svobodnými volbami, k rozvoji nestačí. Představy mnohých neokonzervativců z mé vlasti, že můžeme obsadit nějakou cizí zemi, zavést tam americký systém a lidem se v daném místě bude žít lépe, jsou naprosto naivní. Ale více zobecňovat už, myslím, nejde. Demokracie v nezápádním světě mohou být neúspěšné a úspěšné, podobně diktatury.

Jste přesvědčeným demokratem a současně se zasazujete o pomoc nejchudším. Jak tedy eticky hodnotíte čínský režim?

Na jednu stranu porušuje lidská práva, zavírá své kritiky, nepřipouští občanské svobody. Na druhou stranu byla Čína při potírání chudoby v posledních 30 letech úspěšnější než jakýkoli jiný stát.

Podstatné pro mě je, že Čína prošla odlišnými fázemi. Ta maoistická Čína od konce čtyřicátých do poloviny sedmdesátých let přinesla hodně utrpení, výsledky posledních 40 let jsou výrazně odlišné. Země je v míru, zlepšení životních standardů je obrovské, zlepšila se též státní správa, a i proto jsou Číňané své vládě vesměs vděční. Moc se nekoncentrovala v rukách jednoho člověka, podařilo se vybudovat systém předání moci z generace na generaci a do vlivných míst našli cestu mnozí schopní, alespoň manažersky a prakticky, jezdinci. Takže výsledná bilance čínského režimu je z mého pohledu pozitivní.

Navzdory masakrům na náměstí Nebeského klidu, ekologické katastrofě, zavřeným disidentům, kulturnímu útlaku v Tibetu?

Ano. Velké příběhy lidských dějin skoro nikdy nejsou li-

neární, jednoznačné, černobílé. Málokdy u nějakých režimů úplně jednoznačně převáží klady nebo naopak záporny. A jestli tu před sebou vidíte tak obrovskou zemi, jako je Čína, která vytáhne z chudoby za 30 let stovky milionů lidí, více než kdokoli jiný v historii, a navíc žádného souseda nenapadla a neválčila, tak to považují sečteno a podtrženo za obrovský pokrok.

Je čínský úspěch udržitelný?

Neřekl bych, že vůbec nějaké politické zřízení je úplně udržitelné a potrvá navždy. Všechna mají své velké výzvy a procházejí změnou. I Čína. Vzpomeňte na Jižní Koreu, to byla vojenská diktatura, která hospodářsky rostla, pak se po velkém tlaku zdola stala demokracií, která se v posledních letech potýkala s velkou korupcí. Obrovské proměny od diktatury k demokracii zažil Tchaj-wan. Režimy se tedy mění a je otevřené, zda to nakonec proběhne v míru. Nezapomín-

↓ INZERCE

Z cesty, která vede ke svobodě a prosperitě, neuhneme.

TOP 09

Slyším hodně velkých slov, ale Evropa dává příliš málo, a abych to nezamtlal, tak Amerika ještě méně.

nejme, že naše americká demokracie je v mizerném stavu, hlupák se stal prezidentem, a proto bychom se i my měli ptát, jestli je náš systém udržitelný. Čelíme zásadním institucionálním problémům.

Položím vám ještě jednu etickou otázku, která souvisí s chudobou. V Číně, Bangladéši a dalších zemích vyrábějí dělníci lacíné oblečení v textilkách, v nichž jsou mnohdy drastické pracovní podmínky. Je kvůli tomuto vykořisťování neetické kupovat toto oblečení? Nebo je to nějaká nutná fáze při cestě z chudoby a nákup těchto výrobků daným zemím naopak pomůže?

Podstatné je, myslím, tlačit na konkrétní známé značky, sledovat, zda zajišťují lepší pracovní podmínky u svých dodavatelů, a podle toho si mezi nimi vybírat. Ale obecně je správné kupovat zboží vyrobené v těchto zemích, protože se skutečně podporuje jejich dlouhodobý hospodářský rozvoj.

Proč byl boj s chudobou v Asii mnohem úspěšnější než v Africe?

O tomto tématu právě píšu knihu. Je složitá otázka: Proč třeba kolem roku 1500 nebyla v Africe skoro žádná urbanizace, žádné vozy využívající kola, žádné psané písmo? Jednou z odpovědí je síla zdejších epidemií a nemocí. V oblastech zasažených mouchou tse-tse nebylo možné domestikovat zvířata. To vše po staletí tyto oblasti zakrylo stínem. Později se důležitým zdrojem pokroku stalo uhlí, třeba Čechy měly této suroviny dostatek, v Africe suroviny potřebné k rozvoji v 19. století nebyly vůbec. Průmyslová revoluce vytvořila tak obrovskou nerovnost, že si Evropa koncem 19. století rozdělila Afriku a vytvořila strašlivé, despotické, rasistické režimy, které trvaly do šedesátých let 20. století.

Když Afrika získala nezávislost, tak v nových zemích nebyla skoro žádná infrastruktura, mnohé státy začínaly úplně od začátku, žila v nich obvykle jen hrstka univerzitně vzdělaných lidí a většina obyvatel neuměla číst a psát. K tomu se brzy přidaly konflikty, které popoháněla studená válka. Kolik válek a převratů tam organizovaly i naše tajné služby? Takže odpověď na onu důležitou otázku je složitá, povrchní a rychlé odpovědi, které má tolik lidí v mysli, jsou spíš skrytým projevem rasismu.

Budme prostě pragmatičtí

O boji s chudobou píšete už přes 20 let. Jak se změnily vaše názory na to, co funguje?

Po celou dobu vycházím z toho, že absolutní bída je ostuda a přežitek a že je možné ji v naší době překonat. Všechno, co jsem od té doby zažil, to jen potvrdilo. Už dříve jsem psal,

že je zásadní zavádět všude na světě technologie, které pomohly překonat chudobu v našich oblastech, a dodnes se soustředím na zavádění technologických novinek. Chytré telefony v Africe nabízejí velké příležitosti. Potíž vidím v tom, že svět se sice stal bohatším, ale zároveň si volíme více Donaldů Trumpů a obdobných vůdců, kteří jsou překážkou rozvoje.

Evropští politici, třeba Angela Merkel, od uprchlické krize před dvěma lety říkají, že chtějí více podpořit Afriku a zabránit tak preventivně migraci mladých lidí. Jak tohle úsilí hodnotíte?

Slyším hodně hezkých slov, ale Evropa dělá příliš málo, a abych to nezamtlal, tak Amerika ještě méně. Jediná země, která podle mě posunuje Afriku dopředu, je Čína. Soustředí se na výstavbu silnic, vodních elektráren, železnic, tuhle velkou a potřebnou infrastrukturu. O čínském vlivu na Afriku se často vedou spory, myslím, že je hodně pozitivní. A nejen Evropa by se mohla přiučit: svět má hodně finančních úspor, v různých fondech, jež by mohly Afriku proměnit. A s tím souvisí současná daňová pravidla, která umožňují nadnárodním firmám z Afriky vyvést miliardy dolarů směrem do daňových rájů v Karibiku nebo Švýcarsku. O vysychání daňových rájů se v posledních letech hodně mluví, ale málo se toho mění. Pořád až 20 trilionů dolarů schovaných v daňových rájích, to je důkaz, že mezinárodní finanční pohyby jsou mimo kontrolu.

Jste hlasitým zastáncem větší rozvojové pomoci. Pořád se ale vrací námitka, že podpora africkým zemím buď škodí, protože zvyšuje jejich závislost na bohatých, nebo není podstatná, protože úspěch Číny v boji s chudobou je výsledkem kapitalismu a volného obchodu, nikoli pomoci.

To je hloupost, i Čína dostala hodně zahraniční pomoci, aby se zapojila do světové ekonomiky, a ti, kdo říkají opak, jen opakují klisé. Samozřejmě, podpora tu nebyla tak významná jako jinde ve světě, protože čínské podmínky jsou jiné. Když zdroje nějaké země nejsou dostatečné, aby tam děti chodily do škol nebo bylo možné bránit základním nemocem, tak je příkazáním zdravého rozumu pomoci. Stejně jako když Česko směřovalo k členství v EU, tak mu ostatní a bohatší země pomáhaly s infrastrukturou a dalším. Podobně musí bohaté země podporovat ty nejchudší a věčné debaty různých kritiků pomoci jsou jen lacíné výmluvy, proč nic nedělat. Já jsem se v mezinárodní kampani podílel na tom, že úmrtnost na malárii prudce poklesla, protože zabrať přístup, který jsem prosazoval a za jehož vyšší financování jsem lobbval. Zeptal bych se, co praktického vyřešili kritici, kteří mi vyčítají, že jsem posedlý rozvojovou pomocí.

Důležité je načasování pomoci, vyhledání oblasti, kam je třeba peníze nasměrovat, a pak promyslet správný způsob. Když si vzpomenete na Marshallův plán, tak měřeno finanční částkou nebyl tak obrovský – přesto byl tak výborně načasovaný, že měl pro poválečný rozvoj Evropy zásadní význam. Budme prostě pragmatičtí a pomozme, aby děti v chudých zemích mohly chodit do školy a měly přístup k základní péči. To jsou úplně základní věci. X

kultura

Jak se pozná boyband?

Kapela The 1975 ukazuje důležitost
vkusu mladých dívek

PAVEL TUREK

P

okud kapelu fanaticky obdivují davy náctiletých dívek, dá se čekat, že kritika nadšená nebude. Přestože jsou ženy – a mladé ženy především – většinovým publikem populární hudby, jejich vkus jako by neměl tu správnou expertní váhu. Uznání autorit si kapely obvykle vyslouží teprve tehdy, když se jim podaří zaujmout posluchače starší a mužské. Málokdo o tomto paradoxu a nerovnováze na hudební scéně ví tolik jako britská čtveřice The 1975.

Patří k nejuspěšnějším ostrovním kapelám poslední dekády, ale trvalo jim léta, než získali nahrávací smlouvu. Debut je katalpuloval na první místo hitparády, ale recenze neměl valné. Strídaly se na něm žánry a kritika tvrdila, že The 1975 nevědí, kým chtějí být. Zpěvák Matt Healy však měl jasno, jaká odezva je pro něj podstatná. „Pokud by sis měl vybrat a hrát 240 koncertů ročně buď před desítkou tisíc křičících mladých lidí, kteří tě zbožňují, nebo lidmi, kteří tam stojí a myslí si ‚zkus mě ohromit‘, tak vím naprosto přesně, jakou možnost si každý večer vybereš,“ říká překotně v nedávném rozhovoru pro The Guardian.

The 1975 si dnes vybírat nemusí. Aniz cokoli změnili na svém přístupu, podařilo se jim s loňským ambiciózním a pestrým albem *I like It When You Sleep, For You Are So Beautiful Yet So Unaware Of It* pokořit britskou i americkou hitparádu, vyprodávat haly, získat ještě více fanynek i fanoušků, ale také vyhrát dost anket o desku roku a cenu Brit Awards za nejlepší kapelu Británie.

Na uskupení, kterému ještě před třemi lety přiřkl vlivný týdeník NME nálepku nejhorší britské formace, to není špatný výsledek. The 1975 totiž nejen rozumějí duši adolescentek a adolescentů, ale také skvěle chápou, že posluchači dnes nejsou díky obrovskému přísunu hudby věrní jednomu žánru, a není tak ani důvod, aby se na jeden žánr omezovala kapela. Živě to předvedou 26. června na koncertě v pražském Foru Karlín.

Žádné filtry

Na začátku byl obrovský nezájem. Dali se dohromady ještě na střední škole v Cheshiru na okraji Manchesteru. Zpočátku hráli předělávky jiných, ale když ve svých patnácti začal Matt Healy psát první písně, zkusili vlastní repertoár. „Škola pro mě byla únavné břímě. Stála v cestě tomu, abych se stal popovou hvězdou. Celý den jsem jen koukal na hodinky a čekal, až vyučování skončí,“ vzpomíná Healy na rané roky. A zatímco se ostatní spoluhráči vydali na univerzitní studia, on vytvářel další a další skladby, pracoval v čínské restauraci a vypěstoval si také velkou slabost pro kokain.

Průvodci mladých followerek. (The 1975)

Neměl rodiče, proti kterým by revoltoval, otec Tim Healy i matka Denise Welch už byli v době jeho dospívání úspěšní herci vedoucí bohémský životní styl. Zároveň mu umělecké zázemí příliš protekce nepřineslo, jeho kapela se ani deset let po vzniku nemohla odlepit ode dna. Strídali jedno horší jméno než druhé, až se nakonec shodli na nic neříkajícím The 1975, což bylo datum, které Healy našel v jedné sbírce básní Jacka Kerouaca. Se skladbami, z nichž se později staly hity, je odmítlo hned několik vydavatelství – až se jejich manažer rozhodl, že první EP jim vydá sám.

Nikdo příliš nechápal, co je to za kapelu, která má jednu píseň popovou, druhou funky, třetí je atmosférická instrumentálka, pak zpěvák chvíli rapuje a hned nato zahraje folkovou baladu. Recenzenti to považovali za nerozhodnost a neschopnost, nedokázali pochopit, že by to někdo mohl myslet jako záměr. Matt Healy měl však o stylové rozdělanosti jasno od samého počátku: „Skládám hudbu stejným způsobem, jako ji poslouchám. V době internetu už nejsou žádné filtry a především nic nekonzumujeme lineárně. Cítím se být ambasadorem generace, která má na svém iPhone staré hity písničkářky Carole King hned vedle nového alba Kendricka Lamara.“

Debut z roku 2013 podobnou směs nabídl. Navíc ji Healy doplnil nečekaně otevřenými texty o prvních láskách, konfliktech a zklamáních z nich, o drogách, večírcích a kocovinách z nich, o fatálních vztazích, které jsou jen ve filmech, o chuti sbalit dívku a mít s ní pouze sex. Mnohé napsal ještě jako teenager a přesně se trefil do nálady a křehkosti věku, kdy pomalu mizí dětská nevinost, ale ještě se ke slovu nehlásí cynismus dospělosti. Navíc to všechno na pódiu dokázal prodat s charismatem velkých britských frontmanů typu Micka Jaggera kombinovaným se sympatickou citovostí a sebeironií.

The 1975 vystoupali na první příčku hitparády, mladé dívky z nich šlely, ale tisk se jim posmíval. Náhlý zásah velké slávy Matt Healy řešil alkoholem, drogami a nakonec ho málem odnesl i nervovým zhroucením, kdy se na koncertě v Bostonu nejprve utrl na křičící fanynku, načež se usadil na pódiu a odmítal z něj odejít. Spoluhráči ho museli do zákulisí odnést. Semknutost kapely, která ho bere za lídra i chrání, mu pomohla poblouznění úspěchem přežít.

Sourozenecké vyladění čtveřice, která spolu hraje od třinácti, je základem fungování The 1975 a Matt Healy si v Londýně našel byt cíleně jen dvě minuty chůze od bubeníka a spoluautora písní George Daniela, aby mohli společně skládat. A nejen to. Healy vypráví úsměvnou historku, kdy se v noci náhle vzbudil a s leknutím zjistil, že Daniel tu sedí na gauči: „Došlo mi doma hulení, tak jsem se šel podívat, jestli nějaký nemáš,“ oznámil mu, proč přišel.

Netoužím po tvém těle

S debutem The 1975 sjezdili celý svět a bylo načase začít přemýšlet, co dál. Jestli druhá deska může úspěch té první překonat a snad i přepsat nelichotivou image v tisku. „Jak se pozná boyband? Podle toho, že v jeho publiku převažují fanynky, stojí mu před hotelem a vyprodávají koncerty? Pokud ano, tak jsme boyband,“ prohlásil uštěpačně Healy v rozhovoru pro časopis Spook. Vtip je v tom, že The 1975 možná mají vzhled, image i fanouš-

„Nikdo neopustí domov, pokud domov není žralo i tlama,“ konstatuje jeden z nápisů nasprejovaných na zdi nádraží v srbském Beogradu. Místa, kterými prošla uprchlická vlna i výškové zábrany klidných městských krajin ukazuje klip Hranice jihlavských **Pio Squad**. Video ke skladbě komentující tuzemskou hysterii kolem uprchlické krize natočil David Storm. © TUR

FOTO: YOUTUBE

Vyhýbají se ot epanému rockerskému machismu.

kovskou základnu, jež by příslušela boybandu, nicméně k tvorbě přistupují s ambicemi a vážností, která s jistotou nadsázkou není nepodobná té, když The Beatles začali nabízet svému šilicimu publiku experimentální desky.

Album *I Like It When You Sleep, For You Are So Beautiful Yet So Unaware Of It* je toho důkazem. Nabídnout v nesoustředěné době posluchačům 17 písní, kde jsou vedle zjevných hitů také atmosférické instrumentálky, je vše, jen ne podbízení. Žánrový rozptyl je tu ještě větší než na debutu. Lásku k velkému popu osmdesátých let nabízí hned úvodní singl *Love Me* – směs Davida Bowieho, Petera Gabriela či INXS. Healy obdivuje jejich snahu oslovit široké publikum, a přitom zůstat progresivní.

Úvod alba se nese v duchu warholovské fascinace slávou a povrchní kulturou celebrit. Pak se přes gospel vyzývající ateismus *If I Believe You* a náladové kusy v duchu islandských Sigur Rós deska přelije do syntezátorových balad o rozpadajících se vztazích. Vše končí folkově s akustickou kytarou, kdy Healy zpívá o poporodní depresi své matky, kterou trpěla, když se narodil. Pokoušela se ho mít ráda: „Chce jen něco cítit a nemyslím, že žádá o mnoho. A teprve když jdu spát, rozbřečí se.“

Healy na albu téměř nezpívá o lásce, ale o mizení citů, nezpívá o večírcích, ale ránech, která následují. Soustředí se na okamžiky, kdy se magie zamilovanosti vytrácí. Což jsou zážitky úzce spojené s dospíváním. Paleta emocí tu je rozehraná do obrovské šíře a Healy jako by postrádal jakoukoli autocenzuru. Je ochoten fanouškům svěřit téměř jakýkoli pocit, za který by mnohým jiným zpěvákům bylo trapně. „Netoužím po tvém těle, ale štv mě pomyslení, že jsi s někým jiným,“ zní refrén hitové *Somebody Else*, která mluví o porozchodové fázi, kdy je člověk z nejhoršího venku, ale pořád ještě ne docela.

Healyho talent a výjimečnost spočívají vlastně jen v tom, že když mluví o ženách a k ženám, vystupuje upřímně a civilně. Vyhýbá se ot epanému machismu, který býval typický pro mnohé rockové frontmany minulosti, ale přitom nesklozavá ani k věšení bulíků na nos a přepjatému romantizování citů, které je zase doménou chlapeckých popových skupin. The 1975 nechtějí mít nic společného ani s jednou z uvedených tradic, do velké míry jsou už idoly nové generace dívek. A sami si to uvědomují: „Mám na Twitteru mezi followery 450 tisíc mladých žen. A bytostně věřím v to, že na světě není důležitější věc, která by mohla odstranit nespravedlnost, než je emancipace mladých dívek,“ prohlásil Healy předloni v Guardianu tónem, v němž se pokora bije s dávkou mesiášského komplexu. „Co pro to dělám? Zkouším být jejich průvodce.“ x

Poslouchej, co ti muž říká. (Z natáčení novinky)

Nikom se nestýská

Seriál *Pobřežní hlídka* se vrátil jako film pro neexistující publikum

JINDIŠKA BLÁHOVÁ

V devadesátých letech nebylo možné je minout. Svalnatí opálení plavčíci v červených bermudách a jejich kolegyně s proporcemi modelek rekrutované z řad dívek Playboye zabydli na jedenáct let televizní vysílání od Německa po Filipíny. Příběhy plavčků, kteří si hrají na policajty, se poprvé objevily na obrazovce v roce 1989, po jedné sezoně zmizely, ale o dva roky později chytily druhý dech – a postupně je koupily stanice ve sto padesáti zemích světa.

Formule slunce, písek a odhalená kůže na vypracovaných tělech, jejichž zobrazení balancovalo na hranici soft pornu, zabrala a producenti hlásili přes miliardu diváků u jednoho dílu. Svého času se *Pobřežní hlídka* honosila titulem nejsledovanější seriál historie a statisticky šlo o nejvýraznější kulturní americký vývoz dekády.

Pověst však valnou neměl. Doboví kritici jej odmítli jako balast a přezdili ho na Babewatch, navíc byl spojovaný i s negativními dopady kulturního imperialismu. V očích teoretiků válcoval místní kultury obrazem fantaskní Ameriky s pochybnými

hodnotami včetně uvolněné sexuální morálky. A v duchu myšlenek francouzského filozofa Jeana Baudrillarda mluvili o „kulturním AIDS“.

O fanouškovské základně čekající na filmovou verzi nebo další inkarnaci jako v případě *Twin Peaks* či *Farga* tak nemůže být řeč. Studio Paramount nicméně vsadilo na to, že „tam venku“ je dost z bývalého publika, které se i v době internetu rádo na chvíli vrátí na proslulou sexy pláž. A že někteří přijdou za příslibem, že si tvůrci z originálu se špatnou pověstí dělají legraci: show se totiž pro část publika zvolna posunula do kategorie „je to tak špatné, až je to dobré“. Výsledkem je celovečerní akční komedie, kterou už hrají i česká kina.

Utopená ironie

„Všechno to zní jako zábavná, ale za vlasy přitážená televizní show,“ reaguje ve filmu nováček v týmu na plány ostatních plavčků, jak zastavit nekalý drogový kartel s pomocí osobního šarmu a žabek. A také jeden z plakátů nabízí návod, jak tvůrci

chtějí, aby publikum jejich film bralo. Dva míče a červená bójka, kterou plavčíci ladně nosili, vrhali nebo s ní pózovali v západu slunce, jsou tu uspořádané do kompozice připomínající mužské genitálie. Jenže snaha o hru na podvrtnost tím víceméně končí. Film nakonec ukazuje hlavně to, jak obtížně se ironizuje něco, co už ve své době bylo svým způsobem parodie – na soap operu i na americký sen.

Pobřežní hlídka nikdy nevyunikala nápaditostí příběhů ani vyprávění, natož žánrovými hrátkami. Tvůrci filmu tak vycházejí z několika rozpoznatelných prvků, které v popkulturní paměti zůstaly. Absurdní zápletky, kdy plavčíci fušovali policii do řemesla, jsou jedním z nich. Spolu s opáleným Davidem Hasselhoffem coby spravedlivým Mitchem Buchannonem, Pamelou Anderson v upnutých plavkách svírajících výstavní hrudník a vosí pas, se záběry siluet, které poskytovaly potravu pubertální představitosti, a s extra zpomaleným během postav po pláži.

Ostatně odjinud ani nemohou brát. Kultovní epizody neexistují, nostalgie není možná, s takovou emocií na *Pobřežní hlídce* vzpomíná nejspíš jen David Hasselhoff. Část fajnšmekrů sice seriál může s jistým potěšením vnímat jako příklad toho, co se rozkošně vymyká pravidlům „slušného“ mainstreamu. Ale ani tady tvůrci nenajdou dost odvahy, aby takový potenciál naplno roztočili.

Kamenem úrazu se ukázala nerozhodnost, jak k původnímu seriálu přistoupit. Možná je v tomto ohledu výmluvný počet scenáristů. Šest se jich snažilo najít klíč a potýkali se evidentně s protichůdným zadáním. Na jedné straně si měli hrát s originálem a jeho reputací a ironicky do něj rýpat. Přitom je zřejmé, že pár odkazů nabízí hodně mělkou půdu, která se záhy vyčerpá několika předvídatelnými vtípky. Na straně druhé měli zachovat to, co ze seriálu podle producentů kdysi udělalo hit. A vytvořit představu soudržného univerza, do něhož má smysl se vracet – takže postavy jsou totožné jako v původním seriálu (Hasselhoffa nahradil Dwayne Johnson) a bývalé hvězdy se objeví aspoň v malých roličkách.

V tekutých písčích

Jakkoli *Pobřežní hlídka* zasáhla i starší nebo ženské publikum, dívali se na ni hlavně muži mezi osmnácti a čtyřiatřiceti lety. K televizi je napříč kontinenty bezesporu přitahovala spore oděná těla a kamera bedlivě sledující každé zhoupnutí ňader, ale stejně tak i nadpozemsky akční mužští hrdinové. Není bez zajímavosti, že nejvášnivější byli diváci v muslimských státech Blízkého východu. Existují nespočetné historky, jak v zemích, kde seriál nebyl povolený, bujel černý trh s jeho videokazetami. Kult krásných těl se navíc snoubil s fantaziemi o USA jako zemi, kde je něco takového jako svět *Pobřežní hlídky* skutečně možné.

David Letterman, Andy Kaufman, Jay Leno nebo Robin Williams, američtí hvězdní komici, mají navzdory rozdílnému humoru jedno společné – pilovali jej na losangeleské komediální scéně v sedmdesátých letech. V klubech jako Comedy Story nebo The Laugh Factory. Právě zlatá éra stand-up komedie je téma nového seriálu *I'm Dying Up Here*, který stanici Showtime prodal komik Jim Carrey v roli producenta. Podílohou je kniha bývalého reportéra Los Angeles Times Williama Knoedelsedera, který dobovou scénu mapoval. © JB

FOTO SHOWTIME

Dobový výzkum univerzity v Bostonu, který se věnoval adolescentním divákům na celém světě, ukázal, že jen dvanáct procent z nich mělo srovnání se skutečnou Amerikou z vlastní zkušenosti. *Pobřežní hlídka* i další americké seriály tak považovali za odraz reality – a kromě únikového snění vyvolávaly v muslimských zemích největší nevoli zobrazením žen. Muslimové byli přesvědčeni, že Američané ponižují vlastní ženy, protože je nutí chodit navlečené v tělo obepínajícím, voděodolném spodním prádle. A s tím šla ruku v ruce nechuť k Západu.

I ve filmu modelky v plavkách zůstávají hlavní postavou pro oči. Dokonce jsou ještě pasivnější a odhalenější než jejich předchůdkyně. Většinou jen poslouchají, co muži říkají, a slouží jako objekty jejich romantické a sexuální fascinace. Scénář vepsal do děje také „průměrného diváka“ – dvacetiletého kluka trochu při těle se zálibou v IT, který nakonec dostane sexbombu svého srdce.

Jen ten největší optimista by ovšem mohl brát přepálené vystavování křivek jako kritický komentář k voyeurismu původního díla. A podobný optimista by mohl coby pokus o genderovou rovnováhu kvitovat předvádění vysoustružených mužských těl a opakované útoky na mužské genitálie, které jsou hlavním zdrojem humoru. Pán-

ský striptýz (v jednu chvíli Zac Efron předvádí striptýz za doprovodu rollingtonovské Satisfaction) i genitální vtípky mají zjevně ekvokovat strategie populárních hrubozrných tzv. gross out komedií, do jejichž řad se snímek rovněž hlásí. A rovněž marně.

Zádrhelem *Pobřežní hlídky* tak nakonec není špatná pověst předlohy – i s ní se dalo s trochou představitostí pracovat. Ale vztah, který k ní nejspíš tvůrci mají. Jako by všichni zúčastnění sami vlastně instinktivně pohrdali tím, co mají vrátit do života, a nestálo jim za to investovat víc než povinnou energii. Anebo se ukazuje, že na obsahově vyprázdněném plážovém snu prostě není možné vystavět solidní parodii, maximálně pár laciných skečů. Navíc se *Pobřežní hlídka* zdá dvojnásob nepodstatná nejen filmově, ale také z hlediska případných kulturních debat. Diskuse o důsledcích kulturního imperialismu a střetu kultur se dnes posunuly na mnohem tragičtější úroveň. X

FOTO NBC

Potrava pubertáků. (Pobřežní hlídka)

Jen optimista
může brát vystavování
křivek jako kritický
komentář .

Touha po vykoupení

Monografie Petra Brandla není jen zprávou o geniálním barokním malíři

JAN H. VITVAR

FOTO NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE

Podobizna šlechtice v modrém plášti. (Kolem 1710)

Snaha historika umění Jaromíra Neumanna (1924–2001) být v každodenním styku s díly nedozírné hodnoty šla – jeho vlastními slovy – „srovnávat s mileneckou zaujatostí a snad i posedlostí“. Jejím nejzásadnějším výstupem je monografie *Petr Brandl*, kterou právě vydala Národní galerie. Má dva svazky, bezmála tisíc stran a váží přes šest kil. Vychází až šestnáct let po autorově smrti díky péči kurátorky Andrey Steckerové, která za Neumanna životní arciidlo dokončila.

Monumentální publikace oslavující s ročním předstihem 350. výročí narození barokního velikána přitom bezděčně připomíná, že vášně pro umění může být pro leckoho nezdravá. Neplatí to jen pro známého bouřliváka Brandla, ale i pro autora monografie. Oba totiž přivedla až do vězení.

Ke konečné zkáze

Malostranský rodák Petr Brandl (1668–1735) se ke své celoživotní radosti dostal už jako dítě. Nemluvíme teď o obrazech, ale o alkoholu: jeho otec-krejčí si v Praze přivydělával čepováním rakov-

FOTO NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE

Kající se Máří Magdaléna. (P ed 1710)

nického piva. Malířství a pijáctví Brandla od té doby provázely v nerozlučném přátelství. Zatímco měšťská a církevní honorace ho záhy začala vnímat jako autora, od něhož je třeba si pořídit obraz, úřady jako člověka, na kterého je třeba si dávat pozor.

Do vězení poprvé putoval za hádku, při níž sokovi způsobil zranění. A pak před ním až do smrti utíkal kvůli dluhům. Na otázku, proč jsou Brandlova díla rozetá po kostelích a sbír-

kách v celých Čechách, odpovídá Neumannova kniha jednoznačně: poté co udělal dluhy v jednom městě, prchnul před vy-mahači do jiného. Z dlužních úpisů vyčteme nejen to, jaké si kupoval barvy. Ale také že měl rád kanárský malvaz, španělské biskvity, parmezán, mortadelu, piniová jádra, lanýže, kandované makarony, citrony, růžový turínský olej, florentský tabák a hodně pudru. Obrázek labužnického bonvivána dokresluje prosebné dopisy jeho ženy Heleny, již odmítal s dětmi vyživovat a která marně usilovala o rozvod.

Stopy Brandlova životního stylu najdeme i na jeho dílech. Nejde jen o drahé šaty, v nichž se zachycoval na autoportrétech. Ale třeba o jeho milenkou, jejíž tvář se objevuje na několika kostelních obrazech. Symbolické jsou i náměty. Když před dluhy uprchl do Kuksu k hraběti Šporkovi, namaloval mu ve vstupu do Braunova lesního Betléma (dnes nedochovaný) *Útěk do Egypta*. A poté co manželku u soudu obvinil, že se ho vymáháním alimentů snaží přivést „ke konečné zkáze“, použil vlastní tvář na obraze pro kostel v pražském Klementinu v portrétu utrápeného vězně.

Za mřížemi vskutku skončil krátce nato, v roce 1728. V královéhradecké cele pobyl dva roky; s přestávkami na zakázky, jimiž musel splácet dluhy. Tehdy už byl po celé zemi proslulý kupříkladu rozsáhlým souborem oltářních obrazů pro čerstvě postavený břevnovský kostel sv. Markéty. V nich jako jeden z prvních vystoupil ze škatulky nájemný řemeslník a svým individuálním stylem (třetinu obrazů signoval) s jemnocitem pro vnitřní psychické pochody portretovaných světců předstihl ve zdejšímu prostoru vývoj v umění minimálně o sto let dopředu. Čili se mu přes prachbídnou finanční pověst práce stále hrnula.

K dluhům však přibýly zdravotní problémy. Z dokumentů se dá vyčíst, že trpěl revmatismem, bronchitidou, srdečním onemocněním, žaludečními chorobami, nervovými obtížemi, snad i zápallem plic. Na jeho požívačném elánu to ale nic neubralo. Stejně dokumenty říkají, že pil rozhodně dražší alkohol, než si mohl dovolit. A že svou věhlasnou potenci ještě podporoval práškem z jeleních parohů.

V roce 1734 mu v nespláceném pražském bytě úřady zabavily veškeré svršky i obrazy. To už byl Petr Brandl na poslední štaci. V Kutné Hoře pracoval na výzdobě špitálního kostela sv. Bartoloměje, přičemž se opět dostal do takové ekonomické spirály, že mu město muselo v zimě darovat dříví na otop. Tady také pár měsíců nato – pravděpodobně na srdeční záchvat – v létě zemřel, zrovna když popíjel U Černého koníčka. Městská pamětní kniha jeho závěrečný účet shrnuje stroze: „Páni deputirovaní k pečetení pozůstalosti nebožtíka pana Petra Brandla, malíře, učinili relati, že jsou tam u něho dokonce nic nenašli, ani barev, ani penzlíkův, kromě jednoho šlofpelce, který ještě cizí byl, totiž jistého taky malíře.“

Nést své konflikty

Všechny tyto podrobnosti přináší monografie Jaromíra Neumanna s pečlivostí archiváře zaujatého každým detailem. Což platí i pro ikonologické rozborů Brandlových obrazů, jichž se dochovalo na dvě stě. Zarážející jsou ovšem Neumannovy interpretace. Brandla totiž kunsthistorik nevnímal jako typický úkaz opulentní barokní epochy, ale vlastně jako její protipól.

Uznává, že malíř byl součástí velkého společenského divadla, které se vyžívalo v pompéznosti, nicméně zdůrazňuje, že svým „hloubavým meditativním zamyšlením“ toužil vystoupit z „barokních konvencí“. Proto prý odmítal být členem cechů a kvůli tomu si pro oltářní obrazy jako modely vybíral lidi z okraje společnosti. Neumann také neustále hledal důkazy pro své přesvědčení, že Brandla nemáme chápat jako ostatní soudobé evropské malíře, tedy lidi snažící se okopírovat zejména německou a italskou produkci slavnějších zahraničních vzorů. Pro něj byl především malířem českým, který si šel vlastní cestou.

Závěr této teorie snad zní až cimrmanovsky: „S jistotou velkého talentu vyhmátl z pestré směsice starého i nového, významného i průměrného to, co bylo pro naše prostředí plodné a vývoje schopné a co odpovídalo jeho vlastnímu nadání a sklonům. Díky tomu vytvořil autentické umění, které má právě tak evropskou platnost jako výrazný domácí zvuk.“

Simeon s Ježíškem. (Po 1725)

Co k takovým tezím Jaromíra Neumanna vedlo? Jeho vlastní životní příběh, jenž nemá k Brandlově nešťastné osobní historii příliš daleko – jak v předmluvě monografie odkrývá historik Jan Ivanega. Ještě jako student dějin umění (a majitel komunistické legitimace) zasedl Neumann po únoru 1948 do vysokoškolských prověřkových komisí. Jako přesvědčený stalinista si pak musel milované baroko se vši jeho katolickou okázalostí nějak obhájit.

Zatímco u Karla Škréty tak hledal ve výjevech Kristova utrpení kritiku „papeženství“, v Brandlově pijáckém hédonismu viděl místo slabosti promyšlený vzdor vůči „feudalismu“. Podobné demagogie Neumanna v roce 1960 vynesly až do křesla ředitele Ústavu teorie a dějin umění ČSAV. Zůstal v něm do sovětské invaze, po níž ho jiné prověřkové komise vyhodily z práce i ze strany.

Touhu jezdit na Západ (což si předtím mohl ze své pozice dovolit) a studovat tamní „kosmopolitní znevažování celých dějin“ si ale uchoval i po přesunu do Národní galerie. Aby mohl vycestovat do SRN, podepsal v roce 1982 spolupráci s StB. Vaz mu však zlomila v úvodu zmíněná vášeň pro vlastnictví barokních děl: psal na ně zkreslující posudky, aby si je mohl sám levně koupit a pak třeba se ziskem prodat. V roce 1984 za to dostal pět let natvrdo a propadla mu polovina majetku. Když se dostal z vězení, pustil se do Brandlovy monografie, kterou nyní můžeme držet v rukou.

Její jádro sice tvoří Neumannovy starší texty, ale po revoluci je přepsal tak, aby v nich zbylo co nejméně stop po komunistické ideologii, z níž desítky let vycházel. Není jistě náhodou, že v úvodu Brandla popisuje jako člověka, „který nesl své konflikty právě tak jako bolestnou touhu po vykoupení sám v sobě“. Nejspíš pro tyhle shodné morální rozpory dokázal Jaromír Neumann v mnoha ohledech porozumět jako nikdo jiný právě Petru Brandlovi, jehož monografie je nejen studií o jednom geniálním malíři, ale i posmrtným vykoupením nešťastného kunsthistorika. x

Větve jednoho stromu

Historický román zachycuje vztahy Mariny Cvetajevy a její prvorozené dcery

KATE INA OPJAKOVÁ

Riikka Pelo:
Náš všední život
 P eložila Kate ina
 Vytisková. Kniha Zlín,
 454 stran

Narodit se jako dcera Mariny Cvetajevy byla náročná role, kterou by Ariadna možná raději nedostala. Právě z její perspektivy vypráví o životě proslulé ruské básnířky finská spisovatelka Riikka Pelo, která svázala svůj život na několik let s Prahou podobně jako rodina Mariny Cvetajevy. I díky nabyté znalosti češtiny mohla posbírat materiál na knihu *Náš všední život*, která teď vyšla česky.

Cvetajeva (1892–1941) přišla do Prahy čtyři roky po vzniku samostatného Československa, Pelo se tu pohybovala na počátku devadesátých let. A atmosféra si mohla být podobná, elektrizující novými začátky. „Mé vlastní zážitky se mi spojily s básněmi Cvetajevy, které vznikly během jejího pobytu v Čechách. Připadala mi jako spřízněná duše,“ vzpomínala při letošní návštěvě Prahy už jako uznávaná autorka.

Zatímco básnířka se svou složitou povahou zůstávala v české emigraci izolovaná, Pelo (1972) se spojila do místního kulturního kvasu, dokonce hostovala ve skupině Ecstasy of St. Theresa. Jako spisovatelka debutovala v roce 2006 románem o vesnici rozdělené náboženstvím. Vztah s prvorozenou dcerou básnířky ji však stále přitahoval, a nakonec se jej rozhodla vykreslit ve své druhé próze. Do původně plánovaného intimního příběhu přitom nutně musela vstoupit i dramatická totalita, která mnohé určila.

Na obtíž

Příběh se odvíjí ve dvou časových rovinách, ve dvou prostředích a z pohledu dvou vypravěčů. Pravidelně se střídá srpen 1939, kdy se Cvetajeva se svým manželem Serjožou a dětmi Ariadnou a Murem vrátila po letech emigrace do Sovětského svazu, a srpen 1923, kdy Marina a Ariadna tráví poslední společné dny v Mokropsích. Marina se s Aljou loučí, dcera má nastoupit na internát. Nejraději by Alju vzdělávala doma a psala s ní společnou knihu. Ale dcera už cítí příležitost k úniku z těsné náruče a poslední společné momenty jsou plné napětí, které ještě násobí Marinin román s rodinným přítelem.

Cvetajeva byla tehdy na vrcholu tvůrčích sil. S rodinou opustila hladové Rusko a ekonomicky si příliš nepolepšila – přitom v nuzných podnájmech na okraji Prahy psala vytříbené poémy. Verše, které si braly z tehdejších uměleckých směrů od expresionismu po futurismus a lapaly po té nejzásadnější emoci, po lásce.

O šestnáct let později je vše jinak. Dcera je těhotná, zamilovaná a ve vysněném Sovětském svazu. Cítí se šťastná a matka je jí na obtíž v kádrovém posudku i běžném životě. Všechny Marininy chyby – a že jich podle pamětníků nebylo málo – těžknou. Do rudé Moskvy se vrací nepraktická, bezohledná a sebestředná básnířka, která teď navíc nepíše a žije v minulosti.

Napjaté vztahy a postoje hrdinek se promítají i do razantně odlišných promluv. Pokud mluví Alja, drží se jazykově zručná au-

torka první osoby a spíše publicistického stylu, realitu stalinského Ruska zachycuje pomocí detailů a mikrosituací. Sebedůvěra a zároveň naivita Aljiných promluv jako by zrcadlila okouzlení mladé novinářky komunismem, které skončilo až osmi lety v gulagu.

Naopak o Marině vypráví ve třetí osobě a její částí příběhu pronikají lyrické popisy; ty odrážejí bohatý vnitřní život básnířky, která se rozhodla před světem uzavřít. Samo dílo básnířky je tu přitom upozaděno, ukázek je poskrovnu, motivy poezie přecházejí přímo do vyprávění: „Byly jako větve jednoho stromu, které kvetou stejným květem. Rozdělení znamenalo, že se z nich musí stát dvě různé bytosti. Dva stromy.“

Nikdy neopustit

Je třeba podotknout, že Cvetajeva se v letech emigrace (Berlín, Československo, Francie) proměnila z literární naděje ve vydědkyni především kvůli manželovi. Bývalý voják Bílé armády dostal od sovětské tajné policie nabídku, která se neodmítá. Ještě v emigraci pro ni začal pracovat a pravděpodobně i vraždit nepohodlné emigranty. Básnířku tak nikdy nepřijaly ruské emigrantské kruhy a do Sovětského svazu odevzdaně následovala dceru a muže, kteří už byli oba spolupracovníky tajné policie. I když manželství se Serjožou bylo roky volné a opovrhovala jím jako udavačem, nikdy jej neopustila.

Vztah k prvorozené dceři, na kterou měla přemrštěné nároky, komplikovalo ještě dávné úmrtí druhé dcery Iriny před emigrací. Slepota Alji a Serjoži, kteří věří ve vyšší oběti a lepší zítřky a zároveň se třesou zvýšit na veřejnosti hlas, navíc kontrastuje s jasnozřivostí Mariny. Přesto Cvetajeva byla se svými blízkými až do tragického konce. A na rozklad, který postihl její blízké i její vlast, odpovídala ironickým šklebem probleskujícím z všudypřítomného cigaretového kouře.

Autorka sice domýšlí příběh i na základě korespondence obou žen, ale fakta z Marinina života (včetně sebevraždy) používá jen jako kostru, již obaluje masem fikce. Vtahující kniha je tak historickým románem v podobě, jak jej z Finska známe třeba od Katji Kettu. Historie stalinských čistek je plátno, na které Pelo promítá obraz rozpadu rodiny a zejména archetypální svazek matky a dcery. Plný ambivalence, soupeření a vzájemných nároků, ale také hlubokého citu, který roky ani vzdálenost neodstříhnou.

Hranice mezi realitou a fikcí se smazává, hlavní roli hraje nakonec právě vztah doživotně spjatých žen, v němž si jedna představuje, že druhá bude jejím pokračováním, ale ta už píše vlastní kapitoly. Nakonec však nejsou tak jiné, jak by si přála. „Můj příběh má počátek ve tvé lásce. A končí tam, kde končí láska, tvá láska ke mně. A tam musím najít sebe, znova a znova,“ smiřuje se dcera na dálku s matkou. X

Autorka je spolupracovnicí Respektu.

Do intimního
 příběhu musela
 nutně vstoupit
 totalita.

Jak andělíček bojuje s taxikáři

PAVLA HORÁKOVÁ

James Stafford
et al: Truchlivý
amoret pražský
P eložila Jana
Fischerová. Argo,
152 stran

Pro čtenáře Jiráska nebo Cibulových *Pražských pověstí* může být komiks *Truchlivý amoret pražský* od Velšana Jamese Stafforda troufalý. Milovník Prahy tu totiž předkládá paralelní mytologii, byť se starými známými postavami: Janem Nepomuckým, Rudolfem II., rabim Löwem a Golemem. Novým hrdinou, svědkem i hybatelem událostí je barokní cherubínek, který byl renesančnímu císaři seslán kouzlem. Od té doby ho chrání a zasahuje – ne vždy úspěšně – i na obranu města.

Tradiční protagonisté se v průběhu staletí objevují v překvapivých inkarnacích, epizody tékají mezi staršími i soudobými dějiny. Nestárnoucí andělíček mimo jiné přihlíží asanaci Žižkova a stane se objektem estébácké operace. Dnes se živí jako prodáváč v supermarketu, v přestrojení popíjí ve vyhlášených nálevnách, bojuje s vatikánským komandem či templáři, kteří provozují taxislужbu. Kapitoly jsou vypravěny dobovými „dokumenty“ jako faksimile novinových zpráv nebo hlášení důstojníka StB. Tento aparát může českému čtenáři připadat příliš doslovný, stejně jako některé situace (nepoctiví taxikáři), ale je třeba mít na paměti, že příběhy byly původně určeny mezinárodnímu publiku.

Protože Stafford údajně neumí kreslit, spojil se díky internetu s výtvarníky z Filipín, Rumunska a Čech. A čtvero rukopisů, střídání černobílé a kolorované kresby a dramatické i něžné linky funguje nečekaně soudržně, dodává celku plastičnost. Knize svědčí opakované čtení; lépe odhalí vnitřní spojitost zdánlivě nesouvisejících epizod, navíc lze napoprvé přehlédnout třeba epizodní roli Evy Herzigové. Že je komiks dítětem 21. století, dokládá i soundtrack na YouTube, který dal dohromady Roger O'Donnell z The Cure, nebo amoretův druhý život na sociálních sítích. Buclatý andělík není prvoplánově sympatický, je prchlivý a hříšný, spáchal i hrdelní zločiny. Uvidíme, zda si vydobude místo po boku domácích pragensů, nebo ho spíš budou mít v podpaží turisté. X

Autorka je překladatelka.

Stará Praha bez romantismu

VERONIKA HAVLOVÁ

Zuzana Kultánová:
Augustin
Zimmermann
Kniha Zlín, 198 stran

Pokud se současní spisovatelé vrací do Prahy 19. století, většinou s přístupem romantiků, kteří ve špíně nalézají krásu, a s nostalgii po starých zlatých časech úzkých páchnoucích uliček. Miloš Urban nebo Petr Stančík sem vstupují s postojem hrdiny filmu *Tajemství brady v Karpatech* a jeho větou: „Zdejší lid je asi nádherně zaostalý!“ Literární kritička a publicistka Zuzana Kultánová zvolila ve svém románovém debutu přístup zcela jiný; temný, naturalistický. A při četbě *Augustina Zimmermanna* se až neodbytně připomíná dílo Ěmila Zoly. Loňský román dostal čerstvě Cenu Jiřího Ortena – a to je dobrý důvod ho připomenout.

Kultánová vychází ze skutečného příběhu mlynářského tovaryše Zimmermanna, který se dopustil vraždy svých dvou dětí a následně spáchal sebevraždu. A předkládá strhující příběh člověka, jehož pýcha a touha vyniknout jsou natolik patologické, že rozloží jeho i celou rodinu. Nejde přitom jen o „defektního“ jedince, ale zároveň o diagnózu moderní doby. Průmyslová revoluce spolu s ekonomikou a výrobou radikálně změnila celou společnost. Tuto změnu bytostně prožívá Augustinova žena Františka. Její první manžel, zosobnění klidu, jistoty, ale i nudy, řídil svůj život podle liturgického roku, přesný čas pro něj neměl větší smysl. Augustin se už řídí podle času strojů, hodin a vlaků.

Pořád se za něčím žene, je věčně nespokojený. Vědomí Boha a smíření s životním postavením nahradila touha po změně. Touha, která u šťastnějších jedinců může být inspirativní, ale jiné může dohnat k zoufalství a alkoholismu. Z úspěchu se nestává lákavá možnost, ale nutnost. Když se nedostaví, znamená to hořkou prohru a výsměch okolí. Kultánová se dívá na Prahu konce 19. století pronikavým analytickým pohledem, bez konejšivě mlhy romantismu – a přitom se ptá, kde je hranice mezi obětí zlé doby a pokřivenou duší. V obojím je její kniha silná a v kontextu české literatury vzácná. X

Autorka je překladatelka.

Diplomanti AVU¹⁷ 24/6 – 30/7 2017
AVU Graduates¹⁷ www.avu.cz

**EW NEV
NAVE NA**

Národní galerie v Praze
Veletržní palác vstup zdarma

RS005773

↓ INZERCE

ČESKO-NĚMECKÁ
**NOVINÁŘSKÁ
CENA**

za příspěvky, které diferencovaně
a bez stereotypů informují
o sousední zemi

zúčastněte se či nominujte

uzávěrka: 31. 7. 2017

www.cesko-nemecka-novinarska-cena.cz

deutscht-scheische
journalistenpreis

DEUTSCH-ÖSTERREICH
JOURNALISTENPREIS

RS005896-1

D. M.

FOTO: HUFTON/CROW/UNSTUDIO

TEKUTÝ BETON

Arnhem není nejzajímavější město v Nizozemsku. Mají tu ale nejzajímavější nádraží. Betonová stavba není ani tak důležitá jako spíše betonový obal na vlně deky analyzovaný tok lidí. Projektování založeno právě na výzkumem celého území a pohybu lidí v něm a pokračovalo ovšem k dynamické „tekuté“ budově; celý proces trval dvacet let. Vedlo ho UNStudio, nizozemská architektonická kancelář, která projektuje velké infrastrukturní stavby po celém světě. Jedna ze zakladatelek, architektka Caroline Bos, bude tento pátek přednášet na konferenci reSITE v Praze. Povede také workshop o revitalizaci území kolem Smíchovského nádraží. Teď se dostane arnhemský otisk. x

LOV K

Heroické modernistické hnutí dvacátých a třicátých let. Jan Kaplický, to byl jeden z génů 20. století.

Krajinný architekt Eelco Hooftman ze Skotska o tom, co považuje za nejlepší české architektury. Hooftman je porotce české ceny za architekturu, do kterých přijel minulý týden na vyhlášení nominací.

FOTO: ZDENĚK HALÍK

V C

PRO PSY S VKUSEM

Karl a Weg nejsou psi. Jsou to psí pelechy. Nabízí je malá firma, kterou založil umělec Zdeněk Halík z jižní Moravy. Přizval designérku Terezu Havránkovou a Elišku Krenarovou, konzultovali s cvičitelem psí chovatelí a vyvinuli poležení. Kultivované a za rozumnou cenu, které psa potěší a páníčka s vkusem neurazí. Nová značka se jmenuje Antona – což také není pes. x

CO SE NOSÍ

Stylové táboření

Karolína Vránková

Maturanti, je čas na další otázku z českého jazyka. Co je to oxymoron? Je to spojení slov, jejichž význam se vzájemně vylučuje. Příklady známé z literatury: zborcené harfy, tón a svítání na západě. Příklady ze života: pohodlné táboření, stan bez vedra a bez komárů. Lidstvo je ovšem nepoučitelné. Snaží se nespojitelné spojit, a tak vznikl glamping. Oxymoron uvedený v životě: glamorous camping, táboření se stylem a pohodlím. Čím nepravděpodobnější, tím oblíbenější.

Jak vypadá? Rozhodně nejlépe na spontánních a dobrodružných reklamních fotografiích (oxymoron) z liduprázdných turistických rájů (oxymoron). Turistické agentury nezištně (oxymoron) zařadí dovolenkářům ubytování přímo v lůně přírody, a to v příštěšcích různého typu: nabízejí stany, jurty, týpí. Také domky zbudované na stromech jsou oblíbené – navzdory tomu, že průměrná čtyřčlenná rodina stráví většinu dovolené vynášením tašek z auta na strom.

Dále jsou v nabídce různé atypické stavby a přístřešky, například nafukovací s průhlednou střechou, přes níž lze sledovat padající hvězdy a přát si, aby se nepropadly až do postele. Prostě hvězdné nebe nad hlavou a nekonečná nabídka zvláštních ubikací v mobilu – to je glamping.

Soudě podle obrázků, glamping vždy zahrnuje také romantickou atmosféru se spoustou svýčelek, svíček a šampaňského. Špatné osvětlení a lehká opilost zřejmě pomáhají, aby člověk obležený armádou infikovaných klíšťat zažíval pocit vrcholného luxusu (poznáváte, maturanti?).

A co na to národ obytných sudů? To není oxymoron, nýbrž pravda, jedno z nejroztomilejších dědictví socialismu a český svéráz, skutečné sudy upravené na obytné chatky, které předznamenal glamping. Na rozdíl od jiných národností jsou tak Češi na nový hit připraveni, infikovaná klíšťata odpuzují silným pižmem a už se těší na prázdniny v nějakém tom sudu, domku, týpí.

A teď maturita. Zborcené harfy, tón, trendy český národ, pěťihvězdičkový stan. Co z toho je oxymoron, maturanti? ©

civilizace

Tvor, který zapomněl vyhynout

Datování p ekvapivého nálezů z afrických jeskyní ukázalo, že Homo naledi mohl být sou asníkem moderního lov ka

MARTIN UHLÍ

D

vojice amatérských jeskyňářů se protáhla Supermanovou plavívkou, průřezem připomínajícím zploštělé hrdlo lahve, vyšplhala se po příkrém suťovém svahu zvaném Dračí záda a narazila na úzkou chodbu s krápníkovou výzdobou. Chtěli si tuto část rozsáhlého, ne zcela prozkoumaného jeskynního komplexu nedaleko Johannesburgu nafilmovat, a jeden z mužů se nasoukal do úzké trhliny v podlaze, aby nepřekážel v záběru. Nohama nenahmatal konec; ukázalo se, že se táhne kamsi dolů, podobná žraločí tlamě s rozeklanými výčnělky vápence připomínajícími zuby. Na dně tohoto komínu, místy širokého pouhých 20 centimetrů, pak našli jeskyňáři prostornou komoru. A v ní lidské kosti, nepochybně archaické, přesto zvláště zachovalé, jako by je tu někdo zanechal nedávno.

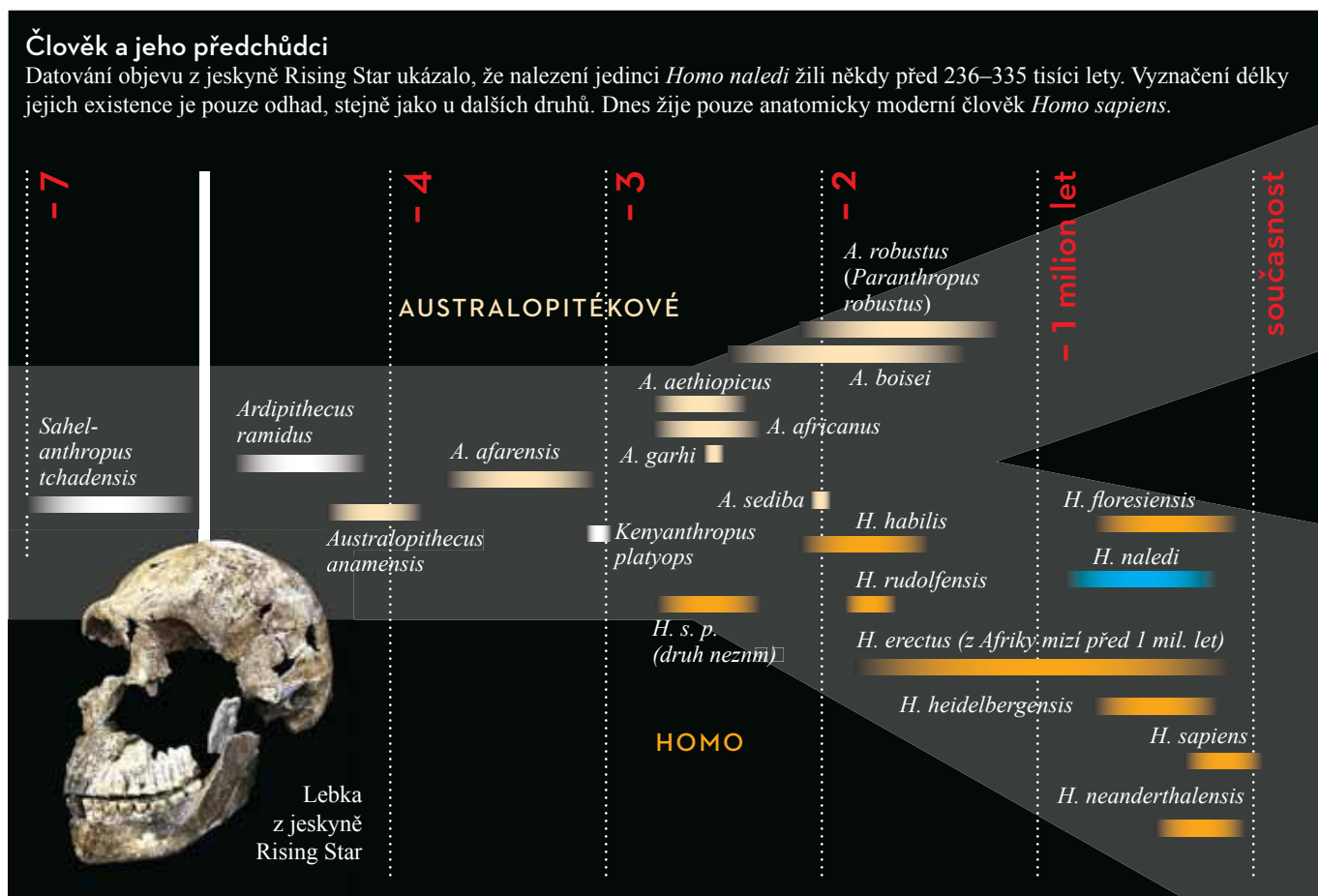
Podzemní síň v jeskynním systému Rising Star (Vycházející hvězda), do níž muži vstoupili v roce 2013, skrývala jeden z nejdůležitějších nálezů v evoluci člověka za poslední půlstoletí. A objev, který začíná měnit pohled na duševní schopnosti raných předchůdců člověka i fungování mozku. Letos na jaře se navíc ukázalo, že vše je ještě zajímavější. Tvor, jehož kosti ko-

mora ukryvala, žil totiž relativně nedávno – v době, kdy měl tak primitivní „předek lidstva“ dávno vyhynout. Dokonce byl zřejmě současníkem našeho vlastního druhu, anatomicky moderního člověka *Homo sapiens*.

Jen pro štíhlé

Za kolébku člověka je pokládána východní Afrika, odkud pocházejí nejdůležitější nálezy. Začátkem šedesátých let 20. století objevili manželé Leakeyovi v dnešní Tanzanii pozůstatky jednoho z prvních tvorů, kterého již lze označit za člověka. Tento *Homo habilis*, člověk zručný, se toulal africkou savanou přibližně před dvěma miliony roků. Naproti tomu Lucy nalezená v roce 1974 v Etiopii – slavná samice australopitéka, lidského předchůdce s poněkud lidoopím tělem, který sice chodil po dvou, patrně se však stále občas uchyloval do korun stromů – je o více než milion let starší. Někde v mezidobí zřejmě žil v Africe první tvor rodu *Homo*, předek všech lidí, jehož identitu neznáme.

Lee Berger, původem Američan, který v roce 1995 nastoupil jako paleoantropolog na Univerzitu Witwatersrand v Johannesburgu, toužil dokázat, že se jeho kolegové mylí, když soustřeďují pozornost na východ Afriky. Za skutečnou pravlast rodu *Homo* považoval jih kontinentu, odkud pochází řada kostí a lebek australopitéků. A tak tu celé roky pátral po důležitých fosiliích. Většinou marně, nenechal se však odradit, sháněl peníze na výkopávky, pořádal přednášky. Najímal také geology i amatérské jeskyňáře, aby se poohlíželi po zajímavém materiálu a dali mu vědět, kdyby na něco narazili.

Když u něj jednoho dne zazvonili dva muži s fotografiemi z jeskyně Rising Star, začal tušit, že dlouholeté čekání na průlom je u konce. Kostí na snímcích připomínaly lidské, spousta znaků však byla velmi dávných, primitivních, a ukazovaly, že nemůže jít o anatomicky moderního člověka, *Homo sapiens*. Vypadalo to na tvora podobajícího se člověku zručnému. Neuvěřitelné se zdálo být množství kostí na fotografiích – z času *Homo habilis* jsme jich dosud měli jen pár. „Co to k čertu je a jak se to do té jeskyně dostalo?“ divil se podle časopisu National Geographic šokovaný Berger.

Tyhle otázky musely zatím počkat, důležitější bylo, jak kosti dostat ven – dřív než se zpráva o objevu rozkřikne a lokalitu zničí dychtiví amatéři. Potíž byla v tom, že oba nezvykle štíhlí muži, kteří komoru objevili, neměli na vykopávky dost znalostí a Berger ani žádný z jeho seniorních kolegů by se komínem neprotáhl. „Jsou to páni kolem padesáti, mají už trošku bříška. Nikdo z nich se do komory dodnes nepodíval,“ usmívá se paleoantropolog Lukáš Friedl ze Západočeské univerzity v Plzni, který měl možnost zkoumat nalezené kosti přímo v Johannesburgu. Berger ostatně později v jednom z úzkých průlezů vskutku uvízl a museli ho tahat ven pomocí lan.

Tehdy na samém počátku příběhu však Lee Berger udělal velmi neobvyklou věc. Velká část paleoantropologů si své nálezy žárlivě střeží a celé roky, někdy desetiletí k nim nikoho nepustí. Zajistí si tak, že se na objevu často vykoupeném léty terénní práce v pustině sice nikdo nepřizívá, zároveň však tahle praxe nesmírně brzdí pokrok celého oboru. Berger zvolil přesně opačnou strategii – pozval k výzkumu kostí kvalifikované zájemce z celého světa; jedním z nich byl i Friedl.

Podzemní astronautky

Prvním krokem se stal inzerát na Facebooku, v němž Berger hledal „hubené jedince s dostatečnou vědeckou odborností a jeskyňářskými zkušenostmi, ochotné pracovat ve stísněných prostorách“. Vykopávky v první komoře (později byla v Rising Star objevena ještě jedna, rovněž plná kostí) tak provádělo šest štíhlých mladých žen schopných protáhnout se „žraločí tlamou“. Přezdívalo se jim podzemní astronautky a byla to nesmírně fyzicky náročná práce, při níž se badatelky musely střídat po dvou hodinách.

Námaha se ale vyplatila. Během prvních tří týdnů vykopávek se na ploše pouhého čtverečního metru dna jeskyně našlo více kostí lidského předchůdce, než kdy poskytla jakákoli jiná africká lokalita. Jeskyně Rising Star vydala kostry přibližně 15 jedinců a celkem se našlo asi 1500 kostí. Byl to skutečný zázrak – pohromadě tu spočívali staří lidé, děti i dospívající. Bergerův tým je označil za nový, archaický druh člověka, který nazval *Homo naledi* („naledi“ v místním jazyce znamená „hvězda“).

Člověk hvězdný chodil po dvou končetinách stejně přirozeně jako my, po stromech už zřejmě běžně nešplhal. Jeho chodidlo se od našeho prakticky nelišilo, zčásti se nám podobal také svými zuby. Ale zůstaly mu i některé archaické znaky, například rozevírající se takzvané lopaty pánevních kostí nebo také zahnuté články prstů na ruce. Přesto – jak Lukáš Friedl demonstruje na malém černém „odlitku“ vytištěném na 3D tiskárně – už to byla ruka uzpůsobená ke zhotovování nástrojů. Žádné se

sice nenašly, nicméně podle Friedla si lze obtížně představit, že by je *Homo naledi* nevyroběl.

Lebka člověka hvězdného přitom skrývala mozek o velikosti mužské pěsti, kolem 500 cm³ – tedy ještě o něco menší, než měl *Homo habilis*. Malá hlava seděla na slušně vzrostlém těle, muži z jeskyně Rising Star dorůstali asi 165 centimetrů. O tom, jak tito tvorové žili, se neví prakticky nic. Největší záhadou však je, jak se do jeskyně vůbec dostali. Komora, v níž byli nalezeni, leží hluboko pod zemským povrchem, nejbližší východ z jeskynního komplexu je od ní vzdálen 90 metrů.

Navíc nezemřeli najednou, jejich ostatky se v jeskyni hromadily desítky, možná stovky let. Pozůstatky jiných savců v podzemní síni nejsou, nešlo tedy o přírodní past nebo běžnou odpadní jámu. Zároveň se tu neukládaly izolované kosti. „Třeba právě vykopaná ruka měla spoje zachované v anatomické pozici. Musela tam skončit jako část těla, buď úplně čerstvá, nebo v takové fázi rozkladu, že ještě držela pohromadě,“ vysvětluje Friedl.

Podle některých vědců se lidé *Homo naledi* mohli stát obětí šelem, ale na kostech by pak musely zůstat rýhy po zubech. A žádné tam nejsou. Šelmy by navíc oběti nezatahovaly tak daleko do jeskyně a stopy po jiném, dnes již neexistujícím vchodu, který tenkrát umožňoval lepší přístup do komory, geologové nenašli. Odmítají také, že by kosti připlavila voda.

Vysvětlení nemáme

Když tedy po vzoru Sherlocka Holmese vyloučíme nemožné, zdá se, že mrtvolky někdo tahal desítkami metrů chodeb ponořených v naprosté tmě, aby je uložil do komory nebo alespoň svrhl do zdánlivě bezedné „žraločí tlamy“. Šachty a průlezy v jeskyni tehdy nejspíš nebyly tak úzké jako dnes, přesto to musel být náročný úkol. V podstatě si nelze představit, že by jej zvládl někdo, kdo by neměl k dispozici pochodeň nebo jiný zdroj světla.

Oním pohřbívajícím pravděpodobně musel být sám *Homo naledi* – což je ovšem pro velkou část odborníků nestravitelné sousto. Skutečné pohřby vedené rituálními důvody známe jen u moderního člověka a zřejmě i jeho nejbližších příbuzných typu neandertálců, u kterých lze předpokládat alespoň mlhavé představy o posmrtném životě.

„Ačkoli žádné jiné uspokojivé vysvětlení zatím nemáme, mnoho expertů včetně mě pokládá tak komplexní chování za nepravděpodobné u tvora s mozkem o velikosti gorilího. Zvláště když by k tomu ještě nejspíš musel umět využívat oheň,“ řekl časopisu Nature antropolog Chris Stringer z Přírodovědeckého muzea v Londýně, jedna z největších autorit v oboru.

Jiní vědci jsou zdrženlivější. Nejstarší, byť neprůkazné náznaky ohnišť pocházejí z dob před více než půldruhým milionem let, kdy Afriku obýval raný *Homo erectus* (jehož mozek byl, pravda, o něco větší, než jakým disponovali tvorové z jeskyně Rising Star). A jiné vysvětlení než doprava těl chodbami se zatím zkrátka nenabízí.

Tým autorů pod vedením Paula Dirka z Univerzity Jamese Cooka v Austrálii loni v časopise Journal of Human Evolution pečlivě vyvrátil řadu argumentů proti „pohřební hypotéze“ – především odkazy na možnou existenci jiného vchodu do jeskyně nebo činnost vody či šelem. Podle člena Bergerovy skupiny Johna

P edstava, že
pouze *H. sapiens*
vyráb í nástroje,
vypráv í příběhy
a vytvá řel um ění,
je zastaralá.

Základy malosti

Ivan Derer

Můj oblíbený server, I Fucking Love Science, přináší zprávu o tom, že v Trumpem navrhovaném rozpočtu pro rok 2018, nazvaném Nové základy americké velikosti, se budou muset vědci smířit se zásadními škrty ve svých rozpočtech. Stejný server přináší i zprávu o zastánci teorie placaté země, youtuberovi D. Marbleovi, který se v posledních dnech proslavil vědeckým experimentem spočívajícím ve sledování vodováhy v letadle, kdy se mu konečně podařilo pomocí tohoto složitějšího pokusu prokázat konspirační teorii o rovné Zemi, na jejímž okraji spadneme dolů. Tyto dvě zprávy dobře ilustrují dnešní nalomený svět.

Nastupující generaci legračních politiků je samozřejmě věda na obtíž – lidé, kteří něco skutečně vědí, se nedají nalákat na úplné stupidity jenom proto, že je to zrovna v módě. Chtějí pro všechna tvrzení důkazy, do uspořádání vesmíru pronikli dále než většina ostatních lidí a chtějí o tom dát těm ostatním lidem vědět. Chtějí kriticky myslet, a ne se zabývat problémy, které lidstvo už dávno vyřešilo a které do veřejného diskurzu přináší politici zahalení do závoje alternativní pravdy.

Alternativní pravdu ve svém projevu při přebírání ceny Učené společnosti ČR zmínil i ekolog a bývalý český politik Jan Květ. V hlavním sále Karolina mu naslouchali lidé, již se velkou měrou zasloužili o svět, ve kterém žijeme. Profesor Zahradník, profesorka Illnerová, bývalý ministr životního prostředí Moldan nebo budoucí český prezident Drahoš. Protože jsem byl celé věci přítomen, cítil jsem velké dojetí nejen nad tím, že mezi těmi lidmi mohu být, ale také nad tím, že jsem v sále vnímal inteligenci. Dnes se něco takového už daří jen zřídka a vědecký názor upadá do Trumpovými a Babišovými voliči opovrhované kolony mainstreamových fake news.

D. Marble se dočkal internetového výsměchu a Trumpovi rozpočet zřejmě taky v tomhle stavu neprojde, ale úroveň kolektivní blbosti lidstva už byla posunuta a některé projekty z oblasti vědy, zdravotnického výzkumu či prevence nemocí, které mohly naše vědění posunout dál, budou buď ukončeny, nebo ani nevzniknou.

Žádná věda – žádné základy jakékoli velikosti. ☹

Autor pracuje jako ředitel technické podpory firmy Nokia Networks v Brazílii.

Hawkse je velmi nepravděpodobné, že by nějaký přírodní jev způsobil takové nahromadění kostí ve dvou oddělených, vzájemně vzdálených prostorách jeskyně.

Je pravda, že pohřbívací nekopalí žádné jámy a nezanechali po sobě nástroje. Jejich duševním pochodům nerozumíme a hromadění těl nemuselo být projevem složitějšího rituálu. Na druhou stranu základy mentálních schopností, které mohou vést k touze pohřbívat mrtvé, například emoce a vzájemné vazby, pozorujeme třeba u současných lidoopů; a sloni dokonce truchlí nad uhynulými členy své skupiny. Představa pohřbů tedy nemusí být tak fantastická.

Případný důkaz, že si tak primitivní tvor jako *Homo naledi* svítil v jeskyni pochodní a tahal do ní zemřelé, by v každém pří-

padě znamenal obrovskou změnu v pohledu na duševní schopnosti předchůdců současného člověka. A stejně tak na souvislost mezi velikostí mozku a inteligencí.

Řeka s mnoha koryty

Stejně urputná debata se vedla o to, kdy lidé z jeskyně Rising Star vlastně žili. Opravdu byli současníky, či dokonce předky *Homo habilis*, jak naznačuje jejich tělesná stavba? Nalezené kosti nevypadaly, že by se jejich stáří počítalo v milionech let. Zdály se mladší, nestačily ostatně ani pořádně zkamenět.

Lee Berger si dal s datováním načas, až letos v květnu konečně oznámil překvapivé výsledky analýz prováděných různými, vzájemně nezávislými vědeckými týmy. Šest odlišných metod včetně radiometrického datování zubů *Homo naledi* a také horniny, v níž kosti zčásti spočívaly, dospělo k téměř závěru: lidé z jeskyně Rising Star se toulali Afrikou někdy před 236–335 tisíci lety, tedy na úsvitu éry anatomicky moderního člověka (nejstarší pozůstatky tvora, kterého již lze počítat k *Homo sapiens*, se nedávno našly v Maroku a jsou asi 300 tisíc let staré).

Je tedy člověk hvězdný druhem, který „zapomněl vyhynout“ – evolučně zamrzl a příliš se nezměnil po více než dva miliony let? Nebo byl nějakou světytnou větví, která se do své podoby postupně vyvinula v dobách, kdy měli v Africe podle dosavadních představ žít podstatně moderněji vyhlížející předchůdci současného člověka? Představa, že lidská evoluce měla podobu sice košatého, nicméně v zásadě přehledného stromu s jedním kořenem a mnoha větvemi, každopádně utrpěla další ránu. Podle Bergera vývoj připomínal spíš řeku rozpadající se na řadu koryt a potůčků, které se níž po proudu opět slévají do hlavního toku.

Důkazy o jejich směřování i o tom, kdy a kde vznikl první příslušník rodu *Homo*, však leží stále ukryté v Africe, dosud v tomto ohledu téměř neprobádané. Člověk hvězdný v tomto pátrání jasnou stopu nenabízí, žil příliš nedávno. Přesto je důležitý ještě z dalšího důvodu.

Konzervativní pohled na evoluci člověka, podle něhož je skutečně složitě, moderní chování vyhrazeno pro *Homo sapiens*, postupně slábne. Představu, že pouze moderní člověk vyráběl nástroje, vyprávěl příběhy a vytvářel vlastní umělecká díla, lze stále hůře obhájit. A kdysi populární názor, že tohle všechno začal dělat teprve v posledních 50 tisících letech, je nejspíš definitivně mrtvý. Rostoucí množství důkazů naopak svědčí o tom, že komunikace založená na symbolech existuje nejméně stovky tisíc let a že první kamenné nástroje jsou mnohem starší než první *Homo*. Objev z jeskyně Rising Star může debatu posunout výrazně ve prospěch těch, kteří ve výlučnost současného člověka v širším kontextu živé přírody nevěří.

Jeskyně má přitom ještě co nabídnout. Vykopávky proběhly jen v necelých pěti procentech první z objevených komor, spousta kostí skrývá i ta druhá. „Nevzdáváme se nadějí, průzkum neskončil,“ vyzývá na stránkách National Geographic Marina Elliott, vedoucí vykopávek v obou podzemních síních. x

Lhát jako Evropan

Lidé si vymýšlejí hodně, ale každá kultura trochu jinak

PETR T EŠ ÁK

Lhaní je v oblasti zkoumání lidské mysli celkem nové téma. Ještě v roce 1984 mu například nejrozsáhlejší encyklopedie psychologie věnovala na svých 1500 stranách jen pár odstavců. Od devadesátých let, která kvůli mnoha skandálům (korunovaným zapíranou mimomanželskou aférou Billa Clintona) kdosi pokřtil jako dekádu lži, ale vědci lhaní začali živě zkoumat. Výsledky jsou pro *Homo sapiens* celkem nelichotivé, rozhodně však zajímavé.

pravda, neznamena, že bychom se při něm neměli trochu zastydět. Hojně citovaná studie britských vědců z loňského roku například zjistila, že riziko lži se skrývá v procesu nazývaném jako „emocionální adaptace“.

Pomocí magnetické rezonance vědci zjistili, co se děje v hlavě lidí účastníků se hry, která svým nastavením vysloveně sváděla k drobným podvodům. A zatímco při prvním překročení pravidel se na monitorech rozsvítila část mozku zvaná amygdala, zodpovědná za negativní pocity, další podvody ji už aktivovaly mnohem méně. Lhář si zkrátka zvykal a ztrácel pocit, že dělá něco špatného.

Nástroj socializace

V roce 1996, kdy svět ještě neznal pojem „fake news“, znělo to číslo docela překvapivě. Psycholožka Bella DePaulo z Univerzity ve Virginii udělala výzkum se 147 dobrovolníky, kteří si zapisovali, jak často během jednoho týdne klamali své bližní. Za lež se v součtu nepovažovala běžná zdvořilostní konstatování jako „mám se fajn“, ale pochvala příšerného účesu kamarádky už ano. DePaulo zjistila, že lidé lžou v průměru jednou až dvakrát denně a během týdne sdělí nějakou nepravdu zhruba třetině všech lidí, s nimiž vedou delší osobní konverzaci. Další statistiky ukázaly, že podíl lží v konverzaci výrazně narůstá, pokud dotyčného neznáme, vzrazení pak nejspíš považujeme za méně pravděpodobné.

Rozdíl mezi pravdou a výmyslem začíná dítě chápat už kolem tří let. Vyrůstá pak trochu v kleštích – slyší sice, že „lhát se nemá“, brzy ovšem pochopí, že lhaní má svou nenahraditelnou sociální funkci. Většina lží, které na Zemi denně zaznejí, je skutečně relativně neškodná. Má lháři zajistit trochu výhodnější pozici („tramvaj uvízla v zácpě“ zní lépe než „zaspal jsem“), případně altruisticky slouží k povzbuzení druhého („ta dušená brokolice se ti vážně povedla“). Ze zmíněných důvodů lidé výrazněji lžou svým rodičům, na rande s novým protějškem a nejvíce pak na internetových seznamkách. Lhaní kulminuje v pubertě a se stářím ho ubývá.

Není náhodou, že důraz na pravdu patří k základním pilířům všech etických systémů světa. To, že všichni občas lžeme a drobný výmysl někdy všem zúčastněným prospěje více než holá

gdala, zodpovědná za negativní pocity, další podvody ji už aktivovaly mnohem méně. Lhář si zkrátka zvykal a ztrácel pocit, že dělá něco špatného.

Já a oni

Při lhaní se mění způsob naší mluvy. Starší výzkumy například zjistily, že člověk, který lže, mluví méně o sobě, vynechává emocionální výrazy a mluví trochu nejasněji než obvykle. Dá se to vysvětlit jako snaha nezanechat příliš mnoho podezřelých stop.

Až dosud ale nikdo nezkoumal, zda se řeč nějak liší podle kulturního zázemí. Psychologové z Univerzity v Lancasteru se nyní rozhodli porovnat tendence u lhářů z Afriky, jižní Asie, Británie a kontinentální Evropy. Zjistili, že se překvapivě liší. Zatímco bílí západní lháři skutečně vynechávají slovo „já“ a upozadují popisné informace, jak konstatovaly starší studie, Afričané a Asijci dělají pravý opak. Mluví hodně o sobě a méně o jiných lidech, analýza speciálního písemného testu spočítala, že výrazně méně používají slova „on“, „ona“ a různé sociální detaily. (Typově: „Potkal jsem tam pár chlápků, ale neznám je a nepamatuji si, co říkali.“)

Výzkumníci nabízejí pro tento protiklad jednoduchou interpretaci: individualizovaní Západané při lhaní chrání hlavně sebe, v regionech, které ještě prožívají svou identitu více jako kolektivní, se lháři snaží chránit hlavně svou sociální skupinu. X

WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

✚ INZERCE

BOURDON Před pár dny by JFK oslavil 100 let...

NOVINKY

Angela Merkel

Matthew Quortrup

Pro mnohé kontroverzní politička, ale její vliv na evropskou a světovou politiku nepochybně ani její odpůrci. Kniha, která pomůže pochopit její osudy.

Právě teď na pultech

Jackie

Maud Guillauminová

JFK byl zastřelen. A Jackie má poslední 4 dny, kterými může určit, jak bude její muž zapamatován celým světem.

Jedna z našich novinek je unikátní zpověď jeho ženy Jackie.

Kniha dle jediného rozhovoru, který Jackie po ztrátě svého muže a prezidenta, poskytla novináři Whitovi z LIFE Magazínu.

Dům u jezera

Thomas Harding

Napínavý a neobvyklý příběh Berlína a celého Německa, zachycený na osudech jednoho domu v průběhu 20. století. Příběh pěti rodin a celého století německé historie.

RS005862

Vrásčitý pětatřicátník se šišatou hlavou

Před 35 lety, 11. června, v amerických kinech poprvé „přistálo“ rodinné sci-fi Stevena Spielberga. Snímek *E.T. – Mimoszemšťan* o podivném tvorovi se svítícím prstem, kterého kolegové zapomenou na Zemi, se stal kasovním trhákem a dojímal několik generací diváků. „I já jsem mu propadl, film jsem viděl nejméně dvacetkrát,“ říká filmový kritik František Fuka.

KATEřINA MÁZDROVÁ

Hlavně moc neprotelefonuj.

V čem byl *E.T. – Mimoszemšťan* přelomový film?

Kromě toho, že jde zkrátka o kvalitně zpracovaný snímek, nebylo zvykem, aby byl podobný druh rodinného filmu vyrobený s tak velkým rozpočtem – přes deset milionů dolarů. To bylo na tehdejší dobu opravdu hodně. A také byl natočený se špičkovými triky a vynalézavou kamerou, což je nyní běžné. Dnes z valné většiny rodinné filmy vydělávají, tenkrát to bylo velké riziko.

Nespočíval úspěch také v tom, že je E.T. je vykreslen jako sympatický mimoszemšťan?

Nemyslím, E.T. nebyl první filmový sympaták-mimoszemšťan, i když je pravda, že ti lidstvu nepřátelští převažují. Připomeňme si třeba *Blízká setkání třetího druhu*, která také natočil Spielberg a kde lidé navazují přátelský kontakt s bytostmi pocházejícími z vesmíru.

Film byl oceněn čtyřmi Oscary, i když ne v těch nejdůležitějších kategoriích – za hudbu, zvuk, zvukové efekty a zvláštní efekty. Co bylo pro filmaře nejtěžší?

Když byly digitální triky v úplných začátcích, museli být filmaři nápadití, aby dokázali taková kouzla, která ve filmu

vidíme. Zároveň je zajímavé, že postavku E.T. nehrála jen loutka, respektive několik loutek, ale také dva převlečení liliputi, a dokonce chlapec bez nohou. Za zmínku stojí i to, že pokud se budete na film dívat v současnosti, pravděpodobně uvidíte restaurovanou verzi z roku 2002, ve které jsou mnohé triky digitálně vylepšeny. A také některé scény mírně změněny, třeba v roce 1982 drží pronásledovatelé v rukou zbraně, kdežto o dvacet let později vysílačky.

Ví se o E.T. něco víc – jakého byl třeba pohlaví?

O E.T. bylo vydáno mnoho knížek, komiksů, dokonce hned po premiéře i jedna z prvních filmových videoher. I když v nich takové informace soukromějšího charakteru najdeme, například o životě E.T. na jeho domovské planetě, nic z toho není možné brát za „oficiální informace“. Pokud tedy někdy v budoucnu vznikne filmové pokračování, o čemž se krátce po premiéře vážně uvažovalo, tvůrci mají volnou ruku a nemusí se ničeho držet.

I vám prý *E.T. – Mimoszemšťan* zasáhl do života.

Tehdy to byl jeden z mála kapitalistických výpravných sci-fi filmů v našich kinech. Jako mladého milovníka tohoto žánru, tehdy gymnazistu, mě snímek výrazně ovlivnil a má velkou zásluhu na tom, že jsem se o filmy vůbec začal vážně zajímat.

Kolikrát jste jej viděl?

V době československé premiéry asi desetkrát, celkově za život nejméně dvacetkrát.

Známa filmová replika „E.T. phone home“ zaujala tvůrce webových stránek TollFreeForwarding.com, kteří si dali tu práci a spočítali, kolik by teoreticky tohle zavolání za tehdejších technických možností E.T. stálo, a došli k ohromující sumě 76 424 516 944 816 700 dolarů.

No, E.T. ve filmu nakonec domů zavolá a rozhodně ho to tolik nestojí, stačí mu k tomu pár starých součástek. Dělat kolem toho infografiku a počítat, kolik by volání stálo, kdyby se vesmírem natáhl elektrický kabel, mi připadá tak trochu retardované. X

U jednoho kola

Budím se po čtvrté hodině ráno. Den ve stodole začíná ve spěchu. Poslední do-
dělávky transparentů s kartáčkem v puse
při odpovědi na polskou otázku, jestli
mám nepromokavé kalhoty a jestli chci
káfe. Mám všechno? Mám, jedeme.

Vyjíždíme v koloně k louce, kde
od všerejška parkují obří lesnické stroje.
Už dva týdny s nimi dřevařské firmy de-
vastují Bělověžský prales, nejhodnotnější
a nejzachovalejší nížinný
prales Evropy. Plány těžby
pro letošek jsou překro-
čeny už třikrát. Organizace
a vědci, kteří na kácení lesa
pod mezinárodní ochranou
UNESCO a Natura 2000
upozorňují, jsou vládou a
zejména ministrem život-
ního prostředí ignorováni.

Vypnu motor, vezmu
svou pětikilovou trubku
a běžím spolu s ostatními
k mašinám. Zatímco si
moje skupina vybírá kolo harvestoru, další
umísťují na stroje nápisy: „Zastavte ká-
cení Bělověžského pralesa“ nebo „Příroda
nezná hranice“. Za pár minut už sedím
čelem ke kolu, které je vyšší než dospělý
muž, a obě paže mám připoutané do tru-
bek. K zablokování jednoho kola musíme
být minimálně čtyři. Strávíme spolu příš-
tých třináct hodin.

Padesát lidí přichystá blokádu během
pár minut. Mezinárodní účast zajišťuje
osm Češek a Čechů a jeden Rumun, je-
jichž výpravu zorganizovali lidé z Hnutí
DUHA. Ekologická organizace podpo-
ruje blokádu, protože klenot evropské di-
vočiny, domov mnoha vzácných druhů,
včetně zubrů evropských, vlků a rysů, je
ve vážném ohrožení. Devastace porostu
se nezastaví ani před stromy, kde právě
hnízdí sovy či vzácní datlovití ptáci.

Zatímco moje největší starost je pod-
ložka pod zadkem, ostatním začíná infor-
mování příjezdějících novinářů. O pár de-
sítek minut i prvních policistů a lesníků.
Nejsem sama, kdo je nervózní.

Policisté obcházejí sedící a ležící při-
poutané. Jeden žádá moji občanku. Nero-
zumíme si skoro vůbec. Známe své právo
na tlumočníka, slíbí mi ho a odchází. Ko-
lečko dotazů pokračuje i ze strany mé-

dií. Člověka připoutaného k harvestoru
se pochopitelně ptají, proč to dělá, i když
to už vědí od mluvčích. Polsky umím asi
čtyři slova, ale češtině prý diváci poro-
zumí. Záběry, jak nás naši přátelé krmí,
otírají obličej nebo upravují batohy slou-
žící jako podpěry, táhnou. Odvážnější no-
vináři lezou k nám pod stroj.

O pár vteřin později kápne Honzovi
vedle mě na obličej velká kapka oleje.

Martina mu ji vleže stírá.
Spolu s ostatními se o nás
starají perfektně. Nosí čaj,
jídlo, poškrábou nos a sedají
si za nás, aby udělali unave-
ným žádům podporu.

Po poledni obklíčí dav
na několik hodin lesní
stráž. I když se snažím celý
den nejít a pít jen opravdu
málo, nutkání odskočit si
přijde v pravou chvíli. Ni-
kdo si ale nedovolí povolit,
tři předchozí akce policie
rozmetala, poslední brutálně.

Začíná pršet. Petr, další člen české vý-
pravy, mě přikrývá vším, co najde. Pro-
vizorní ochrana nevydrží, brzy promok-
neme zespodu. Jaromír vedle mě se třese
zimou. Někdo ho musí vystřídat. Na ope-
raci máme pár vteřin, policisté možná če-
kají na tuhle chvíli. Změň mokrých no-
hou a rukou, ale povede se. Moc si však
neodpočine. Kdo není připoutaný, musí
pomáhat zakrývat už ležící lidi plachtami
nebo držet transparent. Zájem novinářů
neopadá, opět lezou i pod stroje. Děšť
a vítr nešetří nikoho. Čas si krátíme pol-
sko-českými hovory. O podobnosti situ-
ace na Šumavě, o bolestech, o životě.

Při setmění je jasné, že jsme uspěli.
Více než dvě stě stromů dnes stroje ne-
zlikvidovaly. Téměř tři desítky lidí na-
jdou odvahu zůstat přes noc a zablokovat
stroje i zítra. Spíme společně pod stroji.
Policie zůstává. Zdá se mi o trubce, po-
tkáváme se už po páté ráno a strávíme
spolu pod harvestorem další den. X

ŽANETA GREGOROVÁ,

vedoucí týmu individuálního fundraisingu
a aktivistka

✉ NAPIŠTE NÁM SV JEDEN DEN V ŽIVOT
NA JEDENDEN@RESPEKT.CZ. DALŠÍ TENÁ SKÉ
JEDNY DNY NAJDETE TAKÉ NA
WWW.RESPEKT.CZ/JEDEN-DEN-V-ZIVOTE.

FOTO MARTIN PROCHAZKA

Kvůli dlouhodobě klesajícím preferencím ČSSD rezignoval premiér Bohuslav Sobotka na funkci předsedy sociální demokracie. Záložna Akcenta se přejmenovala na Československé úvěrní družstvo. Skončila víza pro Ukrajinu. Vedení Národního muzea se rozhodlo vrátit do muzejního panteonu sochy Františka Josefa I. a císařovny Alžběty, které z něj vyřadila první republika. **Molekulární biologii vidím jako nástroj k pochopení a zásahu do fascinujících mechanismů za účelem zlepšení kvality a délky života,** prohlásila sedmnáctiletá studentka Prvního českého gymnázia v Karlových Varech Karina Movsesjan poté, co se svou odbornou prací „Mutace v DNA-opravném proteinu RAD51 a jeho úloha při genomové nestabilitě a vzniku nádorů“ ohromila světové vědecké kapacity na mezinárodní soutěži v Los Ange-

les a získala tam první místo. Délka nepřetržité a nevyvětlené pracovní absence slušovického senátora Františka Čuby (Strana práv občanů) dosáhla rekordních devíti měsíců při plné mzdě 120 tisíc korun měsíčně. Stavaři ohlásili mírný růst. Muzeum v Bečově vystavilo kasičky a pokladničky. **Visel tam asi 15 minut, než ho po konzultaci s vystavovatelem tanku odvážala hlídka městské policie,** vysvětlil mluvčí brněnských strážníků Jakub Ghannem, co se stalo s háčkováním transparentem „Všechnu moc imaginací“, který na hlavě růžového tanku vystaveného v centru Brna připevnila tamní ženská umělecká skupina Užaslé. Vláda schválila návrh rozpočtu pro rok 2018. Evropská komise oznámila, že zahájí s Českem, Maďarskem a Polskem řízení kvůli tomu, že tyto země odmítají plnit své solidární, před dvěma lety dohodnuté závazky a nepřijí-

mají žádné běžence, kteří se hromadí v hraničních zemích EU, především Itálii a Řecku. Česko mělo podle dohodnutých kvót přijmout zhruba dva tisíce lidí (z celkových 160 tisíc), ale přijalo jich jen 12 a ministr vnitra Milan Chovanec nedávno oznámil, že už nepřijmeme ani jednoho jediného člověka. **Je třeba dát jasně najevo, že i když hlasujete proti něčemu, tak musíte dodržovat platné právo,** komentoval předseda komise Jean-Claude Juncker námitky tří dotčených zemí, které svoje nicnedělání vysvětlují nesouhlasem s metodou kvót. Po nehodě na motocyklu zemřel Filip Crhák, jeden ze členů skupiny Ztohoven. Zemřel Helmut Kohl. Karlova univerzita se v mezinárodním žebříčku kvalitních vysokých škol propadla z 233. na 314. místo z celkem měřených čtyř tisícovek. Přibýlo seniorů utrácejících většinu svých peněz za nájem bytu,

spočítala statistika. V Berlíně byl odhalen pomník k uctění příspěvku Česka, Maďarska, Polska a Slovenska k pádu berlínské zdi. **Šel jsem nějakou cestou, byl jsem volební lídr pro magistrát, teď jsem měl být volební lídr pro parlament. Nebudu jím, cesta je ukončena,** ohlásil po prohraném souboji o místo na pražské kandidátce sociálních demokratů ministr zdravotnictví Miloslav Ludvík. Náprstkovo muzeum v Praze oznámilo, že poslední červnovou sobotu uspořádá na svém nádvoří Tibetský den, v jehož rámci nabídne návštěvníkům ukázkou radostných tanců khaita. Uplynulo 400 let od příchodu Schwarzenbergů do Murau. Noční policejní zásah vyhnal už po 14 hodinách pobytu ze dvou propojených prázdných budov v centru Prahy skupinu squaterů z kolektivu Obsad a žij! X lamper@respekt.cz

WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

připravujeme

FOTO ULRICH WUST

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

Prostor více než padesáti stran tentokrát dostanou auto i autorky n meckojazy né literatury. P estože se mohou pyšnit adou významných ocen ní, jejich texty v tšinou esky zatím nevyšly.

FOTO PROFIMEDIA.CZ

POD DOHLEDEM

Intelligentní p istroje naslou chají ve vašem byt , sledují vás na ulici, p i sportu i v aut . Co z moderních technologií už p edstavuje nep ijtelný zásah do soukromí?

RESPEKT

Přibalte s sebou RESPEKT na dovolenou
jen za **109 Kč** na měsíc

www.respekt.cz/leto

Nabídka platí pro nové nebo navýšené předplatné do 31. 8. 2017

UNIVERZÁLNÍ ŘEŠENÍ
PRO RODINU I VAŠE PODNIKÁNÍ

FORD TOURNEO CUSTOM

Pro cestující: Prostorný interiér pro 8 až 9 osob

Pro pohodlí: Systém variabilních a snadno vyjímatelných sedadel

Pro náklad: Zavazadlový prostor o objemu až 1 930 litrů za sedadly

Pro jízdu: Efektivní naftové motory Ford EcoBlue 2.0 o výkonu až 170 k

Pro jistotu: Prodloužená záruka 5 let/200 000 km

Stavte se u prodejců Ford nebo na forduzitkove.cz.

JIŽ ZA

549 900 Kč

NEBO ZA 7 444 Kč MĚSÍČNĚ
S FINANCOVÁNÍM FORD CREDIT

Ilustrativní vyobrazení vozu. Emise CO₂ a spotřeba paliva 159–166 g/km a 6,1–6,4 l/100 km. Nabídka financování FORD CREDIT pouze pro podnikatele, není závaznou nabídkou na uzavření smlouvy a platí u participujících autorizovaných prodejců Ford. Zvýhodněná cena bez DPH a měsíční splátka platí pro verzi 310 l Trend 105 k. Splátka úvěru s úrokem 2,99 % p. a., 60 splátek, záloha 49,98 %. Nabídka platí do 30. 6. 2017. Nabídku pro ostatní verze připraví autorizovaní prodejci Ford. Záruka – platí, co nastane dříve. Zavazadlový prostor verze L2, po střechu.

Go Further